

ବିବିଧ ବିଳାସ

ବିଳାସକୁଳ ପଟ୍ଟନାୟକ

ବିରହ ବିଳାସ

ଶ୍ରୀ ବାଳମୁକୁନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ

ବିରହ ବିଳାସୀ

ଶ୍ରୀ ବାଳମୁକୁନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ—୧୯୮୩

ମୁଦ୍ରଣ—ଉଦ୍ୟୋଗ ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ

ଭୁବନେଶ୍ୱର-୧

ସଜ୍ଜଦପଟ୍ଟ—ଶ୍ରୀ ସୁଦର୍ଶନ ସାହୁ

ମୂଲ୍ୟ—ଦଶଟଙ୍କା

BIRAH BILASHA

Sri Balamukunda Patnaik

Ist Edition—1983

Printers: Udyog Printers

Unit 3, Bhubaneswar

Cover Design:

Sri Sudarshan Sahoo

Price—Rupees Ten only

ମୂଖବନ୍ଦ

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବିରହାତ୍ମକ କାବ୍ୟର ଏକାନ୍ତ ଅଭାବ । ଉପରାଜ ଆଶଙ୍କାରେ କବିକୃତ ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ ମଧ୍ୟ ଏଥିରୁ ନିବୃତ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କବି ସମ୍ରାଟଙ୍କ ସରଣୀର ପଥକ ହୋଇ କଠିନ ଅକ୍ଷର ନିୟମ ଶୃଙ୍ଖଳା ରକ୍ଷା କରି ଆଧୁନିକ ପାଠକ ସମାଜର ଚୂର୍ତ୍ତ ପାଇଁ କାବ୍ୟର ସ ପରିବେଷଣର ଉଦ୍ୟମରେ ଆଧୁନିକ କବିଙ୍କର ଏହି “ବିରହ ବିଳାସ”ର ସୃଷ୍ଟି । ବାମନା ବଡ଼ କୁମାର ବଜ୍ରହସ୍ୟର ‘ପାର୍ବତୀ’ର ଭରଣ୍ୟ ପରି ଏହାକୁ କବି ସମ୍ରାଟଙ୍କ କାବ୍ୟର ପରିପୂରକ କୁହାଯାଇ ପାରେ । ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶଙ୍କ ବିଚିତ୍ର ଛନ୍ଦ ଓ ବିଶ୍ୱନାଥ ଖୁଣ୍ଟିଆଙ୍କ ବିଚିତ୍ର ଗମାୟଣ ଛାନ୍ଦୋବଦ୍ଧ ଭାବେ ରଚିତ ହୋଇ ବିଚିତ୍ର ସାହିତ୍ୟର ପରମ୍ପରା ସୃଷ୍ଟି କରିଥିବାରୁ ଆଧୁନିକ କବି ସେହି ପୂର୍ବଗୁଣ ମାନକୁ ଅନୁସରଣ କରି ବଚଃ କାବ୍ୟାମୋଦୀ ମାନଙ୍କର ଏକ ବିଶେଷ ଅଭାବ ପୂରଣ କରି ଅଛନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଷୟବସ୍ତୁ ସମସ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କହିବାକୁ ଗଲେ କବି ସମ୍ରାଟ ନିଜର ପୂର୍ବଗୁଣମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାହା ଯାହା କହିଛନ୍ତି ତାହା ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ।

“ବାଲ୍ମୀକି ବ୍ୟାସ କବି ଯହିଁରେ ମହାକାବ୍ୟ କେ ପୂରଣକରେ

ମହା ନାଟକ ବାଚସ୍ପତିରେ ହେଲେ ରଚିତ ଯେ

ବିହ୍ନିଲେ କାବ୍ୟ ଯେ କାଳିଦାସେ ଚମ୍ପୂ ରଚନା ଲେଖ ନରେଶେ

କୃପା ସିଦ୍ଧା ଏ ଗୀତା ଶ୍ରୀକାଶେ ଛାଡ଼ିଲେ ଚିତ୍ରା ଯେ

ବିବେକ ହିଁ ଉଦୟ ଏମନ୍ତ ଧ୍ୟାୟୀ

ବ୍ୟୋମେ ତାରକା ଯେବେ ଝଲୁକୁ ଆଇ

ବିଭବରୀରେ ଜ୍ୟୋତିର୍ଗିରୀ ଗଣ ଜ୍ୟୋତିର୍ବି ନ ଦେଖାନ୍ତି ପୁଣି

ସୁଜନେ ସାବଧାନରେ ଶୁଣ ଛନ୍ଦ ରଚଇ ଯେ”

‘ବିରହ ବିଳାସ’ର କବି ଚର୍ଚ୍ଚିତସମସ୍ତ କାବ୍ୟ ସାଗର ମନ୍ଥନ କରି ଏହି କାବ୍ୟାମୃତ ସମ୍ରହ କରି ଅଛନ୍ତି ।

ସମୁଦାୟ କାବ୍ୟଟି ବାଇଶଟି ବିଭିନ୍ନ ଛାନ୍ଦରେ ‘ବ’ ଅନୁସ୍ଥାପରେ ରଚିତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାନ୍ଦରେ ପଦ ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ‘ବ’ ଅକ୍ଷର ବିଶିଷ୍ଟ । ଛାନ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରାଚିନତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଧୁନିକତା ଓତଃପ୍ରୋତଃ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ ।

ମୂଳ କାବ୍ୟ ରଘୁପତି ଗପବଳର ଅଯୋଧ୍ୟା ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ଓ ଅଭିଷେକୋତ୍ସବ
ଠାରୁ ଆରବ୍ୟ ହୋଇ ସୀତା ସତୀଙ୍କର ପାତାଳ ପ୍ରବେଶ ଠାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲଭ କରିଛି ।
ଏହା ପୂର୍ବରୁ ଉପକ୍ରମ ବା କାବ୍ୟ ପ୍ରବେଶରେ ଗମାୟଣର ସନ୍ଧିସ୍ଥ ସାର ଏବଂ କାବ୍ୟ
ଛାୟାରେ ଉପଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବୈକୁଣ୍ଠ ଗମନ ଓ ମିଳନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ।

ସ୍ତ୍ରୀତୀନ କାବ୍ୟ ନାୟିକାର ପ୍ରଧାନ ଭୂଷଣ ଅଳଙ୍କାର । ଏଣୁ ଆଧୁନିକ କବି ଯଥା
ସମ୍ଭବ କାବ୍ୟରେ ଅଳଙ୍କାରର ସମାବେଶ କରି ଏହାକୁ ସର୍ବାଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର କରି ଅଛନ୍ତି ।
ଚତୁର୍ଥ ଛାନ୍ଦରେ ପ୍ରଥମ ପଦ ଭ୍ରମରେ ଅବନୀରେ ଲକ୍ଷ ଦେବଙ୍କର ସ୍ଥିତି କବି ସମ୍ପାତଙ୍କର
ଅବନୀ ରସ ତରଙ୍ଗ ସହ ତୁଳନାୟ ।

“ବର ଭବ ଭୟ ଭଞ୍ଜନ ଭକ୍ତ ମନରଞ୍ଜନ

ବନଜ ବଦନ ଅଳତ ନବଘନ ବରଣ ।

ବଳହର ଦର ସକଳ କଳମଷ ଖଣ୍ଡନ

ବତଂସ ସଛର ତପନଙ୍କର ବଂଶ ମଣ୍ଡନ—ଇତ୍ୟାଦି ।

ବି. ବି. ୪ର୍ଥ ଛାନ୍ଦ, ପଦ ୧-୨

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶଦ୍ଦାଳଙ୍କାର ମଧ୍ୟରେ ଯମକର ବିଶେଷ ସମାବେଶ ବିଶିଷ୍ଟ ସମୁଦାୟ ୫ମ
ଛାନ୍ଦ

“ବିଧୁ ବିଧୁର ଭଥାଙ୍ଗ ପରିସାଙ୍ଗ କରି ଦୀର୍ଘଦିନ

ବୀର ବିରହିଣୀ ବିଦେହ ନନ୍ଦିନୀ ଥିଲେଟି ତେସନ,”ରେ

ଆରମ୍ଭ ହୋଇ କବିଙ୍କ ଇଷାରେ

“ବିଚିତ୍ର ଆଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାତ୍ତ ଯମକ ଉପମା ଏ ଛାନ୍ଦେ ।

ବିରୁର ବିଦୁଷ ଦୋଷ ନ ଧରିଣ ମନେ ଆନନ୍ଦେ । ”

ରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲଭ କରିଛି ।

କିନ୍ତୁ ଶଦ୍ଦାଳଙ୍କାର ଅପେକ୍ଷା ଅର୍ଥାଳଙ୍କାରର ମୂଲ୍ୟ ଅତ୍ୟଧିକ । କ୍ଷୋଦ୍ରଣ ଛାନ୍ଦରେ
ଲକ୍ଷା ନୃପତି ଓ ବିଦୁଷକ ମଧ୍ୟରେ କଥୋପକଥନ ଛକରେ ସନ୍ଧ୍ୟାର ପ୍ରାକ୍ କାଳରେ
ବାରୁଣୀ ଦିଗ ଓ ସୁଶୋଭିତ ସରସୀ ସହିତ ନାୟୀକାର ତୁଳନା କରି କବି ଲଢ଼ପ୍ରେକ୍ଷା
ଉପମା ଓ ସଭବୋକ୍ତି ଅଳଙ୍କାର ରୂପ ଭବିଷ୍ୟତର ଅମୟ ମହାକିନୀ ଧାର ସୃଷ୍ଟି କରି
ଅଛନ୍ତି ।

“ବିରଜିତ ଅସ୍ତ୍ର ଅତଳ ଯୁଗଳ ଶିଖରୀ ସ୍ତନ ଯୁଗଳ,

ବକ୍ଷେ ଆନ୍ଦୋଳିତ ରଜତ ବକାଳି ମୁକୁତା ମାଳକୁ ମାଳ

ବାଜା, ବାନ୍ଧିଅଛି ସବୁଜ ମେଖଳା,

ବୁଧ କବି ଜନ ମନ ଭେଜା—ବଶ ଦରଶକ ଭବ୍ନିତୋଳା,”

ବି. ବି. ଛାନ୍ଦ ୧୬—ପଦ୧୨

ବାରୁଣୀ ଗଣା ସହିତ ଚରବଦନୀ ବରଜାନାର କି ମଧୁର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ । ଏହାକୁ ଉଞ୍ଜୀୟ ବର୍ଣ୍ଣନା ସହିତ ତୁଳନା କଲେ

“ବାସରେ ଆଛନ୍ନ ଶୋଭା ତୁଙ୍ଗ ପଯୋଧରେ
ବାସରେ ଆଛନ୍ନ ଶୋଭା ତୁଙ୍ଗ ପଯୋଧରେ
ବେଣୀ କେଶରେ ରଞ୍ଜନ ସିନ୍ଦୂର ଚିତାରେ
ବେଣୀ କେଶରେ ରଞ୍ଜନ ସିନ୍ଦୂର ଚିତାରେ ।”

ଜଣାଯାଏ ବୈଦେହୀଶ ବିଜାସର ଉପଯୁକ୍ତ ଦାୟାଦ ରୂପେ ବୋଧହୁଏ ‘ବିରହ ବିଜାସ’ ର ସୃଷ୍ଟି ।

ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସରସୀ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୌବନୀ ପୁରରୀ କବି ଲେଖନୀରେ କିପରି ଏକାକୃତ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି :-

‘ବିପରୀତ ପାଶେ ଚକୋର ଦମ୍ପତି ଶ୍ରୁତି ସମ ଛନ୍ତି ବସି
ବଳିଷ୍ଠ ଶଲଳ ସୋପାନ ଛଳେକି ବାମାମଣୀ ଦିଏ ହସି ।
ବେଣୀ-ବ୍ୟାଜେ ଗଜେ ଶଲବାଳ ଶ୍ରେଣୀ
ବାତ ଠୁଳ କରିଅଛି ଆଶି-ବହୁରସେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୋଷାମଣୀ ।

ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ଉଞ୍ଜ ଲେଖନୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବିବି-ଛା ୧୬-୧୭

‘ନାରୀ ବାରି ବାରି ନୋହିଲେ ତହିଁ ଘଡ଼ିଏ ଯାଏ
ମୁଖ କମଳ, ନେତ୍ର ମାନ, ହାସ କୁମୁଦ ପ୍ରାୟେ
ଉଦର କମଳ, ପଲ୍ଲଗନାଭି ଜଳ ଭର୍ତ୍ତିରୀ
କର କୋକନଦ ପ୍ରବାହୁ ତହିଁ ମୁଣାଳ ସରି

ଲବଣ୍ୟବତୀ-ଛାଦ

ସହିତ ଆଧୁନିକ କବିଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା ସର୍ବୋତ୍ତମରେ ତୁଳନୀୟ ହୋଇପାରେ ।

Mathew Arnoldଙ୍କ ମତରେ Literature is the criticism of life ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପ୍ରାଚୀନ କାବ୍ୟର ଛତ୍ରେ ଛତ୍ରେ କିପରି ଆଧୁନିକ ସମାଜର ରୀତି ନୀତି ପ୍ରକଟିତ ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଉ । କବି ସମାଲୋଚକର ଶୈଳୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆଧୁନିକ ସମାଜର ପୁଷ୍ପ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିଅଛନ୍ତି ଋମ ଋଲ୍ୟର ଆଦର୍ଶ ଶାସନର ମହିମା କାର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ଆଧୁନିକ ସମାଜବାଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କର ଯାଇଛି ଯେଉଁଠାରେ ।

“ବନ୍ୟା ମରୁଡ଼ିର ବିଭସ ଦୃଶ୍ୟ ନେତ୍ର ଅତୀତ

ବୁଭୁକ୍ଷୁ କରୁଣ ଜନ୍ମନ ଶୁଣେ ନାହିଁ ଶ୍ରୁତିତ,

ବେନିତଳ ହର୍ମ୍ୟ ଶେଠକି ମାରେ ନାହିଁ ହାକୁତି

ବାଟରେ ଭିକ୍ଷାଶୀ ବସେନା ଖାଲି ଖଲିରେ ଗୁଡ଼ି ।

ବି. ବି. ଛା-୪-୨୪-୨୫

ପୁଣି ଗୋରକ୍ଷା ଓ ଗୋସେବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୁହା ଯାଇଛି—

“ ବୃଷ ବଳିବଦ୍ ପଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ କସେଇ କର
ବୁଲନ୍ତି ନାହିଁତ ଗୋଧନ ଅସ୍ତି କଙ୍କାଳ ସାର ”

ଗର୍ଭବତୀ କୁଳବଧୂ ସେଞ୍ଚାରେ ବିଦେଶ ଗମନାଭିଳାଷିଣୀ ହେଲେ ଶାଶୁ ନଶ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି
ତହିଁରେ ବାଧା ଦିଅନ୍ତି, ସୀତାଙ୍କର ବନଗମନ ସମୟରେ କୌଶଲ୍ୟାଙ୍କର ଉକ୍ତି ବିଶେଷ
ସମଯୋପଯୋଗୀ ଓ ତାପୂର୍ଣ୍ଣପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି ।

“ ବହି ଗୁରୁ ଗର୍ଭର ପୁଣି-ବାସ ତେଜିବା ନୁହେଁ ଶୋଭନ
ବିଧି ନୁହେଁ ଦୂର ପଥର ଭ୍ରମଣ-ଯାନ ବାହାନର ଆଗେହଣ
ବୈଦେହୀ

ବସି ନଈକାରେ ନଦୀପାର-ଗର୍ଭବତୀର ନୁହେଁ ଆଗର
ବିଜ୍ଞ ଗୁରୁଜନ ବଚନ ଲଙ୍ଘିଲେ ବଡ଼େ ପରିଣାମେ ଦୁଃଖଭର-ବୈଦେହୀ
ବି. ବି:-୮ମ ଛାନ୍ଦ-୩୦

ଶୁଦ୍ଧକ ମୁନିର ତପସ୍ୟା ଯୋଗୁଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାଳକର ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ହେତୁ ନାରଦ
ଗମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ଧର୍ମ ଓ ବିବିଧ ଯୁଗ ଲକ୍ଷଣ ବୁଝାଇଛନ୍ତି । କଳିଯୁଗର ଆଗମନରେ
ଆଧୁନିକ ସମାଜର ଅଧୋଗତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କବି କହିଅଛନ୍ତି—

“ ବଶହେବେ ପୁଂସ ଯୋଷା ଉଷାରେ
ବିହିବେ ସମ୍ମାନ ବେଶ ଭୂଷାରେ
ବିଦ୍ୟା ଅରଜିବେ ଧନ ଆଶାରେ
ବର୍ତ୍ତିବ ପଦ ପଦବୀ ତୋଷାରେ
ବାହୁଥିବେ ଦୋଷ
ବିଜ୍ଞ ବୋଲଇଣ ଅଜ୍ଞ ପୁରୁଷ । ”

ବି, ବି ଛା ୧୨— ପଦ-୧୨

ଏହାପରେ କବି ଆଦିବାସୀ ମାନଙ୍କ ମହତ୍ତ୍ୱ ବିଶେଷ ଭାବେ ପ୍ରକଟିତ କରିଅଛନ୍ତି ।
ଗୁହଙ୍କ ଶବ୍ଦର ଏବଂ ଗମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମିତ୍ରତା ପରେ ସେବ୍ୟ ଓ ସେବକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପରିଣତ
ହେଇ ବୋଲି କବିଙ୍କର ମତ । ଶ୍ରୀଯା ଗୁଣାଳୁଣୀଠାରୁ ଭକ୍ତି ଅର୍ଘ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାର
ଭବିଷ୍ୟତ ବାଣୀ କବି ଶୁଣାଇଛନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଗମନାମର ମହାତ୍ମ୍ୟ କବି ଉଷାରେ
ମହନୀୟ ହୋଇ ଉଠିଛି ।

“ବିରତ ନୁହଁରେ ଚିତ୍ତ ଭଲେ ନିରତ ଭକତ
ବିଭୁ ଗମ ନାମ ରସ କରତୁ ପାନ

ବିନାଶ ହୋଇବ ପାପ ଭରଣ କ୍ରିଷି ତାପ

ବିଶେଷେ କରଇ କଳି କାଳ କୌଳିକ

ବିଷ ହରଣକୁ ତା' ଗଦ

ବିଭବରୀ ଦିବାଭୟ ଲବ ସେ ପଦ । ”

ବି. ବି. ୩ୟ-୧୨ ପଦ

ବହୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଦର୍ଶିତା କବିତ୍ବର ଏକ ପ୍ରଧାନ ସମ୍ପଦ, ବାଲୁାଦି ତପୋବନ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବନ ମହୋତ୍ସବ ଓ ବିବିଧ ବୃକ୍ଷ ବଜ୍ରରୀର ନାମ କରଣ ଓ ‘ହରି’ ଶବ୍ଦର ବିଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ବାରଂବାର ପ୍ରୟୋଗରୁ ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟରେ ଓ ଅମରକି ଅଭିଧାନରେ ଆଧୁନିକ କବିଙ୍କର ପ୍ରବେଶ ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରତୀୟମାନ ହୁଏ ।

‘ବିଲ୍ୱ ଜମ୍ବୁ, ବାତପୋଥ, ଶମୀ, ଶାଳୁକି, କପିତ୍ଥ, ବ୍ୟାଧୁପାତ, ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ, ମଦନ
ବିଷମ ଛଦ ପୁନାଗ, ଶିତି ସାରକ ନାରଙ୍ଗ, ବ୍ରହ୍ମଦାରୁ, ବ୍ୟାଘ୍ର ପାଦ ମାନ

ବ୍ୟାଘ୍ରପୁଞ୍ଜ-ବିରଜଇ ପନସ ନିରୁଜ,

ବହୁତାଳ ପାଟଳୀ ସରଳ

ବିଧୁ କରିଛି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅବ୍ୟଥା ଅକ୍ଷ ବୟସା ନିମ ବ୍ୟାଧୁ ହର ବୃକ୍ଷ ପଞ୍ଚ,

ପୁନଶ୍ଚ ଲତା ମାନଙ୍କର ନାମ:-

ବସାଦନୀ ମଧୁରସା, ଅଶୋକ ରେହିଣୀ ରସା ଅପମାର୍ଗ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯଷ୍ଟିକା

ବୃହତୀ ଯୋଜନା ବଲ୍ଲୀ ବୈଦେହୀ କୋକା ପୁବଲ୍ଲୀ ଇଷ୍ଟ ଗନ୍ଧା ବାସକ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭା

ବହୁସୁତା-ବୃଷଭ, ବୈଷବୀ, ତପସିନୀ,

ବହୁକା, ଧାତୁକୀ, ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ

ବିଶଲ୍ୟା ଯେ ବ୍ୟାଘ୍ର ନଖ ଗୋଖୁର ବୃକ୍ଷ ଦାରକ ହୈମବତୀ ଜୀବକ ଜୀବନୀ ।

ବି. ବି. ୧୮ ଛାନ୍ଦ ୨୧-୨୩

ହରି ଶବ୍ଦର ବିବିଧ ପ୍ରୟୋଗ ଲବ କୁଶ କରେ ହରି ମିତ, ଓ ହରିଦୂତ, ଭଲୁକ ଗଜ
ଜାମବାନ ଓ ମହାବୀର ହନୁମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧନ କରିବା ସ୍ୱପର୍ବରେ ଲେଖା ଯାଇଛି:-

“ବିଦିତ ଯେ ହରିଅଂଶ ଅବତରୀ ହରି ଧନୁଧାରୀ ହରିଦୂତ,

ବଳେ ହରି ପରି କରି ହରି ବଳେ ନେଲେ ବୋଲି ହରି ହରି ସ୍ମୃତ

ବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ହରି, ବାଜ ହରି ପାଶେ ବାନ୍ଧି ହରି

ବିରୁଦ୍ଧି ହରି ଏଯେ ରୂପେ ହରି ଜୁର ହରି ଏ ନାଶିଲେ ହରି ।

ବିବିଧ ବାଦ୍ୟ ସ୍ୱପର୍ବରେ କବିଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣନାରୁ ତାଙ୍କର ସମୀତ ପ୍ରିୟତା ଅନୁମିତ ହୁଏ ଏବଂ ତାହା ସଙ୍ଗେ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନରେ ସାକେତ ନଗରର ସାଜ ସଜ୍ଜା ବାସ୍ତବିକ

ଉପଭୋଗୀ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଆଗମନରେ ମଥୁରା ବା ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଆଗମନରେ ମିଥିଳାର ପୁର
ନାରୀ ମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଭାବ କବି କଳ୍ପନାର ବିଷୟ। ଭୂତ ନ ହୋଇ ପାଠକ ସମ୍ମୁଖରେ
ପରିବେଷଣ କରିଛି ଏକ ବାସ୍ତବ ପ୍ରତିଛବି ।

“ବାଉଁଳ ବିକୟ ଦୁହୁଁ ପାଉଁଳ ସାକେତ ନଗରୀ ଗଣୀ,
ବାରଣ ବନ୍ଧନୀ ତେଜିଲେ ବାରଣ ବାଜି କଲେ ହେଷା ଧ୍ବନୀ
ବସା ଛାଡ଼ି ଚଳି ଉଷ୍ମ ମୁଖ ତୋଳି ଗୁହଁଲେ ଗୋଧନ କୁଳ
ବାୟୁ ବର୍ଷ୍ଣ ତେଜି ପାଦପେ ରହିଲେ ବିହଙ୍ଗମେ କରି ଗୋଳ ।

ବି. ବି. ୨ୟ ୧୭- ୧୭ ।

କରୁଣ ରସାତ୍ମକ କାବ୍ୟଟି ନାୟିକା ପ୍ରଧାନ , ପ୍ରାଣ ପ୍ରିୟଙ୍କର ବିରହରେ ସତୀ
ସୀତାଙ୍କର ମାନସିକ ଓ ଶାରୀରିକ ଅବସ୍ଥାର କବି ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ଜୀବନ୍ତ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରି
ଅଛନ୍ତି, ଅଯୋଧ୍ୟା ଅନ୍ତଃପୁରରେ ସୀତାଙ୍କର ବେଶବର୍ଣ୍ଣନା ମଧ୍ୟ ଉଜ୍ଜୀୟ ବେଶ ବିନ୍ୟାସ
ଠାରୁ କୌଣସି ଗୁଣେ ନ୍ୟୁନ ନୁହେଁ ।

“ବିଲେପି ଅନ୍ଧ ତରଳ ଶ୍ୟାମଳି

ବାରଣ ରଦ ପ୍ରସାଧନୀ ଗୁଳି-ଇତ୍ୟାଦିର ବୈ ବି -ଉଷ୍ଣ)

ଯୋଗ୍ୟରେ ଦାୟାଦ ରୂପେ-

“ବୋଲି ସୁବାସିତ ତରଳ କୁଞ୍ଚିତ କୁଚଳ ସାଉଁଳି

ବାରଣ ରଦର କଳ୍ପତିକା ବାର ବାର ଦେଲେ ଗୁଳି

ବିରଜିଲ ସୁଲ୍ଲ ଶ୍ରେଣୀ ସେ କି ସତେ ଘନ ବଳାହକ

ବିରଜିଲ ଶିର ସିନ୍ଦୂର ବିନ୍ଦୁଳି ବିଦୁର ଝଟକ-ଇତ୍ୟାଦି-ବି ବି -୫ମ-୧୦

ର ଅନ୍ୟବଦ ସ୍ପଷ୍ଟ । ସମୁଦାୟ ୯ମ ଛାନ୍ଦରେ-

ଜାହ୍ନବୀ ତୀରରେ ଜାନକୀଙ୍କର କରୁଣ କ୍ରନ୍ଦନ ଓ ମୁନି ପୁଞ୍ଜବ ବାଲ୍ମୀକୀଙ୍କ ସହ ମିଳନ
ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି ଏବଂ ଉଯୋଦୟ ଛାନ୍ଦରେ ବାଲ୍ମୀକି ଆଶ୍ରମରେ ସୀତାଙ୍କର ବିରହିଣୀ
ବେଶର ଏକ କରୁଣ ଓ ମଧୁର ଛବି ଦିଆଯାଇଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦରେ

‘ ବିରହିଣୀ-ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ ’ ର ପୁନରାବୃତ୍ତି ଫଳରେ କରୁଣ ରସର
ବେଦନା ତରଙ୍ଗ ପ୍ରାଣ ତସୀକୁ ଗଭୀର ଭାବେ ବାଚସାର ଆଘାତ କରୁଛି ।

“ ବିରୂପ ବନଜ ପଦ୍ମ ରଜତ ନୁପୁର

ବୀର ବିରହରେ ପାଦପଦ୍ମ ଅଛି ଦୂର

, ବିରହିଣୀ-ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ” ଇତ୍ୟାଦି

ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ।

କଥାରେ ଅଛି ଏକା ମାଧୁଆ ବାଇଶି ପକ, ସେହିପରି ସାମାଜିକ, ଗଜନୈତିକ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ...ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ବିବିଧ ରସର ପରି ପୃଷ୍ଠି କାବ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତିର ଜୀବନ୍ତ ଓ ଉପଲେଖ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରାଚୀନ ତଥା ଆଧୁନିକ କାବ୍ୟରେ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । ସପ୍ତମ ଛାନ୍ଦର ସନ୍ଧିସ୍ଥ ସଂଧ୍ୟା ବର୍ଣ୍ଣନା, ଅଷ୍ଟମ ଛାନ୍ଦର ସୀତା ବିସର୍ଜନ ସମୟରେ ପ୍ରକୃତିର ସହାନୁଭୂତି ସୂଚକ, ବିରହ ରସାଣିତ ବିଭତ ସମୟର ବର୍ଣ୍ଣନା, ଏକାଦଶ ଛାନ୍ଦର ବର୍ଷା ବର୍ଣ୍ଣନା ବାହ୍ୟିକ ପ୍ରକୃତିର ବିଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ପ୍ରତିଛବି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦର ଆଲେଚନାରୁ ଜଣାଯିବ ଯେ ପ୍ରକୃତି ସୁନ୍ଦରୀର ଅପରୂପ ମାଧୁରୀ କିପରି କବି ପ୍ରାଣକୁ ସହିତ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ଓ ଜାଗ୍ରତ କରିଥିଲା ।

ସୀତାଙ୍କ ବିଛେଦରେ ପ୍ରକୃତିର ବିଧୁରବସ୍ତା ପ୍ରଦର୍ଶନରେ କବି କିପରି ପ୍ରାଚୀନ କାବ୍ୟରେ ଆଧୁନିକତାର ସଂଯୋଗ କରି ପାରିଛନ୍ତି ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର ବସ୍ତୁ ।

‘ବନ ସୁନ୍ଦରୀ ଯିବାକୁ ବନ, ମନ କଲଣି ତା ଛଳଛଳ

ବାସନା ବିମୁଖ ହୋଇଣ କିଂଶୁକ ଦହନରେ ବଜାଇଲ ମନ

ବିରହେ !

ବି. ବି. ୮ମ ଛାନ୍ଦ-୧୫

ଏଠାରେ ବ୍ରୋଗେନ୍‌ଭିଲକୁ ବନ ସୁନ୍ଦରୀ ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି ଯାହା ବନସ୍ତର ସୁନ୍ଦରୀ । ବିଦେଶୀ ମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉପବନରେ ଆଶ୍ୱାନ ଜମାଇଥିଲା ;

‘ବୁଲେ କଜ୍ଜଳପତ୍ରା ବିମନେ କଳା ପତାକା ଟେକି ଗଗନେ

ବସି ଗୋପନରେ ଛିକାର କରୁଛି କାହିଁ ଝିଁକାରୀ ସେ ଝିଁ ଝିଁ ସ୍ୱନେ

ବିରଣେ

ବି. ବି. ୮ମ ଛାନ୍ଦ-୨୨

ଏଠାରେ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ କଳାପତାକା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ପ୍ରତିବାଦ କରିବାର ଦୃଶ୍ୟ କଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି ।

ରଖି ମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ଓ ଭ୍ରତାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଶତ୍ରୁକୁ ଲବଣକୁ ବଧ କରିବାକୁ ଯିବା ସମୟରେ ଆକାଶରେ ଜଳଦ ମାଲର ଆଡ଼ମ୍ବର ଦେଖି ସୈନ୍ୟ ସମାଧି-ବ୍ୟାହାରରେ ବିଶାଳବପୁ କର୍ବରର କଳ୍ପନା କରିଛନ୍ତି—

‘ବିରୁର ଯା ନଜରୁତ ସେତ ନଜରୁତ

ବିକଟ ହୁଁ କାର ଅଟେ ଜଳଦ ସ୍ଥନିତ

ବିହସ ଦଶନ ସେଯେ ବିଦ୍ୟୁତ ବକାଳି

ବିରୁର ଯା ଦମ୍ଭରଡ଼ି ଅଟେତା ଦମ୍ଭୋଜି । ”

ବି. ବି. ୧୧ଶ ଛାନ୍ଦ-୧୫-୧୬

ପରିଶେଷରେ ନାନା ମୁନିନାଂ ମତଯୋଃ ବିଭିନ୍ନ । ତେଣୁ ବିଭିନ୍ନ ରମାୟଣରେ ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ବିନ୍ୟାସରେ ସାମାନ୍ୟ ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ବିରହ ବିକାସର କବି ସୀତା ବିସର୍ଜନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ରମାଙ୍କ ପାଇଁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୀତାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଛନ୍ତି । ଲବଣ ବଧ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆଗତ ଶତ୍ରୁଯୁକ୍ତ ଅପରି ଚିତ ଭବେ ଲବ କୂଶଙ୍କ ମୁଖରୁ ରମାୟଣ ଶୁଣାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ସୀତାଙ୍କୁ ଅଯୋଧ୍ୟା ବାସୀଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ୨ୟ ବାର ଅଗ୍ନି ପରୀକ୍ଷା କରାଇଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ କେତେକ ରମାୟଣରେ ଏହାର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଦେଖାଯାଏ ।

ପରିଶେଷରେ ଏତିକି କୁହାଯାଇ ପାରେ ଯେ ‘ବିହେ ବିଳ ସ’ ଜଣେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରାପ୍ତ କବିଙ୍କର ପରିଶିତ ବୟସର ରଚନା । ଏଥିରେ କବି କଳ୍ପନା ସହିତ ଜୀବନର ଅନୁଭୂତି ଏକାଙ୍ଗୀ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ । ଭକ୍ଷା ଯେପରି ସାବଲୀଳ ଭାବ ସେହିପରି ଗଭୀର ଓ ଉପଭୋଗ୍ୟ ।

ଯେ କୌଣସି ଛାନ୍ଦ ପାଠ କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେପରି କବି ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ବକ ଅକ୍ଷର ଗଣି କବିତାର ପଦ୍ଧତି ପୂରଣ କରି ନାହାନ୍ତି । କବିତାର ଅମୟ ମୟାକିନୀ ସତଃ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ କନ୍ଦରରୁ ବିନିର୍ଗତ ହୋଇ ପାଠକ ମନକୁ ରସାପୁର ଓ ମୁଗ୍ଧ୍ୟ କରୁଛି । ଆଶା କରାଯାଏ ଏହା ଆଧୁନିକ ପାଠକ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ବିଶେଷ ଆଦୃତ ହେବ ଓ ସେମାନଙ୍କ ମନ ପ୍ରାଣ ଉତ୍ତଳ ଭରତାଙ୍କର ବରପୁତ୍ର ମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୃତି ମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସତଃ ଆକର୍ଷିତ ହେବ ।

ସ୍ୱା — ଶ୍ରୀ ବୁଦ୍ଧେଶ୍ୱର ଦାସିତ ।

ତା ୧୪ । ୪ । ୫୬

× × × × ×

ଓଡ଼ିଶାର ଖ୍ୟାତନାମା ସାହିତ୍ୟିକ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ✓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ ମହାଶୟଙ୍କ ମତବ୍ୟ ।

× × × ×

ଗ୍ରନ୍ଥକର୍ତ୍ତା ଜଣେ ଆଧୁନିକ ଲେଖକ ସେ ଉତ୍ତର ରମାପରିଚକୁ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ପରି ‘ବ’ ଅକ୍ଷର ନିୟମ ରଖି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି । ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟି ସେ ମୋତେ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଆମ୍ଭଙ୍କ ଚୁକ୍ତ ପାଠକଗଣ ଯଥା ସ୍ଥାନରେ ସଂଶୋଧନର ସୂଚନା ଦେଇଥିଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସାହିତ୍ୟ ଯୁଗରେ ଏ ପ୍ରକାର ଲେଖା ବିରଳ । ଗ୍ରନ୍ଥ କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପରି ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗୀ କେହି କୃତ୍ରିମ ଏ ପ୍ରକାର ଲେଖିବାକୁ ମନ ବଳାନ୍ତି । ଅକ୍ଷର ନିୟମ ରଖି ଗୋଟିଏ କାବ୍ୟ ଲେଖିବା ବହୁ ଶ୍ରମସାଧ୍ୟ ଏବଂ ଭକ୍ଷା ରଜ୍ୟରେ ତାଦୃଶ ଶିଳ୍ପ ନୈପୁଣ୍ୟ ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଗରେ କବି ସମ୍ରାଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ କୃତିତ୍ୱର ସହିତ ଅକ୍ଷର ନିୟମ ରଖି କାବ୍ୟ ଲେଖିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ । ଏ ଯୁଗରେ

ଗୁଣକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ଉଦ୍ୟମ ଓ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରଶଂସାର୍ହ ।

ଯେ କୌଣସି ଲେଖକଙ୍କର ଲେଖା ଭ୍ରମ-ପ୍ରମାଦ-ଶୂନ୍ୟ ବୋଲି କେହି ଗର୍ବକରି କହି ପାରିବ ନାହିଁ । ସୁଜତା ଲେଖା ବଡ଼ ଭଲ ହୋଇଛି । ପାଠକମାନେ ଏ କାବ୍ୟକୁ ପାଠ କରି କାବ୍ୟରସାସ୍ବାଦନ କଲେ ଲେଖକଙ୍କର ଶ୍ରମ ସାର୍ଥକ ହେବ । କାବ୍ୟଟି ପାଠକରି ମୁଁ ବଡ଼ ଆପ୍ୟାୟିତ ହେଲି । ତାଙ୍କର ଉତ୍ସାହ, ଉଦ୍ୟମ ଓ ଶ୍ରମ ସକାଶେ ତାଙ୍କୁ ଆନ୍ତରିକ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଛି । ମୁଁ ଆଶାକରେ ସେ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଏ ଦିଗରେ କୃତିତ୍ବ ଦେଖାଇ ସାହିତ୍ୟ ଉଦ୍ଧାରର ମୁଖ ଉଜ୍ଜ୍ବଳ କରିବେ ।

ପୁରୀ

ଶ୍ରୀ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ

ତା ୨ । ୨ । ୪୩

—୦—

ବିରହ ବିଳାସ କାବ୍ୟ ରଚକ ହେ କବି
ବାଳ ମୁକୁନ୍ଦ ! ଯେଉଁ ମୋହନ ଛବି
ବାଜିଛି ଲୋକ ନେତ୍ରେ ତାହାରି ବଳେ
ବିଦିତ ହେବ ଦିନେ ସାର ଉତ୍କଳେ । ୧ ।

ବଲଦେହୀ ବିରହ ଅଂଶ ପଦ୍ମାଳ
ବନ ପାଠକ ନେତ୍ରୁ ଦେଇ ଗଡ଼ାଇ
ବୋଲି ଦେଇଛ ତହିଁ ସାରଲ୍ୟ ରସ
ବିକଶାଭୁଷି ତାହା ହର୍ଷ ସାରସ । ୨ ।

ବିଭେ ! ଶ୍ରୀପଦେ ମୋର ଏହି ଯାଚନା
ବିଘ୍ନ ବିହୀନ ହେଉ ଏହି ରଚନା
ବାଣୀ ଗଣୀ ଆଶୀର୍ଷେ ହୋଇ ମଣ୍ଡିତ
ବିମୋହିତ କରୁ ଏ ଗୁଣୀ ପଣ୍ଡିତ । ୩ ।

ଯାଜପୁର

ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ଭ୍ରୀପାଠୀ

ତା ୨ । ୪ । ୪୮

ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ

କୋରେଇ ମି: ଇ ପୁର

ପଦେ କଥା

‘ବିରହ ବିଳାସ’ ଗୋଟିଏ ବିଜ୍ଞେଦାତ୍ତକ ଛାନ୍ଦ କାବ୍ୟ । ଏହା ପ୍ରାୟ ବ ୪୨ ଖ ତଳେ ଲେଖା ଯାଇଥିଲା । ବିରହିଣୀ ନାୟିକା ପରି ଏହାର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ମୁହଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ି- ରହିଲା ଲୋକଲୋଚନ ଅଗୋଚରରେ ।

ସ୍ଥୁ ସାହିତ୍ୟିକ ଡକ୍ଟର କାଳକିରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ମତରେ ‘ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖିବି କାହିଁକି ?’ କଥା ବା ପ୍ରବଚନଟି ପ୍ରାୟତଃ ସତ୍ୟ ଅଟେ । ଅର୍ଥାତ୍ତବ, ପଠନ ପ୍ରତି ଉଦାସୀ- ନତା ଓ ଅନାଗ୍ରହ ହେତୁ ଅନେକ ଲେଖକଙ୍କର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ପଡ଼ି ରହେ । ଖଣ୍ଡ କେତେକ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ବିକ୍ରୟ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ବରଂ କୀଟଦଂଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥାରେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ ।

ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ସମ୍ବୁଦ୍ଧି ବିଭାଗଙ୍କ କୃପାଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିବାରୁ ମୋତେ କିଛି ବୃତ୍ତି ମିଳିଲା । ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ମୋର ଆବଶ୍ୟକ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉକ୍ତ କାବ୍ୟ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହୀ ହେଲି । ଆଉ ଯେତେ ଖଣି କାବ୍ୟ, କବିତା, ନାଟକ ଉପନ୍ୟାସ ପଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦାତାଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଜଣା ।

ଯାହାହେଉ ଏହି ‘ବିରହ ବିଳାସ’ କାବ୍ୟଟି ମୋର ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଶ୍ରୀମାନ ଡକ୍ଟର ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେକ୍ଷରେ ବିସ୍ମୃତି ଗର୍ଭରୁ ଲୋକ ଚକ୍ଷୁକୁ ଆସି ପାରିଛି, ଏ ବଡ଼ ଆନନ୍ଦର କଥା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ଦୃଷ୍ଟି ଶକ୍ତିର ହ୍ରାସ, କରଜଙ୍ଗୁଳିର ଜମ୍ପନ, ତଥା ବାହ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଏହି କାବ୍ୟଟି ପ୍ରକାଶ ପାଇ ଥିବାରୁ ମୁଁ କିର୍ତ୍ତିତ ଆତ୍ମ ସନ୍ତୋଷ ଲଭ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମା ବରଦା ବୀଣାପାଣିଙ୍କ ପାତପଦ୍ମ ତଳେ ବିନୀତ ପ୍ରଣତି ଜଣାଉଅଛି ।

ପରିଶେଷରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରସ୍ଥ ଉଦ୍ୟୋଗ ପ୍ରେସର ସର୍ବାଧିକାରୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଉତ୍ସାହ ଓ ପ୍ରକାଶ ସହାୟତା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ମୋର ଆବଶ୍ୟକ ଧନ୍ୟବାଦ ନ ଜଣାଇ ରହି ପାରିଲି ନାହିଁ । କିମଧୁକ ।

ଶ୍ରୀ ବାଳମୁକୁନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ

ଭା. ୧୪ । ୪ । ୧୯୮୩

କବି କୁଟୀର

ଗ୍ରାମ, ପୋ. ଅ. ନହରକଣ୍ଡା

ଜି. ପୁରୀ

ମଙ୍ଗଳାଚରଣ

(ରାଗ-ମଙ୍ଗଳ ଗୁଞ୍ଜରୀ)

ବିଘ୍ନକର ଦୂର ଶିବ ସ୍ତୁତ ବିନାୟକ ।
ବିଘ୍ନ ବିନାଶନ ସର୍ବସିଦ୍ଧି ପ୍ରଦାୟକ । ୧ ।
ବାରଣ ଆନନ ଆହେ ପୃଥୁଳ ଉଦର ।
ବାରଣ ହୋଇଛି ସତେ ଅଜ୍ଞାନ ପଦର । ୨ ।
ବିଶାଖ ଜ୍ୟେଷ୍ଠରେ ଜିଣି ବୁଦ୍ଧିଯେ ପ୍ରଖର ।
ବିଶ୍ରାବ ଅର୍ପିଲେ ତାତ ଚନ୍ଦ୍ରମା-ଶେଖର । ୩ ।
ବାଳକେ ପୂଜି ଉକ୍ତି ସୁମନେ ହରଷେ ।
ବାଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ତିଥି ବରଷେ ବରଷେ । ୪ ।
ବରଦାତା ପୂର୍ଣ୍ଣକର ସକଳ କାମନା ।
ବରଦିଅ ଗଣନାଥ ପୁରୁ ମୋ କାମନା । ୫ ।
ବନ୍ଦଇ ଗିରିଜାସ୍ତୁତ ମାଗଇ ଶରଣ ।
ବନ୍ଦ ନୋହୁ ଲେଖନୀର କବିତା ଚରଣ । ୬ ।
ବନ୍ଦଇ ବ୍ୟାସ ବାଲ୍ମୀକୀ କବି କାଳିଦାସ ।
ବନ୍ଦଇ ଶ୍ରୀ ଜୟଦେବ ଶ୍ରୀ ତୁଳସୀ ଦାସ । ୭ ।
ବନ୍ଦେ ଶୂଦ୍ର ମୁନି ଯେହୁ ବିଖ୍ୟାତ ଉକ୍ତେ ।
ବନ୍ଦେ ଦାନକୃଷ୍ଣ ଅଭିମନ୍ୟୁ ଯେ ସକଳେ । ୮ ।
ବଳରାମ, ଜଗନ୍ନାଥ ବନ୍ଦଇ ବନ୍ଦଇ ।
ବଳଦିଅ ତବପଦେ ମୁଁ ଶିର ଛନ୍ଦଇ । ୯ ।
ବନ୍ଦେ ପୂଜ୍ୟ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ ।
ବନ୍ଦେ ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ପୁରୁ ମନୋରଥ । ୧୦ ।
ବନ୍ଦେ କବି କୁଳଚନ୍ଦ୍ର ଉଞ୍ଜ ବୀରବର ।
ବନ୍ଦେ ଉତ୍କଳ ଭରତୀ ଯୋଗ୍ୟ ସୁତବର । ୧୧ ।
ବିଭଙ୍ଗ ରସ ବୋଲିଣ ନବର୍ଣ୍ଣିଲେ ଯାହା ।
ବିଭ୍ରମେ ପଡ଼ି ମୁଁ ଚିତା କରୁଅଛି ତାହା । ୧୨ ।

ବିବିକ୍ତ ବିରୂପେ ଦୋଷ ନଘେନି ବିରୁର ।
 ବିବିଧ ଛାନ୍ଦ ବନ୍ଧରେ ହେଉ ଏ ପ୍ରଭୁର । ୧୩ ।
 ବୀର ଶ୍ରୀରାମ ଉତ୍ତର ଚରିତ କଥିତ ।
 ବିରଚିତ ଏହା ବାଜି ନିୟମେ ଗ୍ରନ୍ଥିତ । ୧୪ ।
 “ବିରହ ବିଳାସ” ହେଉ ଏହି କାବ୍ୟ ନାମ
 ବଲରୀ ହେଉ ମୋ ସଦା ଅରଜନେ ନାମ । ୧୫ ।
 ବାସର ରଜନୀ ଅବସର ବିନୋଦନେ ।
 ବିଶେଷରେ କବି କାବ୍ୟ-ରସ ଆସ୍ବାଦନେ । ୧୬ ।
 ବିଭୁଙ୍କ ନାମ ରଚନ ଲଳସ ରସନା ।
 ବିଭୁ ନାମ ଘୋଷିବାରେ କରଇ ବାସନା । ୧୭ ।
 ବିରୁଦ୍ଧି ଏସନ କବି ସୁଦର୍ଶନ ସୁନୁ ।
 ବିଷୟ ବାସନାମାନ ଦୂରକଲ ମନୁ । ୧୮ ।
 ବନ୍ଦନାୟା ଜନନୀ ଯମୁନା ପଦଧୂଳି ।
 ବାର ବାର ହରଷରେ ଶିରେ ଦେଲ ବୋଲି । ୧୯ ।
 ବିଦୁଷ ଜନ ମାନସ ରଞ୍ଜନ ଲକ୍ଷିଲ ।
 ‘ବିରହବିଳାସ’ ବାଳ ମୁକୁନ୍ଦ ରଚିଲ । ୨୦ ।

ଉପଦେଶ

(ଗଣ-ଗମକେରୀ)

ବୁଧ ଜନେ କର ଶ୍ରବଣ	ପୁରଣର କଥନ ।
ବିଭକର ବଂଶେ ବିଖ୍ୟାତ	ଦଶରଥ ଗଜନ । ୧ ।
ବିଜ୍ଞ ମନ୍ତ୍ରୀବର ଆବର	ରକ୍ଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ ଡାକିଲେ ।
ବିଧିରେ ପୁତ୍ରେଷୁ ଯାଗରେ	ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆହୁତି ଦେଲେ । ୨ ।
ବିଷ୍ଣୁ ଅଂଶେ ଗୁରି କୁମରେ	ତହୁଁ ହେଲେ ଜନମ ।
ବୀର ଗମଚନ୍ଦ୍ର ଭରତ	ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ । ୩ ।
ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ରକ୍ଷି ବଚନେ	ବୀର ଗମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ।
ବଧିଲେ ବିକଟା ତାଡ଼କା-	ସୁଗ୍ରୀ ନିକ୍ଷେପି ବାଣ । ୪ ।
ବିଦୁରିତ ହେଲ ପରଶୁ-	ଗମ ଗରବ ମନୁ ।
ବିଭହେଲେ ଗମ କାନକୀ	ଭଙ୍ଗି ପିନାକୀ ଧନୁ । ୫ ।
ବନବାସୀ ହେଲେ ଶ୍ରୀରାମ	ପାଳି ପିତୃ ବଚନ ।
ବଜ୍ରଦେହୀ ରଲେ ସଙ୍ଗତେ	ପୁଣି ଭାଇ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ୬ ।
ବିଷାଦରେ ପ୍ରାଣ ହାରିଲେ	ବୃଦ୍ଧ ସେ ଦଶରଥ ।
ବୀରଙ୍କ ପାଦୁକା ଧୂଜିଲେ	ନନ୍ଦିଗ୍ରାମେ ଭରତ । ୭ ।
ବିରଚିଲେ ପର୍ଣ୍ଣ କୁଟୀର	ବନ ପଞ୍ଚବଟୀରେ ।
ବିଧିରେ ରଚିଲେ ପ୍ରଳୟ	କଉଶଳ ସ୍ୱର୍ଷ୍ଟରେ । ୮ ।
ବଧିଲେ ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ	ରକ୍ଷ ଶର ଦୃଷଣ ।
ବିଦୁରିତ ହେଲ ଆଶ୍ରମୁଁ	ମୁନିଜନ କଷଣ । ୯ ।
ବହେଣୀର ନାସା ବିନାଶ-	ବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣି ଲଙ୍କେଶ ।
ବିଗ୍ରହ କମ୍ପାଇ ବହିଲ	ଅକମ୍ପନରେ ଗେଷ । ୧୦ ।
ବିରସେ ବିହିଲ ମାୟାବୀ	ମାୟା ମୃଗ ରତନା ।
ବଳେ ନେଲ ଧରି ବନରୁ	ଗମ ବାମ ଲେତନା । ୧୧ ।
ବେନି ଭାଇ ଗମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ	ବଜ୍ରଦେହୀ ବିରହୀ ।
ବିକଳେ ଖୋଜିଲେ ବନରେ	ନେତ୍ର ନୀର ବୁଝାଇ । ୧୨ ।

ବୀର ହୋଇ ଧୀର ଅଧୀରେ	ଭ୍ରମୁଁ ଭ୍ରମୁଁ କାନନ ।
ବାନର ପତିଯେ ସୁଗ୍ରୀବ	ସଙ୍ଗେ ହେଲ ମିଳନ । ୧୩ ।
ବଳୀ ବିନାଶିଲେ ବାଳୀକି	ସୁଗ୍ରୀ ହରଷ ମନେ ।
ବାନର ବଳରେ ପେଷିଲେ	ବଇଦେହୀ ସନ୍ଧାନେ । ୧୪ ।
ବାତସ୍ଥତ ଲଘି ସାଗର	ଗଲ ଅତି ଛଟକେ ।
ବେଗେ ପରବେଶ ହୋଇଲ	ଯାହିଁ ଲଙ୍କା କଟକେ । ୧୫ ।
ବଞ୍ଚୁଳ ମଞ୍ଜୁଳ କାନନେ	ରହି ଦେଖିଲ ସୀତା ।
ବିଧୁଂସି କନକ କଟକ	ଆଣି ଦେଲ ବାରତା । ୧୬ ।
ବେନି ଭଲ ଗମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ	ଶୁଣି ହୋଇଲେ ପ୍ରୀତ ।
ବଳୀ ମୁଖ ସେନା ସଙ୍ଗତେ	ଚଳେ ସୁଗ୍ରୀବ ମିତ । ୧୭ ।
ବିଗ୍ରହେ ନିହତ ହୋଇଲ	ଯହୁଁ ସେ ଦଶଶୀର ।
ବିଶେଷରେ ପ୍ରୀତ ହୋଇଲେ	ତହୁଁ ମର ଅମର । ୧୮ ।
ବେନି ବେନି ଅଂଶେ ଜନମ	ବଇକୁଣ୍ଠ ବିହାରୀ ।
ବିନାଶି ଦମ୍ଭଜେ ଶୁଣିଲେ	ବସୁନ୍ଧର ଗୁହାରୀ । ୧୯ ।
ବୀର ରଘୁବର ଉତ୍ତର—	କଥା ପୁଣ୍ୟ ଚରିତ ।
ବର୍ଣ୍ଣନେ ପଠନେ ଶ୍ରବଣେ	ଦୂର ହେବ ଦୂରିତ । ୨୦ ।
ବିଭୁ ଗମ ନାମ ଭଜିଣ	ଗମ ନାମ ଉଚ୍ଚାରି ।
ବାଗୁଳ ହୋଇଛି ମୁକତ	ପଙ୍କ୍ତ ଲଘିଛି ଗିରି । ୨୧ ।
‘ବିରହ ବିକାସ’ କାବ୍ୟର	ଉପକ୍ରମ ଏ ଭବି ।
ବିଂଶ ବେନି ପଦେ ରଚଇ	ବାଳ ମୁକୁଦ କବି । ୨୨ ।

—X—

ପ୍ରଥମ ଛାନ୍ଦ

(ଗଗ-ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ)

ବୀର ରଘୁକୁଳ ତିଳକ ହରି,
ବିପକ୍ଷ ରକ୍ଷକୁଳକୁ ସଂହରି ।
ବିଶ୍ୱବା ସ୍ଥୂତ ଶାପକୁ ହରିଲେ,
ବଞ୍ଚୁକ ବନ୍ଧୁ ବୈଦେହୀ ତାରିଲେ ।

ବିଭୀଷଣେ ଗଢ଼,
ବୋଇଲେ ବାବୁ ଗଙ୍ଗାପାଳ ତୁହି । ୧ ।
ବିଲେକି ଦମ୍ଭୁକ ବଂଶ ନିପାତ,
ବହିର୍ମୁଖ ମୁଖେ ହରଷ ଛାତ ।
ବାନର ସେନା ଆନନ୍ଦିତ ଅତି,
ବିଷାଦ ତେଜିଲେ ଲଙ୍କ ଦେବତୀ ।

ବିଧୁରୁଦ୍ର ଗ୍ରାସେ,
ବିଧୁ ମୁକ୍ତ ତୁଲ ମେଦିନୀ ଦିଶେ । ୨ ।
ବ୍ରହ୍ମା ବାସବ ଚରୁଣ କୁବେର,
ବାନର ଯକ୍ଷ ଗନ୍ଧର୍ବ କିନ୍ତର ।
ବିଭୀଷଣ ସୁଗ୍ରୀବ ଜାମ୍ବବାନ,
ବିସ୍ମୃତ ସରବେ ହେଲେ ତକ୍ଷଣ ।

ବିଧୁର ନରେଶ,
ବିଲେକି ଜାନକୀ ଅଗ୍ନି ପ୍ରବେଶ । ୩ ।
ବର ରଜତ ହେଲେ ବଞ୍ଚିମୁଖ,
ବିକଶିତ ସିନା ତାର ଝଲକ ।
ବିଶେଷ ସୀତା ସତୀ ଶିରେମଣି,
ବିଭାବସୁ କି ପରଶେ ତା ଜାଣି ।
ବିଧିର ବିଧାନେ,
ବିଦେହଜା ଉଠିଲେ ତତ୍ତ୍ୱେଶେ । ୪ ।

ବିଷାଦ ବାରିଦ ଅପସରିଲ,
ବିମଳାନନ୍ଦ ସକଳେ ବରିଲ ।

ବିଭୀଷଣ ଦାନୀ ପଣେ ଭୀଷଣ,
ବିଚରିଲେ ଧନ, ବାସ, ଭୂଷଣ ।

ବିହିତ ବିଧାନେ,
ବୀର ଶ୍ରୀରାମ ଅନୁଚର ଗଣେ । ୫ ।

ବନ୍ଧନ ମୁକତି କାମନା କରି,
ବାରିଧି ତୋଳିଲ କର ଲହରୀ ।
ବୀର ଅନୁକ୍ରେ ବୋଲଲେ ଶ୍ରୀରାମ,
ବାବୁ ସିନ୍ଧୁ ବନ୍ଧନେ କିବା କାମ ।

ବିଖଣ୍ଡିତ କର,
ବାହୁଡ଼ିବା ତ ଅଯୋଧ୍ୟା ନଗର । ୬ ।

ବଲ ଶ୍ରବଣ ପୁଷ୍ପକ ବିମାନ,
ବଳେ ହରିଥିଲ ଦୈତ୍ୟରାଜନ ।
ବିୟତି ପଥେ ସାକେତ ନଗରୀ,
ବାହୁଡ଼ା ବିଜେ ତହିଁ ଉଦ୍‌ବେଶୀରୀ ।
ବିରୁରନ୍ତି ବସି,

ବାର ବେନି ବର୍ଷ ପୂରିଲ ଆସି । ୭ ।
ବିନୟେ ବେଢ଼ି ଅନୁଗତ ଜନେ,

ବିଦାୟ ମାଗନ୍ତି ବିଷାଦ ମନେ ।
ବଚନ ମଧୁର ସେ ରତ୍ନରାୟ,
ବୋଲନ୍ତି ବିଭୀଷଣ ମୋ ସହାୟ ।

ବାନର ବଳରେ,
ବିଜୟ ସିନା ଅବନୀ ତଳରେ । ୮ ।
ବାନରେ ଶୁଣି ପ୍ରେମାଳୁଳ ବାଣୀ,
ବୋଲନ୍ତି ସାଦରେ ଯୋଡ଼ିଣ ପାଣି ।
“ବିଭୁ ତୁମେ ସାକ୍ଷାତ ଭଗବାନ୍,
ବାନର ଛାର ମଶକ ସମାନ ।

ବିରୁଧ ବିରୁରେ,
ବାରେ କି ଖରପତି ହିତକରେ । ୯ ।

ବିଲେକି ବାରିନେତ୍ର କପିକୁଳ,
ବୀର ବିରଷେ ହୋଇଲେ ଆକୁଳ ।

“ବିରଷ ତେଜ ହେ ବୀର ଯୁଥ,
ବିମାନେ ବସ ଯାର ମନୋରଥ” ।

ବୋଲୁଁ ରଘୁନାଥ,
ବିଭୀଷଣ ସୁଗ୍ରୀ ବୀରର ପ୍ରୀତ । ୧୦ ।

ବିଜୟ କୋଳାହଳେ କମ୍ପେ ମହୀ,
ବାହକ ସାଜିଲ ବିମାନେ ରହି ।

ବିଭୂଷିତ ହେଲ ପୁଷ୍ପ ବିମାନ,
ବିଜେ କଲେ ତହିଁ ଗମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ।

ବିଦେହ ନଳିନୀ,
ବସିଲେ ଅନୁଚରେ ହୋଇ ତୁନି । ୧୧ ।

ବାତପୋତେ ଖଞ୍ଜା ଯନ୍ତ୍ର ଅଭୁତ,
ବିଗ୍ନରେ ବିଦୁ ଶକତି ସମୁତ ।

ବିତଳୁଁ ଉଠିଲ ଅତି ରତନେ,
ବିହୀରସେ କଲ ଘୁଁ ଘୁଁ ରବସେ ।

ବିତନ୍ତ୍ରଣ ଅତି ,
ବେଳେ ଧୀରେ ଧୀରେ କରଇ ଗତି । ୧୨ ।

ବିବୁଧ ନନ୍ଦିନୀ ମର ବାଳା,
ବରଷିଲେ ସୁମ ସୁମନ ମାଳା ।

ବହିଲ ମଲୟ ମନ୍ଦ ମରୁତ,
ବିମାନ ଚଳିଲ ଗଗନ ପଥ ।

ବଳଷ୍ପ ପକ୍ଷି କି ?
ବିୟତି ପଥେ ଲଭିଛି ଗତିକି । ୧୩ ।

ବିରବାମାରେ ବୋଲନ୍ତି ଶ୍ରୀଗମ,
ବାମଦେବ ପୂଜା କାମନା ମମ ।

ବିମାନ ଆସି ବସୁଧା ପରଶେ,
ବାଲୁକା ଶିବ ପୂଜିଲେ ହରଷେ ।

ବିଧିରେ ବିଗ୍ନର,
ବିଦିତ ସେତୁବନ୍ଧ ରମେଶ୍ୱର । ୧୪ ।

ବାୟୁବେଗେ ତହୁଁ ତଳେ ବିମାନ,

ବନ ଗିରି ଗୁହା ଦିଶେ ସମାନ ।

ବଖାଣନ୍ତି ଗମ ଅତି ସରଗେ,

ବିଦେହଜା ଶୁଣନ୍ତି ଅନୁରଗେ ।

ବିଗତ କଥନ,

ବିଷାଦ ହରଷେ ହୋଇ ମଗନ । ୧୫ ।

“ବିଲେକ ରକ୍ଷାମୂଳ ଏ ଶିଖର,

ବ୍ରାହ୍ମଣାବାସ ପମ୍ପା ସରେବର ।

ବାତାପି ସୁଦନ ପୂତ ନିବାସ,

ବିଖ୍ୟାତ ପଞ୍ଚବଟୀ ବନବାସ ।

ବିଲେକ ସୁନ୍ଦରୀ,

ବିଚିତ୍ର ଏହି ଚିତ୍ରକୂଟ ଗିରି” । ୧୬ ।

ବସୁଧା ଜେମାଙ୍କୁ ବୋଲନ୍ତି ଗମ,

ବିଶେଷେ ଦେଖ ଏହି ନନ୍ଦି ଗ୍ରାମ ।

ବିଦିତ ଶୃଙ୍ଗବେର ପୁର ଏହୁ,

ବାସ ଗୁହକ ମିତରଟି ଯେହୁ ।

ବସନ୍ତି ଏଠାରେ,

ବିଜ୍ଞାନୀ ଭରଦ୍ବାଜ ମୁନିବରେ । ୧୭ ।

ବନ୍ଦିବା ପାଇଁ ସେ ବୁଦ୍ଧ ତାପସେ,

ବିଶ୍ୱରୁଁ ବିମାନ ଧର ପର ସେ

ବିନୟେ ଗମ ହୋଇଣ ସତୋଷ,

ବଲ୍ଲଭୀ ସହ ପୂଜିଲେ ତାପସ ।

ବାରତା ମଙ୍ଗଳ,

ବନ ବାସୀଙ୍କୁ ପୁଚ୍ଛିଲେ ସକଳ । ୧୮ ।

ବନ ବାସୀରେ କହେ ମୁନିବର,

ବିମାତା, ମାତା, ଭ୍ରାତା, ସମାରୁର ।

ବଶୀ ବଶିଷ୍ଠ ନାରଦ ନିର୍ଦ୍ଦେଶେ,

ବସନ୍ତି ପ୍ରଜା ପୁତ୍ର ନିର୍ବିଶେଷେ ।

ବୈଶଗୀ ଭରତ,

ବିଗଗେ ଧରିଛନ୍ତି ଦଣ୍ଡଛତ୍ର । ୧୯ ।

ବାସନ୍ତ ବିଳାସ ବ୍ୟସନ ମାନ,
 ବିଭବ ତ୍ୟାଗ ଯାଗେ ମୁଁ ଯମାଣ,
 ବପୁମନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛି,
 ବିନୟ ହାବ ଭବରେ ରହିଛି,
 ବିକର୍ମ କରମେ,
 ବିରଜେ ଭତ୍ତ ଭଜତି ଧରମେ । ୨୦ ।

ବସୁନ୍ଧରରେ ଅଛ ଅବତରି,
 ବଳେ କଉଣପ କୁଳ ସହାରି,
 ବିନାଶି ଦୁଷ୍ଟ ଦାନବ ରବଣେ,
 ବିସ୍ତର ଦୁଃଖ ଲଭିଲ ଆପଣେ,
 ବିଶ୍ଵ ବିମୋହନ,-
 ବାରେ ଏ ତାପସ ପ୍ରାର୍ଥନା ଘେନ । ୨୧ ।

ବାଣୀ ସମ୍ମତି ଶୁଣି ମୁନିବର,
 ବହୁ ଆୟୋଜନ କଲେ ସଦ୍‌ବର,
 ବ୍ୟଞ୍ଜନ, ଚର୍ବ୍ୟ, ଶ୍ରେଷ୍ଠ୍ୟ ଲେହ୍ୟ, ପେୟ,
 ବିଘସ ସ୍ଵତ୍ଵରସେ ଯା ବିଧେୟ,
 ବିହିଲେ ତା ରଷି,
 ବାସଲ୍ୟ ସ୍ନେହ ମମତା ପ୍ରକାଶି । ୨୨ ।

ବିଭବରୀ ସାରି ରମ ଆଶ୍ରମେ,
 ବାତସ୍ଥୁତେ ପେସିଲେ ନନ୍ଦିଗ୍ରାମେ,
 ବର୍ଣ୍ଣେ ସମାପ୍ତେ ନିଷାଦ ପ୍ରବର,
 ବାରୀ ନେତ୍ରେ ଭରି ପୁଜେ ପୟର,
 ବିଭୂତି ଲଭିଲ,
 ବ୍ରହ୍ମା ଶିବେ ଯା ସ୍ଥୁଲଭ ନେହିଲ । ୨୩ ।

ବିରାଗେ ନିଷାଦ ଶ୍ରୀପାଦେ ପଡ଼ି,
 ବିନୟେ ଉଠି କହେ କର ଯୋଡ଼ି,
 ବାରିଜ ଲେଟନ କର ମୋଚନ,

ବିଶ୍ଵ ମୁଖେ ହେଲୁ ପତିତ ଜନ,
 ବନେ ଅଛୁଁ ରହି,
 ବିଧିରେ ଅରୁତ ନାମକୁ ବହି । ୨୪ ।

ବାସନ୍ଦ ହୋଇଛି ମନ୍ଦିର ମାନ,
 ବିଭୁ ଦରଶନେ ନୋହୁ ଉଦ୍ଧନ,
 ବିପ୍ର ବାହୁଜ ବୈଶ୍ୟ ଶୂଦ୍ର ଜନେ,
 ବହୁଛି ଆସପ୍ରତି ଘଣ୍ଟା ମନେ,
 ବିଗ୍ରହ ପରଶ,
 ବିରାଜି ହେଲ ମହା କଳୁଷ । ୨୫ ।

ବୋଲନ୍ତି ତହୁଁ ଅତ୍ୟୁତ ଉତ୍ତରେ,
 ବିଶ୍ଵାସ ରଖ କିରାତ ତିତ୍ତରେ,
 ବିଷାଦ ତେଜରେ ନିଷାଦ ମନେ,
 ବିଧି ଧରମ ପାଇ ରହି ବନେ,
 ବିହିରୁ ଅଶନ,
 ବାସେ ତୋର ହୋଇ ହରଷ ମନ । ୨୬ ।

ବିଷ୍ଣୁ ବହିବେ କଳ୍ପି ଅବତାର,
 ବିନାଶନେ କଳି କଳୁଷ ଭର,
 ବିଶ୍ଵାତ ହେବେ ଦାରୁ ବ୍ରହ୍ମ-ହୋଇ,
 ବିଶ୍ଵାବସୁ ରୂପେ ପୂଜିବୁ ତୁଇ
 ବଂଶଜେ ତୋହର,
 ବୋଲଇବେ ନାମ ମହାଶବର । ୨୭ ।

ବିତରିବେ ମହା ପ୍ରସାଦ ଥାଳ,
 ବାରିବେ ନାହିଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଚଣ୍ଡାଳ,
 ବସି ଏକତ୍ର କରିବେ ଭୋଜନ,
 ବାମା ଉଡ଼ିବ ପତିତ-ପାବନ,
 ବିଶ୍ଵ ଧର୍ମ-ଭବ,
 ବିଶ୍ଵାତ କଳିଙ୍ଗ ହେବ ଉଦ୍ଧବ । ୨୮ ।

ବିଗୁରି ତ୍ରି କଳିଙ୍ଗ ପୁଣ୍ୟ ସ୍ଥାନ,
 ବାସ ରତିବେ ଆବିବାସୀ ଜନ,
 ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଘନ ଗିରିବନେ,
 ବହିବେ ଜନମ ତୋ ଜ୍ଞାତି ଜନେ,
 ବନ ଫଳ ମୂଳ,
 ବଲ୍ଲକଳ ବାସ କରିବେ ସମ୍ଭଳ । ୨୯ ।

ବିଷ୍ଣୁ ଘରଣୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସାମନ୍ତାଣୀ,
 ବଶ କରିବ ଶ୍ରୀୟା ଗୁଣାଳୁଣୀ,
 ବାସେ ତାହାର ଘେନିବେ ଭେଜନ,
 ବିସ୍ମୃତ ହେବେ ଜାଣି କଗଜନ,
 ବାଣୀ ଏ ଗୁପ୍ତତ,
 ବଂଶୀଣିଲୁ ଯେଣୁ ତୁ ମୋ ଭକତ । ୩୦ ।

ବିଦେହ ନନ୍ଦିନୀ, ରମ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ,
 ବିଭୀଷଣ, ସୁଗ୍ରୀ, ବାନରଗଣ,
 ବିମୋହିତ ହେଲେ ଭକତି ଭବେ,
 ବିହିଲେ ଭେଜନ ରହି ସରବେ,
 ବୋଇଲ ନିଷାଦ,
 ବିଭୁ ପାଦ ସେବା ମୋର ସମ୍ପଦ । ୩୧ ।

ବିଭେଚନ ପ୍ରୀତି ତୋରଣ ଖୋଲେ,
 ବିଚିତ୍ର ଶୋଭା କକୁଭକେ ନେଲେ,
 ବିମାନ ତଳେ ଉଦିତୀ ଆଶାରେ,
 ବିଲଙ୍ଘେ ଗଙ୍ଗା ଶମନଶ୍ଵାରେ,
 ବାଳକୃଷ୍ଣ ପ୍ରୀତ,
 ବତିଶ ପଦେ ଏକାନ୍ତ ରଚିତ । ୩୨ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ଛାନ୍ଦ

(ରାଗ-ବଙ୍ଗଳାଶ୍ରୀ)

ବାଣୀ ବହ ମୁଖୁ	ଶୁଣିଣ ଗଜୀବ	ଲେତନ ବିଜୟ ବାଣୀ,
ଶଶିଷ ନାରଦ	ଭରତ ଗହଣେ	ଗଲେ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ଆଣି । ୧ ।
ବାରରେ ତଇଳ	ବିନ୍ଦୁ ମେଳ ତୁଲ	ବାରତା ହେଲ ପ୍ରସ୍ତର,
ବିପ୍ଳବ ଆନନ୍ଦେ	କୋଶଳ ପରଜା	କରନ୍ତି ନାନା ବିଗ୍ନର । ୨ ।
ବାର ବେନି ବର୍ଷେ	ଆସିଅଛି ଫେରି	ସାକେତ ନଗରୀ ଶିରୀ,
ବିଭବରୀ ଗତେ	ବିଭବର ସତେ	ଆଗେହେ ଉଦୟ ଗିରି । ୩ ।
ବିବିଧ ବାଦନ	ବାଦିତ୍ର ଶବଦେ	କମ୍ପଳ ଧରଣୀ ତଳ,
ବାଜଇ ଦୁରୁତୀ	ଡମରୁ ଡିଣ୍ଡିମ	ପଦହ ମଡ଼ୁ ମଦ୍‌କ । ୪ ।
ବିତାନରେ ତାନ	ପୁରକେ ବଜାଏ	କେବା କରେ କରତାଳି,
ବାଜେ ଶୁଭ ଶଙ୍ଖ	ପଣବ ଗୋ ମୁଖ	ଝଙ୍କର ତୁରୀ ପୈକାଳୀ । ୫ ।
ବେଣୁ ବୀଣା ନାଦେ	ଦିଗ ତମକଇ	ବୈତାଳିକ ଗାଏଗାନ,
ବରବର୍ଣ୍ଣନାୟେ	ଉଚ୍ଛ୍ଵଳାଇ ଦେଲେ	ଶୁଭ ହୁଳହୁଳି ତାନ । ୬ ।
ବିଚିତ୍ର ସାଜରେ	ପୁର ବାସୀ ବାସୀ—	ଭବନ ଯେ ସୁସଜ୍ଜିତ,
ବୈଜୟନ୍ତୀ ଉଡ଼େ	ରମ୍ୟ ହର୍ମ୍ୟରୁଡ଼େ	ମୃଦୁ ବାତେ ବିକର୍ମିତ । ୭ ।
ବାରଣାସୀ ଦ୍ଵାରେ	ପୁର ପୁରତରେ	ବାରଣବୃଷା ସାଜଇ,
ବିବିଧ ବରଣ	ପୂର୍ଣ୍ଣ କୁମ୍ଭମାନ	ଦ୍ଵାରେ ଦ୍ଵାରେ ବିରଜଇ । ୮ ।
ବଦରୀ ପଲବ	ନବ ଦୂର୍ବାଦଳ	ଗୁବାକ୍ ତହିଁ ମଣ୍ଡନ,
ବିଶୋଭିତ ସ୍ଥାନେ	ସ୍ଥାନେ ତାମ୍ର ଆମ୍ର	ଶକ୍ର ପାଦପ ପ୍ରସ୍ଥନ । ୯ ।
ବିରଜିତ ରଜପଥ	ପଥେ ପୁଣି	କୃତ୍ରିମ ଗୁରୁ ତୋରଣ,
ବିତାନ ଦୋଳଇ	ଠାବେ ଠାବେ କାହିଁ	ମଞ୍ଜୁଳ କୁଞ୍ଜ ରଚନ । ୧୦ ।
ବନ ଉଦ୍ୟାନ ମନୋ—	ରମ ଆରମ୍ଭୁ	ସରିଲ ପୁଷ୍ପ ସମ୍ଭାର,
ବିକଟ କୁସୁମେ	ବିରଚିତ ହେଲ	କାହିଁ ଅବା ପୁଷ୍ପା ଧାର । ୧୧ ।
ବଜ୍ରାଗତିକର	ଅମର ବତୀକି	ବଜ୍ଜିଲ ଅଯୋଧ୍ୟା ପୁରୀ,
ବିମ୍ବର ରତିଲ	ନେତ୍ର ଶ୍ରବଣେ କି	ସତେ ସୁସମା ସୁନ୍ଦରୀ । ୧୨ ।

ବିପ୍ରସ୍ତାପ ଶାନ୍ତ	ଶ୍ୟାମଳ ମୂରତି	ଚରଣ ବନ୍ଧିବା ପାଇଁ,
ବାରି ବିନ୍ଦୁ ପାନେ	ଗୁଡକ ସମାନେ	ସରବେ ରହିଲେ ଗୁଞ୍ଜି । ୧୩ ।
ବିମାନ ରଖିଣ	ଅଳ୍ପ ଦୂରେ ତହୁଁ	ମିଳି ଗୁରି ସହୋଦର,
ବିକେ ହେଲେ ଆସି	ଅଯୋଧ୍ୟା ନଗରେ	ସଙ୍ଗେ ଘେନି ଅନୁଚର । ୧୪ ।
ବାଳ ରବି ରଖି	ରଞ୍ଜିତ ସଞ୍ଜିତ	ସୁରମ୍ୟ ଅଯୋଧ୍ୟା ପୁରେ,
ବାରିଧି ତହକ	ସମାନରେ ଗୋଳ	ଶୁଭିଲ ଅନତି ଦୂରେ । ୧୫ ।
ବାଜିଲ ବିଜୟ	ଦୁନ୍ଦୁଭି ସାଜିଲ	ସାକେତ ନଗରୀ ଘଣୀ,
ବାରଣ ବନ୍ଧନୀ	ତେଜିଲେ ବାରଣ	ବାଞ୍ଚିକଲେ ହେଷାଧୁନୀ । ୧୬ ।
ବସା ଛାଡ଼ି ଚଳି	ଉଦ୍ଦେ ମୁଖତୋଳି	ଗୁଞ୍ଜିଲେ ଗୋଧନ କୁଳ,
ବାୟୁ ବର୍ଷ୍ଣ ତେଜି	ପାଦପେ ରହିଲେ	ବିହଙ୍ଗମେ କରି ଗୋଳ । ୧୭ ।
ବନସ୍ତ୍ରୀୟେ ବସି	ତରୁ ବ୍ରତତୀରେ	ଗାଲଲେ ପଞ୍ଚମ ତାନ,
ବାଟୀ ବିଟପରେ	ଶିଖା ଟେକି କେକୀ	ହରଷେ କଲେ ନର୍ତ୍ତନ । ୧୮ ।
ବାରିଜ ତେଜିଲେ	କମଳିନୀ ବନ	ମାଳାରେ ହେଲେ ଗୁଞ୍ଜିତ,
ବାସିତ ସୁମନେ	କାମିନୀଙ୍କ କର	ପଲବରେ ମୁଷୀ କୃତ । ୧୯ ।
ବିଭକରବଂଶୀ	ପରବେଶ ଆସି	ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ଶୁଭକ୍ଷଣେ,
ବିନିଦ୍ର ନାଗର	ନାଗରୀୟେ ପ୍ରୀତ	ବିଲେକି ବେନି ଲକ୍ଷଣେ । ୨୦ ।
ବାଲେ ଯେ ତେଜିଲେ	ଜନନୀ ଉତ୍ତଙ୍ଗ	ଜନନୀ ତେଜିଲେ ବାଲେ,
ବୃଦ୍ଧେ ଯୁବା ଦମ୍ଭେ	ଦର୍ଶନେ ଧାଇଁଲେ	ଚରୁଣ ଧାଇଁଲେ ହେଲେ । ୨୧ ।
ବାମଲେତନା ଯେ	କାମ ଆଲେତନା	ତେଜି ଗବାକ୍ଷେ ଗୁଞ୍ଜିଲେ,
ବେଶ ବିନ୍ୟାସ-	ବତଂଶ ଭୂଷଣକୁ	ବିଭ୍ରମେ କାହିଁ ବଢ଼ିଲେ । ୨୨ ।
ବଡ଼ଭୀ ଆଗେହି	ବରରେହା କାହିଁ	କୁସୁମ କଲେ ବର୍ଷଣ,
ବାରମାର ଗାଲ	ହୁଳ ହୁଳି ଗାନ	ବଢ଼ିଲେ ପଦ୍ମ ଚରଣ । ୨୩ ।
ବଢ଼ିଲେ ଶ୍ରୀରାମ	ଜାନକୀ ଲକ୍ଷ୍ମଣ	କୁଳଗୁରୁ ଗୁରୁଜନେ,
ବିମାତା ମାତାରେ	ପ୍ରଣମି ସରବେ	ବସିଲେ ହରଷ ମନେ । ୨୪ ।
ବୀରସେ ବିରକ୍ଷେ	ଦେଖିଲେ ବିମାତା	ବାରିଭର ବେନିଢୋଳା,
ବୈଧବ୍ୟ ବିଷାଦ-	କାଳିମା ବଦନେ	ଲଜା କଳଙ୍କ କି ବୋଳା ? । ୨୫ ।
ବୋଇଲେ କୈକେୟୀ	“ଅନୁତାପାନଳେ	ନକଳି ରହିଛି ପ୍ରାଣ,
ବାବୁ ହେ ଅବଳା	ଦୁର୍ବଳତା ପାଇଁ	ନାହିଁ କିରେ ପରିତ୍ରାଣ । ୨୬ ।
ବିଶ୍ୱ ଭତିହାସ	ଗାଲବ କୈକେୟୀ	ରଘୁକୁଳ କଳଙ୍କିନୀ,

ବରେଣ୍ୟ ଜନକ	ବରେଣ୍ୟ ନନ୍ଦନ	ଜୁମାତା ଏ ଅଭାଗିନୀ । ୨୭ ।
ବିଧି ନିଦେଶରେ	ବନବାସୀ ହେଲ	ଦେବକୀଙ୍କ ସିଦ୍ଧିଲଗି,
ବିଧାତା କି ଦୋଷେ	ହତ ଭାଗିନୀରେ	କଲ ନିମିତ୍ତର ଭାଗୀ । ୨୮ ।
ବୀରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଖି	କୈକେୟୀରେ ଦେଖି	ଶ୍ରୀରାମ ବୋଲନ୍ତି ବାଣୀ,
“ବିଧିର ବିଧାନ	ନ ହୁଅଇ ଆନ	ବିଷାଦ ତେଜ ଜନନୀ । ୨୯ ।
ବିଗ୍ନରେ ସୃଷ୍ଟିରେ	ସତ୍ତାନ ଦୃଷ୍ଟିରେ	ଜନନୀର ନାହିଁ ଦୋଷ,
ବତାଏ ସୌଭାଗ୍ୟ	ଆଶୀର୍ବାଦ ପୁଣି	ଜନନୀର ଗଗନେଷ । ୩୦ ।
ବିରଷ ନୁହ ମା	ତବ ଆଶୀର୍ବାଦେ	ଲଭିଲି ପୁତ୍ରୀବ ମିତ,
ବାନ୍ଧିଲି ସାଗର,	ମଲ ଦଶଶୀର	ଦେବ, ରକ୍ଷି ହେଲେ ପ୍ରୀତ’ । ୩୧ ।
ବାହୁ ପାଶେ ତହୁଁ	କୋଳକଲେ ମାତ	ଶ୍ରୀରାମ ହେଲେ ଆନନ୍ଦ,
ବାରମ୍ବାର ରାମ	ନାମ ରସନାରେ	ଘୋଷୁ ସେ ବାଜ ମୁକୁନ୍ଦ । ୩୨ ।

ଦୃତୀୟ ଛାନ୍ଦ

(ରାଗ—ଭୈଶ୍ୟ)

ବିଭାତିଲ ବିଭାବରୀ ସକଳ ଶୁଭ ସଞ୍ଚରି
ବାସର ଏ ପୁନର୍ବସୁ ନାମ ନକ୍ଷତ୍ର,
ବାଜିଲ ବିବିଧ ବାଜା ରଘୁପତି ରମ ରାଜା
ବିଧିରେ ଧରିଲେ ଆଜି ସେ ଦଣ୍ଡଛତ୍ର,
ବେଦ ବିରଚିତ ବିଧାନେ,
ବସିଲେ ଶ୍ରୀରାମ ମହାରଜତାସନେ । ୧ ।
ବିଚିତ୍ର ବେଶ ଭୂଷଣ ମଣ୍ଡନ ଦିବ୍ୟ ବସନ
ବିଗ୍ରହ ଦିଶେ କି କୋଟୀ ଅନଙ୍ଗ ଆଭ,
ବାମେ ସତୀ ଶିରୋମଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରପାଶେ ତାରାରାଣୀ
ବିଜେ ରାମ ସୀତା ସେ କି ଅପୂର୍ବ ଶୋଭା,
ବୁଧେ ଉପମାକୁ ଏ ଛବି,
ବୀର ରଘୁକୁଳ-କଞ୍ଜ-ବିପିନ-ରବି । ୨ ।
ବିଭୀଷଣ ସୁଗ୍ରୀବୀର ରାଜଛତ୍ର ଧରି କର
ବସୁଧାର ସସ୍ତ୍ର ନରପତି ଆଗତ,
ବ୍ୟଜନ ଗୁମର କରେ ଗୁଳିଲେ ଯେ ଧୀରେ ଧୀରେ
ବୈମାତୃକେ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ପାରୁଣେ ସ୍ଥିତ,
ବାନରେ ଯେ ନର ମୂରତି,
ବହିଶ କରିଲେ କରଯୋଡ଼ି ଆରତି । ୩ ।
ବଶିଷ୍ଠ ଯେ କୁଳଗୁରୁ ବେଦଧ୍ବନୀ ସେ ଉତ୍ତରୁ
ବିପ୍ରବୃନ୍ଦ ଦେଲେ ଆସି ମଙ୍ଗଳାଶୀଷ ,
ବାରମାର ଯେ, ଆରତି ଶାମ ଗାନେ ଗାଇ ଗୀତି
ବିଲେକିଲେ ଦିବ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇ ହରଷ ,
ବାଜିଲ ବିବିଧ ବାଜଣା ,
ବସୁଧା ଗଗନ ଭେଦି ଶୃଙ୍ଗେ ଘୋଷଣା । ୪ ।

ବ୍ରହ୍ମା, ଶିବ, ମୁନିବୃନ୍ଦ ହୋଇଣ ପରମାନନ୍ଦ
 ବିମାନ ଆରୋହି ତହିଁ ହେଲେ ଆଗତ,
 ବିଭୂଷଣେ ପରକଟ ବିଚିତ୍ର ମଣି ମୁକୁଟ
 ବିଲେକି ସେ ସୀତା ରାମ ଅଶେଷ ପ୍ରୀତ,
 ବର୍ଣ୍ଣିବାରେ ନୁହେଁ ଭଙ୍ଗନ,
 ବୀଣାପାଣି, ଶେଷ, ଛାରି କବି ବଚନ । ୫ ।
 ବନ୍ଦୀ ବେଶ ଧରି ବେଦ ବନ୍ଦିଲେ ଶାହରି ପଦ
 ବିବୁଧେ ଶୁଣିଲେ ଚିତ୍ତ କରି ନିରୋଧ,
 ବସୁଧାରେ ଅବତାର ହରଣେ ସଂସାର ଭର
 ବିଜୟ ଲଭିଲେ ଜିଣି ସେ ଦଶକନ୍ଧ,
 ବିଭୁନାମ ମୁକ୍ତି ଦାୟକ,
 ବିଷମ ଏ ଭବ-ମାୟା-ତମ-ନାଶକ । ୬ ।
 ବିବୁଧ ବୃନ୍ଦ ବନ୍ଦିତ ଯସ୍ତ କିନ୍ତର ପୂଜିତ
 ବିଶେଷେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟିତ ପଦ ଶିବ ଅଙ୍କରେ,
 ବିନିର୍ଗତା ସୁରଧୁନୀ ପାଦୁଁ ଛିଲେକ ପାବନୀ
 ବିମୁକ୍ତା ଯେ ମୁନିପନୀ ପଦ ରଜରେ,
 ବିରାଗେ ସେ ତରଣ ହେଜି,
 ବନ୍ଦ ମନ କର୍ମ ବାକ୍ୟ ବିକାର ତେଜି । ୭ ।
 ବିଜୟ ମୁକୁନ୍ଦରାମ ରମେଶ ସଗୁଣ ଧାମ
 ବିପ୍ର ପ୍ରାୟ ରଘୁବର କରୁଣା କର ,
 ବିରାଜେ ନିତ୍ୟ ନଜନୀ ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ର ଗଦା ପାଣି
 ବିମୋହନ ମୂର୍ତ୍ତି ମୁନି ମାନସ ହର,
 ବୃଜିନ କରଇ ନାଶନ,
 ବିଶ୍ୱାସୀ ଭକତ ଜନ ସୁଖ ସଦନ । ୮ ।
 ବିଭୂତି କାମୀ ସେ ହରି ଭୂତନାଥ ଶୂଦ୍ରଧାରୀ
 ବୃଷ ପୁଷ୍ପେ ବୃଷଧ୍ୱଜ ହେଲେ ବିରଜ,
 ବିନୟ ଗଦ୍‌ଗଦ ଗୀରେ ପୁଲକ ଭରା ଶରୀରେ
 ବନ୍ଦିଲେ ସେ ସୀତାରାମ ପଦ ସରୋଜ,
 ବିଶେଷରେ ହରଷ ଭବ,
 ବିଲେକି ଅପୂର୍ବ ଅଭିଷେକ ଉତ୍ସବ । ୯ ।

ବୀର ରଘୁପତି ଗମ ଅଭୟ ଚରଣେ ପ୍ରେମ
 ବିଧିରେ ଯେ ଜନକରେ ଧନ୍ୟ ତା ଜୀବ,
 ବଳଭଦ୍ର ସର୍ବବିଧ ଭକତି ବେଧ ଅବେଧ
 ବିତରେ ଭକତେ ସେହି ପଦ ଗଜୀବ ,
 ବହୁ ଶ୍ରେଣ ବିଯୋଗ ହରେ ,
 ବିଜ୍ଞ ଭକତ ରସନା ପୀୟୂଷେ ଭରେ । ୧୦ ।
 ବିଧିରେ ପୂଜି ଅମରେ ବସୁଧା ବର ଅମରେ
 ବାହୁଡ଼ିଲେ ହୋଇଣ ସେ ପ୍ରୀତ ଅପାର,
 ବର୍ଣ୍ଣ ରଘୁନାଥ ଗୁଣ ସ୍ଥୁତି ବାକ୍ୟ ପୁଣ ପୁଣ
 ବାମଦେବ ଚଳିଲେ ଯେ କୈଳାସ ପୁର ,
 ବୁଧେ ପିର ହୁଅ ହରଷ,
 ବୀର ଅଭିଷେକ-ଗୀତି-ପୀୟୂଷ-ରସ । ୧୧ ।
 ‘ବିରତ ନୁହରେ ତିର’ ଭଲେ ନିରତ ଭକତ
 ‘ବିଭ୍ରାନ୍ତ ନାମରସ କରତୁ ପାନ’
 ବିନାଶ ହୋଇବ ପାପ ଭବର ଦ୍ରବିଧ ତାପ
 ବିଶେଷେ କରଇ-କଳି-କାଳ କୌଳିନ-
 ବିଷ ହରଣକୁ ତା ଗଦ,
 ବିଭବରୀ ଦିବାଭରି ଭଜ ସେ ପଦ । ୧୨ ।
 ବାରି ଭବ ସାଗରର ଲଂଘିବା ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟର
 ବାସନା ମୀନ ମଗର କରନ୍ତି ଗ୍ରାସ,
 ବେଳହୁଁ ଉପାୟ ଖୋଜି ବୈଦେହୀଶ ରୂପ ହେଜି
 ବିନାଶ କରଇ ବିଜ୍ଞ ଅରି ତରସ,
 ବିଚ୍ଛୁ ନାମ ଉଦ୍ଧାର ଭେଜା,
 ବିବେକୀ ରସନାରେ ତୁ ସେ ନାମ ଖେଳା । ୧୩ ।
 ବିଚିତ୍ର କଥା ବିରୁର ଅଭିଷେକ ଗମକର
 ବିଧିରେ ହୁଅନ୍ତେ ଶେଷ, ପରଜା ଗଣ,
 ବିବିଧ ଉତ୍ସବମାନ ସରବେ କଲେ ପାଳନ
 ବିଦେଶ ସୁଦେଶାଗତ ବହୁ ଗଜନ,

ବିଦାୟ ଘେନିଣ ତୁରିତ,
 ବାହୁଡ଼ିଲେ ସୁମରି ଶ୍ରୀରାମ ଚରିତ । ୧୪ ।
 ବିପ୍ରବରେ ନେଲେ ଦାନ ଧନ ରଜତ କାଞ୍ଚନ
 ବନ୍ଦନ, ଭୁଷଣ ଆଦି ମିଷ୍ଟ ଲେଙ୍ଗନ,
 ବେଦଧ୍ୟାୟୀ ବ୍ରତାରୁରୀ ମଙ୍ଗଳ ସ୍ତୁତି ଉଗୁରି
 ବାହୁଡ଼ିଲେ ଆଶ୍ରମରେ ସତୋଷ ମନ
 ବିତରିଲେ ଅମାତ୍ୟ ବରେ,
 ବିତ-ବଞ୍ଚ-ଅନ୍ନ ଦାନ-ଜନକ କରେ । ୧୫ ।
 ବିକ୍ରମଶାଳୀ ଶୀମାଥ ସେବାରେ ରହିଲେ ରତ
 ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ସୁଖରେ ସରବେ ମଗନ,
 ବିତିଲା ଦିବସ ନିଶି ଅୟନର ଅନ୍ଧ ଆସି
 ବିଦାୟ ଦେବାରେ ରାମ ଚିତ୍ତିତ ମନ ।
 ବୋଲଇ ସେ ସକଳ ସଖା,
 ବିଗୁରନ୍ତି ଏ ଭକତି ନାହିଁତ ଦେଖା । ୧୬ ।
 ବନ୍ଧୁ ସୁଗ୍ରୀ, ବିଭୀଷଣେ, ବାଳିସୁତ, ହନୁମାନେ
 ବିଶେଷେ ତୋଷିଣ ରାମ ଦେଲେ ମେଲଣି,
 ବୀର ଶ୍ରୀ ପୟରେ ପଡ଼ି ଉଠି ପୁଣି କରଯୋଡ଼ି
 ବିରସ ମୁଖେ ଲକ୍ଷ୍ମିଲେ ସରସ ବାଣୀ
 “ବାରଣ ନକର ଅନନ୍ଧ
 ବନଜ ଚରଣ ସେବା ଯୁଗକୁ ଯୁଗ” । ୧୭ ।
 ବାରଣ ବାଜି ସାଜିଲା ବିବିଧ ବାଦ୍ୟ ବାଜିଲା
 ବିଦାୟ ଘେନି ଚଳିଲେ କପି ରକ୍ଷସେ,
 ବିକମ୍ପିତ ନାମ ଗ୍ରାମ ରଜପଥ ବନାଶ୍ରମ
 ବିଜୟ ଶ୍ରୀରାମ ଜୟ ଜୟ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷେ,
 ବିଲେଚନେ ଭରିଲେ ବାରି,
 ବିଧୁର ହୃଦେ ଶ୍ରୀରାମ ରୂପ ସୁମରି । ୧୮ ।
 ବିନାତା ମାତାଙ୍କୁ ତୋଷି ବୈମାତୃକେ ମିଶା ମିଶି
 ବୈଦେହୀଶ ପଞ୍ଚରାଶେ କାଟନ୍ତି ଦିନ,

ବିଦେହ ନନ୍ଦନୀ ସୀତା ଶ୍ରୀ ରଘୁକୁଳ ବନିତା
 ବଧୂବୃନ୍ଦ ପରସ୍ପର ମିଳାତି ମନ,
 ବାନ୍ଧବ ପ୍ରକୃତି ନିକର,
 ବସିଲେ ପରମାନନ୍ଦେ କୋଶଳ ପୁର । ୧୯ ।
 ବିଷମ ଭବ ବ୍ୟାଧିକି ଜଗ ମରଣ ଆଧିକି
 ବିମଳ ହୃଦୟ ଚିତ୍ତ ଦିବ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ
 ବିନାଶ ହେ କଳିମଳ ପ୍ରଭୁ ଭକତ ବସନ
 ବିହରଣ କରୁ ମମ ମନ ମଧୁପ,
 ବିଭୁ ତବ ପଦାରବିନ୍ଦ,
 ବିଂଶ ପଦେ ଛାନ୍ଦ ବାନ୍ଧେ ବାଳମୁକୁନ୍ଦ । ୨୦ ।

ଚତୁର୍ଥ ଛାନ୍ଦ

୧ ଗଗନ-ରାମକେରୀ ।

ବର ଭବ ଭୟ ଭଞ୍ଜନ ଭକ୍ତ ମନ ରଞ୍ଜନ,
ବନଜ ବଦନ ଅଙ୍ଗତ ନବଘନ ବରଣ । ୧ ।
ବଳହର ଦର ସକଳ କଳମସ୍ୟ ଖଣ୍ଡନ,
ବତଂଶ ସରର ତପନଙ୍କର ବଂଶ ମଣ୍ଡନ । ୨ ।
ବସ୍ତ୍ର ଭକ୍ତର ଶରଣ ଗତ ଜନରକ୍ଷକ,
ବନ୍ଧ ତପଃବନ୍ଧ ଜନର ପଥ ପରଦର୍ଶକ । ୩ ।
ବହୁତି ଶଙ୍ଖାଦି ଯେ ଦଶରଥ ତନୟ ଅବ,
ବାଞ୍ଛାକର ମନ ମଧୁପ ପଦ ପଙ୍କଜ ରଜ । ୪ ।
ବହିଶ ମାନବ ବିଗ୍ରହ ରାମ ଯେ ନରହରି,
ବିଧିରେ ପାଳନ୍ତି ତ୍ରେତୟା ଯୁଗେ ସେ ଅବତରି । ୫ ।
ବିଦିତ ହେଲେହେଁ ଧରମ ଉଣା ଏକ ପାଦର,
ବିଜୟ ଶ୍ରୀରାମ ରଞ୍ଜକେ ସତ୍ୟ ଧର୍ମ ଆଦର । ୬ ।
ବିସର୍ଜନ କରି ସରବେ ଶାସ୍ତ୍ର ଧର୍ମାଚରଣ,
ବିଭୁରାମ ରଜା ତରଣେ ପଶିଥାନ୍ତି ଶରଣ । ୭ ।
ବସନ୍ତି ପ୍ରକୃତି ନିକର ସୁଖେ ସୁକୃତି ପକେ,
ବିଷାଦ ଶବଦ ବଦନେ ସ୍ଵରେ ନାହିଁଟି ଛକେ । ୮ ।
ବେନି ବେନି ବର୍ଷ ସାଧନେ ରତ ନିରତ ଜନ,
ବିରୋଧ ବିଧର୍ମ ଅନର୍ଥ ଅକାମ ପୁନର୍ଜନ୍ମ । ୯ ।
ବିଧିବଦ୍ଧ ସର୍ବ ସମାଜ ନାହିଁ ଭେଦ ବାଦର,
ବର୍ଷ ନିର୍ବିଶେଷେ ସକଳ ଗୁଣ କର୍ମ ଆଦର । ୧୦ ।
ବିପ୍ରସ୍ତୁତ ବେଦ ପୁରାଣ ପାଠେ ନିବିଷ୍ଟ ଚିତ୍ତ,
ବାହୁକେ ସଦେଶ ପାଳନ ଆଦି କରନ୍ତି ହିତ । ୧୧ ।
ବୈଶ୍ୟ କୃଷି ଶିଳ୍ପ ସମ୍ପଦ ଜନତରେ ନିପୁଣ,
ନାଶିଲେ ଲଜନ୍ତି ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ, ଶୁଦ୍ଧେ ସେବାପ୍ରବଣ । ୧୨ ।

ବଂଶ ବୃତ୍ତି ଅନୁସରଣ କରି ଥାଆନ୍ତି କନେ,
 ବଥା ଜାତି ଅଭିମାନର ସ୍ଥାନ ନଥାଏ ମନେ । ୧୩ ।
 ବୁଝନ୍ତି କରମ ମହତ୍ତ୍ୱ ଜାତି ନୁହଇ ଗଣା,
 ବଡ଼ ସାନ ଭେଦ ଭାବରେ ସେତ କରନ୍ତି ଘୃଣା । ୧୪ ।
 ବିଗ୍ରହ ନିରୋଗ ଗ୍ରହଙ୍କ ଭୟ ନଥାଇ ହେଲେ,
 ବିରହିତ କୂର ହିଦୋଷ ବଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବଳେ । ୧୫ ।
 ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭେଜନେ କେବଳ ରସ ସ୍ୱିଗ୍ନ ଆହାର,
 ବୃଦ୍ଧିକରେ ଯାହା ଆୟୁଷ ସତ୍ତ୍ୱ ବଳ ନିକର । ୧୬ ।
 ବ୍ୟବଧାନ ନାହିଁ ବିଚିତ୍ର ଜେତା ବେନିଙ୍କ ମଧ୍ୟେ,
 ବିପକ୍ଷ ସପକ୍ଷେ ଯୁଦ୍ଧି ଯାର ଯହିଁକି ସାଧ୍ୟେ । ୧୭ ।
 ବିଶ୍ୱ ଖାନ୍ତି ନୁହେଁ ବ୍ୟାହତ ହିଂସା ଧନ ବଳରେ,
 ବିଗ୍ରହ ଉପୁଜେ ଶାସନେ ସେ ଦାନବ ଦଳରେ । ୧୮ ।
 ବିତରଣ ଧନ ବସନ ଯହିଁ ଜନ ପ୍ରକୃତି,
 ବିର ହୁତ ଭୀତି ନଥାଇ ଶୈର୍ଷେ ନିତ୍ୟ ନିବୃତ୍ତି । ୧୯ ।
 ବିତ୍ତମନା ଅପମୃତ୍ୟୁରେ ମୃତ୍ୟୁ ଇଚ୍ଛା ଅଧୀନ,
 ବୃଦ୍ଧର ଜୀବିତେ ତରୁଣ ନୁହେଁ ମୃତ୍ୟୁରେ ଲୀନ । ୨୦ ।
 ବନ୍ଧ୍ୟା ଅପବାଦେ ରମଣୀ କେବେ ନୁହଇ ଲେଖା,
 ବାଳାର ବୈଧବ୍ୟ ବିପାକ କେବେ ନଥାଏ ଦେଖା । ୨୧ ।
 ବ୍ରତ ଉପବାସ ପାଳନେ ବାଳା କୋମଳ ଶିରୀ,
 ବଚନୀୟ କଥା କଳଙ୍କେ ପଡ଼େ ନାହିଁ ମଉଳି । ୨୨ ।
 ବିଭକର କର ପ୍ରଖର ନୋହି ମଙ୍ଗଳ କର,
 ବାରିବର୍ଷେ ଜନାଭିଜାଷେ ସୁଖୀ ପ୍ରଜା ନିକର । ୨୩ ।
 ବନ୍ୟା ମରୁଡ଼ିର ବିଭୀଷ ଦୃଶ୍ୟ ନେତ୍ର ଅତୀତ,
 ବୁଢ଼ୁକ୍ଷୁ କରୁଣ ଜୟନ ଶୁଣେ ନାହିଁ ଶ୍ରୁତିତ । ୨୪ ।
 ବେନିତଳ ହର୍ମ୍ୟେ ଶେଠଙ୍କା ମାରେ ନାହିଁ ହାକୁଟୀ,
 ବାଟରେ ଭିକ୍ଷାଶୀ ବସେନା ଖାଲି ଖଲିରେ ଶୁଚି । ୨୫ ।
 ବଜ୍ରାଗ୍ନି କରକା ପତନ ନୁହେଁ ପ୍ରାବୃଟ୍ କାଳେ,
 ବିକଟ ଦୁହୀନ ଦିନକୁ ଦୀନ ହୀନ ନ ଭଲେ । ୨୬ ।
 ବସନ୍ତ ସମୟ ସମୀର ସୁଖ ସର୍ଗ ସମ୍ପାଦେ,
 ବିବିଧ ରତ୍ନର ଉତ୍ତମେ ବୃଦ୍ଧି ଲଭନ୍ତି ବାଦେ । ୨୭ ।

ବୃକ୍ଷ ବଳୀ ପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ପଲେ ରହୁଛି ଭର,
 ବିଶୋଭିତ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଶଯ୍ୟା ଶ୍ୟାମଳା ଧର । ୨୮ ।
 ବିଷ୍ଣୁର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାନ୍ତର ରଜଜ ନବ ଦୁର୍ଗାର ଦଳେ,
 ବସା ପାନ ଶେଷେ ଝରଇ ଗାଢ଼ୀ-ଗୋରସ ତଳେ । ୨୯ ।
 ବୃକ୍ଷ ବଳିବଦ୍ ପଡ଼ୁଛି ନାହିଁ କଂସେଇ କର,
 ବୁଲୁଛି ନାହିଁ ତ ଗୋଧନ ଅଛି କଳାଳ ସାର । ୩୦ ।
 ବର୍ହିଯାଏ ମୃଦୁ ତଟିନୀ ଅବା ପୀୟୂଷ ଝର,
 ବାରି ବାରିତରେ ନିର୍ମଳ କଳାଶୟ ସୁନ୍ଦର । ୩୧ ।
 ବୃଦ୍ଧ ନ ହୁଅନ୍ତି ତଡ଼ାରେ ଘନ ଶୈବାଳ ଦଳ,
 ବିବିଧ ରେଗନ କୀବାଣୁ ମଣା ମଣିକା କୁଳ । ୩୨ ।
 ବସନ୍ତି ପରକା ଆନନ୍ଦେ ଧର୍ମ ରତା ଧରଣୀ,
 ବିଜ୍ଞାନ କଳାରେ କୃଶଳ ସର୍ବେ ଅଟନ୍ତି ଜ୍ଞାନୀ । ୩୩ ।
 ବିଦିତ ଯେ କଳା ବିଜ୍ଞାନ ସାଧେ ଜନ କଲ୍ୟାଣ,
 ବିଶ୍ୱୋରକ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିପତ୍ତି କରେ ନାହିଁ ବରଣ । ୩୪ ।
 ବିନୟୀ ଉଦାର ମାନବେ ସଦା ପରେପକାରୀ,
 ବିପ୍ର ଗୁରୁ ସେବା ନିରତ ସଦା ନର ଓ ନାରୀ । ୩୫ ।
 ବିଧିରେ ଭ୍ରାତୃଶା ପାଳନ୍ତି ଯେତେ କାମିନୀ ବାର,
 ବିହିତ ଆଦର ସମ୍ମାନ ଲଭିଥାନ୍ତି ଆଦର । ୩୬ ।
 ବଣ ନକରଇ ପୁରୁଷ ବାମା କୃତ ବଚନ,
 ବନ୍ଧୁ ଜାତି ଗୁରୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରୁଥାନ୍ତି ପାଳନ । ୩୭ ।
 ବ୍ରତ ପତିବ୍ରତ ପାଳନ ଶ୍ରେୟ ମଣନ୍ତି ନାରୀ,
 ବଧୂ ସ୍ନେହ ପ୍ରେମ ବହଇ ସ୍ୱାମୀ ହୃଦୟ ଭରି । ୩୮ ।
 ବାଦ ବିସମାଦ ନଥାଇ ଜାତି ବାନ୍ଧବ ମେଲେ,
 ବିବାଦଟି ବିଦ୍ୟାଧ୍ୟୟନ ଶାସ୍ତ୍ର ସାଧନ ବେଳେ । ୩୯ ।
 ବ୍ୟବସାୟେ ଲଭ ଲେଉଟ ମାତ୍ରା ଥାଏ ନିଭନ,
 ବିଭ୍ର ବ୍ରତ ଭୋଗ ବିଳାସେ କେହି ନକରେ ରଣ । ୪୦ ।
 ବିଖ୍ୟାତ ଶ୍ରୀରାମ ରାଜ୍ୟଟି ସର୍ବ ସମ୍ପଦ ଧାମ,
 ବର୍ଣ୍ଣିବାରେ ଶେଷ ସାରଦା କେବେ ହୁଅନ୍ତି କ୍ଷମ । ୪୧ ।
 ବୀର ରଘୁପତି ଚରିତ ନିତି ଗାଥାନ୍ତି ଯେହୁ,
 ବାଳ ମୁକୁନ୍ଦର ମଞ୍ଚକେ ପଦ ରଖନ୍ତୁ ସେହୁ । ୪୨ ।

ପଞ୍ଚମ ଛାନ୍ଦ

(ଗଙ୍ଗ-କୁମ୍ଭ କାମୋଦି)

ବିଧୁ ବିଧୁର ତଥାଙ୍ଗ ପରି ସାଙ୍ଗ କରି ଦୀର୍ଘ ଦିନ,
ବୀର ବିରହିଣୀ ବିଦେହ ନନ୍ଦିନୀ ଥିଲେଟି ତେସନ,
ବିରମ ରମ ଲଭିବା ଭବି ମୀନକେତନ ହୃଦରେ,
ବିଶିଳ କୁସୁମ କାର୍ମୁକ ଯୁଗଳ ହୃଦୟ କନ୍ଦରେ । ୧ ।
ବିହାର ଇଚ୍ଛନ୍ତେ ମଞ୍ଜୁଳ ବଞ୍ଜୁଳ ପ୍ରମୋଦ କାନନେ,
ବିରଚିତ ବୀରଚିତ୍ର ଜାଣି ହେଲ କଳାକର ଗଣେ,
ବର୍ଣ୍ଣିବାରେ ବାରେ ଅଭିରମ ରମ ବିଳାସ ଆଗାର,
ବିସାରଦା ଶ୍ରୀରଦା ଅକ୍ଷମ କବି ଜବିତା ତ ଛାର । ୨ ।
ବାସବ ନନ୍ଦନ କାନନ ନହୁଏ ତାର ଉପମାନ,
ବିଚିତ୍ର ସେ ଚିତ୍ର-ମୟ ମୟପୁର ନୁହଇ ସମାନ,
ବିଳାସ ଭବନ ଅତି ସୁଶୋଭନ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ରତନେ,
ବହୁମୂଲ୍ୟ ମଣି ମଣିକାର ତହିଁ ଖଞ୍ଜିଲ ଯତନେ । ୩ ।
ବିରଜିତ ଜିତଜୟିୟ ମୋହନ ପାଶାଣ ଯେ ଛବି,
ବିବର୍ଜିତ ରସ ତରସ୍ତ ହୃଦୟ ପକାଏ ତା ଦ୍ରବି,
ବିଚପ ବିତାନେ ବଳୟିତ ସେହି ବିଳାସ ଭବନ,
ବୃଷ ବଲ୍ଲରୀ ରଞ୍ଜିତ କୁସୁମେ ସେ ଦିଶେ ଶୋଭବନ । ୪ ।
ବିକଶିତ କେବେ ମଲ୍ଲିକା ଚନ୍ଦ୍ରର ନାନା କାନ୍ତି ଯାତି,
ବକୁଳ ତମ୍ବକ ମାଧବୀ ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷେ ପତି ପତି,
ବିକଟ କଞ୍ଚନ ଶୃଙ୍ଗାର ହାର ସେ ବୁଝୁବକ ବକ,
ବଧୂଳୀ ସେବତୀ ରଙ୍ଗ କର୍ଣ୍ଣିକାର ଦିଶେ ଜଳ ଜଳ । ୫ ।
ବାପୀ ମନୋହର ବିକସିତ ବିପ୍ରସ୍ତସ୍ତନ ପ୍ରସ୍ତନେ,
ବନ୍ଦିକରି ରଖି ଅଛନ୍ତି ଯେ ଅଳି ଆଳୀଙ୍କୁ ସୁମନେ,
ବାସିତ ମରୁଆ ନାଗେଶ୍ବର ପୁଣି ମୁତକୁନ୍ଦ କୁନ୍ଦ,
ବିସ୍ତାରିତ ତଉଦିଗ ଦିଗନ୍ତରେ ଗନ୍ଧରଜ ଗନ୍ଧ । ୬ ।

ବିରଜିତ କୁଞ୍ଜ ବଲ୍ଲରୀ ମଞ୍ଜୁଳ ନିକୁଞ୍ଜ କୁଟୀର,
 ବିରଜିତ ଯହିଁ ବିବିଧ ବିହଙ୍ଗ କଳରବ କୀର,
 ବନସ୍ତ୍ରୀୟ ସାର ସାରୀକା କଳିଙ୍ଗ ଭୂଜ କଳହଂସ,
 ବସନ୍ତ ବିଳାସୀ ହଳଦୀ ବସନ୍ତ ମୟୂର ସାରସ । ୭ ।
 ବସନ୍ତ ସଖା ସଦନ ଏ ପ୍ରମୋଦ ଭବନ ଶୋଭନ,
 ବୃଦ୍ଧ ବର୍ଷବର କଞ୍ଚୁକୀ ରକ୍ଷିତ ସେ କେଳୀ ସଦନ,
 ବସନ୍ତ ଆଗମେ ଅଶୋକ କାନନ ବିଳାସ ବାସନା
 ବଦନ୍ତେ, ଶ୍ରୀରାମ ସୀତା ସଖୀ ହସ୍ତେ ଦେଲେଟି ସୂଚନା । ୮ ।
 ବାରତା ପାଞ୍ଚଶ ଜନକ-ନନ୍ଦିନୀ ହୋଇଲେ ଆତୁରୀ,
 ବିଭୁ ଅଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ ଲଳସା ତଟିନୀ ପଡ଼ିଲ ଉଚ୍ଛ୍ୱଳି,
 ବିଚକ୍ଷଣା ଚେଟୀ ନତୁରୀଏ ଦେଲେ ରହସ୍ୟ ଉଷଣ,
 ବେଶ ବିରଚନ ସତୀରେ ବିହିଲେ ମିଳି ସଖୀ ଗଣ । ୯ ।
 ବୋଲି ସୁବାସିତ ତରଳ କୁଞ୍ଜିତ କୁତଳ ସାଉଁଳି,
 ବାରଣର ରଦ କଳତକା ବାର ବାର ଦେଲେ ଗୁଳି,
 ବିରଜିଲ ସୁନ୍ଦା ଶ୍ରେଣୀ ସେକି ସତେ ଘନ ବଳାହକ,
 ବିରଜିଲ ଶୀର ସିନ୍ଦୂର ବିନ୍ଦୁକି ବିଦୁର ଝଟକ । ୧୦ ।
 ବାନ୍ଧିଲେ କବରୀ ସୁବାସିତ ମଲ୍ଲୀ କଳିକା ଗଭରେ,
 ବିଶେଷେ ନିନ୍ଦିଲ ନୀଳ ନଉତଳ 'ତାଗକି ଶୋଭରେ,
 ବିହିଲେ ଅଞ୍ଜନ ଖଞ୍ଜନ ଗଞ୍ଜନ ଯୁଗଳ ଲେଟନେ,
 ବିଗ୍ଧରେ ସେ ରଜୁ ରଚନକି ଗୁରୁ ଭୁରୁ ଶରସନେ । ୧୧ ।
 ବିଲେକି ଶାରଙ୍ଗ-ନୟନୀ ଶାରଙ୍ଗ ପାଣିକି ଶାରଙ୍ଗ,
 ବିତଳେ ହବାନ୍ତେ ଧରଇବ ପୁଲ ଧନୁକୁ ଅନଙ୍ଗ,
 ବାରଣ ମୋତିକା ତିଳ ନାସା ପଟେ ଶୋଭିଲ ଯତନ,
 ବୈଦୁର୍ଯ୍ୟ ବଳୟ ଶ୍ରୁତିତଟେ ପୁଣି ଦିଶିଲ ଶୋଭନ । ୧୨ ।
 ବିମଳ-ଯୁଗଳ ଗଣ୍ଡ ସଭାବରେ ନିରତ ରଞ୍ଜନ,
 ବିମ୍ବ ନିଭ ଧରେ ବ୍ରୀଡ଼ାଭରେ ସଖୀ ନକଲେ ମଣ୍ଡନ,
 ବାରିକ ଗ୍ରୀବାରେ ପିନ୍ଧାଇ ହୀରକ ହୀର ଗୁପସରି,
 ବକ୍ଷୋଜେ ମଣ୍ଡିଲେ ସୁଦିବ୍ୟ କାଞ୍ଚୁକୀ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପୁଷ୍ପ ଝରି । ୧୩ ।

ବନେ ମୁଣ୍ଡାଳ ଭୁଜ ଲତକାରେ ରତନ କଙ୍କଣ,
 ବିଧିହୀନ ଘନ ଜଘନ ଦେଶରେ ଦଶିଲ ଯତନ,
 ବିଶେଷେ ଶୋଭିଲ ଚମକ କଳିକା ଅଙ୍ଗୁଳି ନିକର,
 ବହୁମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନ ଅଙ୍ଗୁରିକ ତହିଁ ଦିଶେ ମନୋହର । ୧୪ ।
 ବିକିତ ସୁନ୍ଦର କୋକ ନଦ ପଦେ ଶୋଭିଲ ମଞ୍ଜିର,
 ବିରଜେ ଦି ସତେ ନଖ ସୁଧାକର ପଦ ଅଙ୍ଗୁଳିର,
 ବର-ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ବର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ନକଲେ ମଣ୍ଡନ,
 ବେଶ ବିନ୍ୟାସକୁ ଝଟିତେରେ କଲେ ମୂଢ଼େ ସମାପନ । ୧୫ ।
 ବାରଣ ଗମନା ସଙ୍ଗେ କରାଗତି କରି ସଖୀବାର,
 ବାହାରିଲେ ଦିବ୍ୟ ଅଶୋକ କାନନେ ରତି ଅଭିସାର,
 ବିଜୟ କଲେ ସେ ବିଭବସୁକୁଳ ମଣ୍ଡନା ବେଦେହୀ,
 ବ୍ୟାକୁଳ ଅନ୍ତରେ ରଘୁରଣ ଯହିଁ ଥିଲେ ପଥ ଗୁହିଁ । ୧୬ ।
 ବେନି ଭୁଜଦଣ୍ଡ ପ୍ରସାରି ଶ୍ରୀରାମ ନେଲେ କର ଧରି,
 ବିମଳ ଆନନ୍ଦେ ମଧୁ ଆଳାପନେ ଯାପିଲେ ଶର୍ବରୀ,
 ବାଜିଲ ବିବିଧ ବାଦ୍ୟ ମନୋହର ପ୍ରମୋଦ ମନ୍ଦିରେ,
 ବିତରିଲେ ଧନ ବସନ ଭୂଷଣ ନର୍ତ୍ତକୀ ବନ୍ଦୀରେ । ୧୭ ।
 ବିରତିଲେ କେଳି ଅଭିରାମ ତହୁଁ ମିଳି ସୀତାରାମ,
 ବିଶେଷ ଲଙ୍କିତ ହେଲେ ପୁଣି ଯାହା ଜାଣି ରତିକାମ,
 ବରଦେହୀ ସତୀ ନିତି ପତି ପ୍ରୀତି କାମନା ଆତୁରୀ,
 ବିରୁପଦ ସେବି କାଟିଲେ ହରଷେ ଦିବସ ଶର୍ବରୀ । ୧୮ ।
 ବିତିଲ ରଜନୀ କେତେ ମହାସୁଖେ ପ୍ରେମ ଅଭିସାରେ,
 ବଳାଇଲେ ମନ ରାମ ସୀତା କାମ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଲଳସାରେ,
 ବନବାସୀ ପଦ ସେବା ତପୋବନ ଦରଶନେ ମତି,
 ବହୁ ବାର ଜାଣି ରାମ ବେଦେହୀକୁ ଦେଲେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି । ୧୯ ।
 ବିଚିତ୍ର ଆଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତ ଯମକ ଉପମା ଏ ଛାନ୍ଦେ,
 ବିଶ୍ଵର ବିଦୁଷ ବୋଷ ନ ଧରିଣ ମନର ଆନନ୍ଦେ,
 ବିଭୁ ସୀତାରାମ ଯୁଗଳ ମିଳନ ମାଧୁରୀ ଲଳସେ ।
 ବିକଳେ ରତିଲ ବିଂଶ ପଦେ କବି କଳ୍ପନା ମାନସେ । ୨୦ ।

ସଂସ୍କୃତ-ଛାନ୍ଦ

(ରାଗ-ଶଙ୍କର ଭରଣ)

ବିରଷ ବଦନେ ରମ ତେଜିଲେ ଶୟନ,
ବିଗତ ନିଶିରେ ଦେଖି ଅଶ୍ରୁର ସପନ,
ବିହି କି କରିଲ ଆଶି,
ବ୍ୟାକୁଳ ଅନ୍ତରେ ତାହା ନ ପାରିଲେ ଜାଣି । ୧ ।
“ବଶ ପାତ୍ର ମିତ୍ର ଯେ ହୁଅନ୍ତି ପ୍ରତିକୂଳ,
ବିରୋଧ ଭୟନ୍ତି ପ୍ରୀୟ ଅନୁଜ ସକଳ,
ବୀରି ଛଳ ଛଳ ଆଶି,
ବିଳସି ଅଯୋଧ୍ୟା ତେଜି ଯାନ୍ତି ରଜନୀୟ । ୨ ।
ବିଧିରେ ସାରିଣ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ କର୍ମମାନ,
ବସନ୍ତେ ଶ୍ରାବଣ ଆସି ଦୌବୀରିକ ଜନ,
ବୋଲେ, “ଶୁଣିବା ଶ୍ରୀଛାମୁ
ବିକେ ଅଷ୍ଟାବକ୍ର ମୁନି ରକ୍ଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗାଶ୍ରମୁ” । ୩ ।
ବଦିଣ ମୁନି ପୟର ସମ୍ଭାଷି ସଦୃଶ,
ବାରତା ଆର୍ଯ୍ୟ ଶାତ୍ରାଜ ପୁଞ୍ଜିଲେ ଆବର,
ବୀର ହରଷ ଅନ୍ତର,
ବିଶେଷରେ କଲେ ମୁନିବର କୁ ଆଦର । ୪ ।
“ବରଷ ଦ୍ଵାଦଶ ବ୍ୟାପି ଯଜ୍ଞ ଅନୁଷ୍ଠାନ,
ବିଧିରେ ନିର୍ବିଘ୍ନେ ତାହା ହୋଇଛି ସମ୍ପନ୍ନ”
ବୋଲୁଁ ତାପସ ପ୍ରବର,
ବାକ୍ୟ ଉପଦେଶ ଛଳେ ଭାଷିଲେ ଏ ଗୀର । ୫ ।
“ବ୍ରତକର ନିରନ୍ତର ପ୍ରକୃତି ରଞ୍ଜନ,
ବିଭକ୍ତର ବଂଶର ଯା ଗୁଣ ଗରିୟାନ,
ବାବୁ ! ନଭୁଲିବ ମନେ,
ବୀର ପ୍ରସବିନୀ ବଧୂ ବାସନା ପୂରଣେ” । ୬ ।

ବିଦାୟ ଦେଇଣ ମୁନିବରେ ଗଙ୍ଗାରମ,
 ବିକ୍ଷିପ୍ତ ମାନସେ ଚିତାକଲେ ଗଙ୍ଗଧର୍ମ
 ବାରେ ହଜାରି ଦୁର୍ମୁଖ,
 ବିଗୁରି ବୁଝି ଗଙ୍ଗା ପ୍ରଜା ସୁଖ ଦୁଃଖ । ୬ ।
 ବିନୟେ ଯୋଡ଼ିଣ ପାଣି କହେ ପାତ୍ରବର,
 ବିଚ୍ଛୁ ପଉରୁଷ ଆଦି ସକଳ ବିଗୁର,
 ବୀର ଶୁଣି ହେଲେ ପ୍ରୀତ,
 ବୋଇଲେ ପ୍ରଣିଧିବର ଶୁଣକି ଅହିତ ? । ୮ ।
 ବଚନ ଅର୍ପିୟ ସତ୍ୟ କହଇ କାତରେ,
 “ବହୁଦିନ ଥିଲେ ଦେବୀ ଦାନବର ପୁରେ,
 ବଳେ ହରିଲ ଦଇତ,
 ବୈଦେହୀ ସତୀତ୍ବେ ଜନେ ସନ୍ଦିହାନ ଚିତ୍ତ” । ୯ ।
 ବାରତା ଅଶୁଭ ଶୁଣି ଦୁର୍ମୁଖ ବଦନେ,
 ବିଷାଦେ ମେଲଣି ଦେଇ ଚଳିଲେ ସଦନେ,
 ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲ କି ଶିରେ,
 ବିଷମ ଜଞ୍ଜାଳ ଆସି ଘଟିଲ ଅଚିରେ । ୧୦ ।
 ବୈଦେହୀ ବହ୍ନି-ପରୀକ୍ଷା ଦେଲେ ଲଳପୁରେ,
 ବନଜଯୋନି ଜାନକୀ ସମର୍ପିଲେ ମୋରେ,
 ବେନି ନେତ୍ର ଅଛି ସାକ୍ଷୀ,
 ବିଶ୍ବାସ ନୋହିଲ ଦୂର ଘଟଣା ଏ ନିକି ? । ୧୧ ।
 ବିଜନ ହୁଅନ୍ତେ ଯହୁଁ ଘୋର ବିଭବରୀ,
 ବିରମ ଭଜି ଶ୍ରୀରାମ ଭ୍ରମିଲେ ନଗରୀ,
 ବୁଲୁ ବୁଲୁ ଏକ ସ୍ଥାନେ,
 ବେନିଜନ ବିବାଦ ସେ ଶୁଣିଲେ ଶ୍ରବଣେ । ୧୨ ।
 ବହୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ବୋଲେ ରଜକିନୀ,
 “ବାପଘରେ ଥିଲି ବୋଲି ବୋଲୁ ଦୋଷୁରିଣୀ,
 ବରଜିବି ତୋର ଘର,
 ବିଗୁରେ ଥିଲେ ମୋ ଦୋଷ କହ ଦୁରାତ୍ମ । ୧୩ ।

ବିଶ୍ୱବା-ନନ୍ଦନ ଛଳେ ହରିଲ ବୈଦେହୀ,
 ବଳାକ୍ତରେ ଲଙ୍କପୁରେ ରଖୁଥିଲ ନେଇ,
 ବଧୂ ହେଲେ ପତିବ୍ରତା,
 ବଡ଼ଲେକ କନ୍ୟା ସେହୁ ମୁଁ ଦାନ ଦୁହିତା' । ୧୪ ।
 ବଧୂ ଜାନକୀରେ ଉପଲକ୍ଷ ଦେବାଶୁଣି,
 ବଧୂର ଶ୍ରବଣେ କର ଦେଲେ ଉଦ୍‌ଘୃଷ୍ଣି,
 ବ୍ୟଥା ପାଇଣ ଅନ୍ତରେ,
 ବଚନୀୟ ବାଣୀ ଶୁଣି ବାହୁଡ଼ିଲେ ପୁରେ । ୧୫ ।
 ବିରାଗିଲେ ଜଳକ୍ଷିତୀ ହୋଇଲ ବୈଦେହୀ,
 ବନ୍ଧି ଉଷ୍ମ ଗଣି ତଳେ ଦହିଲକି ମହୀ,
 ବୁଦ୍ଧି ହଜିଲ କି ଜାଣି,
 ବିକଳେ ଗଜୀବ ନେତ୍ର ବୁହାଇଲ ପାଣି । ୧୬ ।
 ବିଖ୍ୟାତ ଜନକମୁନି ନନ୍ଦିନୀ ଯେ ସୀତା,
 ବିଭବସ୍ଥ କୁଳବଧୂ ବର ଯେ ଯୋଷିତା,
 ବିହି ତା ନିନ୍ଦା ରଚିଲ,
 ବୃଥା ଅପବାଦ ତାର ଲେକେ ପ୍ରକଟିଲ, । ୧୭ ।
 ବିଜ୍ଞର ସ୍ୱଳ୍ପ ଦୁର୍ଗୁଣ ସୁଗୁଣ ନାଶଲ,
 ବିଷ ବିନ୍ଦୁ ସୁଧାଭକ୍ଷ ଯେହ୍ନେ ନିଶ୍ୱେଷଲ,
 ବିକର୍ତ୍ତନ ଯାଏ ଲୁଚି,
 ବାରିଦ ପଟଳ ନଭେ କ୍ଷଣେ ଗଲେ ଘୁଞ୍ଚି । ୧୮ ।
 ବନ୍ଦନୀୟ ଚରିତରେ ନିନ୍ଦନୀୟ କଥା,
 ବାଧେ ହୃଦେ ବ୍ୟକତ ହୋଇଲେ ତା ସର୍ବଥା,
 ବାସ ଅନଳକୁ ଜାଣି,
 ବାସ ବସେ ସମ୍ପାଦିବା ବାଳିଶ ବଖାଣି । ୧୯ ।
 ବିରାମ ଦାୟିନୀ ନିଦ୍ରା ନଦେଲ ବିରାମ,
 ବିଚକ୍ତିତ ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତା କରିଲେ ଶ୍ରୀରାମ,
 ବାଳ ମୃକୁନ୍ଦ ଯେ କବି,
 ବିଷାଦେ ସେ ସୀତାରାମ ପଦେ ଥାଉ ସେବି । ୨୦ ।

ସପ୍ତମ ଛାନ୍ଦ

(ରାଗ-କାଳୀ)

ବାଉଣୀ ଗଗେ	ଅରୁଣ ଗଗେ	ତରଣି ଖୋଜେ ପଥ,
ବସୁ ମତିକି	ତମ ଗତିକି	ଦେଇ ବାହିଲ ରଥ । ୧ ।
ବିଧୁରେ ସଞ୍ଜ	ହୁଅନ୍ତେ କଞ୍ଜ	ବିଧୁରେ ଢୋଳା ମୁଦେ,
ବହି କଳଙ୍କ	ମୁଖେ ଶଶାଙ୍କ	ଗଗନ ଅଙ୍କେ ଉଦେ । ୨ ।
ବିରସ ଚିରେ	ବସି ଏକାନ୍ତେ	ଭଜନ୍ତି ରଘୁରାଣ,
ବିହେ ଭରତ	ଆବର ଭ୍ରାତ	ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ । ୩ ।
ବିଧୁରେ ଘେନି	ବସିଲେ ବେନି	ପୟର ତିନିଭଲ,
ବିଲେକି ରମ	ବଦନ ଧାମ	ଶଙ୍କାରେ ଗଲେ ରହି । ୪ ।
ବଦନ ଶଶୀ	ରହୁକି ଆସି	ବସିଛି ଗ୍ରୀସି ହେଜ,
ବିଷଣ୍ଣ ମନ	ବାରିଦେ ଛଳ	ସତେକି ରବି ତେଜ । ୫ ।
ବନଜ ବେନି-	ନୟନ ଘେନି	ଲେତକ ଛଳ ଛଳ,
ବିକାର ଭବ	ଦେଖି ସରବ	ଭଲ ହେଲେ ବିକଳ । ୬ ।
ବିନୟ ଗ୍ରୀହୀ	ସେ ଭବଗ୍ରୀହୀ,	ବସୁଳ ଭଦ୍ର ଗଣେ,
ବସାଇ ପାଶ	କଲେ ସନ୍ତୋଷ	ସସ୍ନେହ ଆଳିଙ୍ଗନେ । ୭ ।
ବୋଇଲେ ପ୍ରଜା-	ରଞ୍ଜନ ରଜା-	ବ୍ରତ ପାଳିଛି ମନେ,
ବିଦେହ ସୁତା	କରି ଅନାଥା	ତେଜିବି ଘୋର ବନେ । ୮ ।
ବାସ ସମ୍ପରି	ନପାରେ ଅରି-	ଦମନ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ,
ବିନୟେ ପୁଷ୍ପେ	କାରଣ ଲଜ୍ଜେ	କିଲଗି ବିସର୍ଜନ । ୯ ।
ବଚନ ପ୍ରିୟ	ଭାଷଣ ରୟ	ବୁଝାନ୍ତି ନାନା କଥା,
ବୁଝେକି ମନ	ବସୁଳ ଜନ	ମରମେ ଦିଏ ବ୍ୟଥା । ୧୦ ।
ବକ୍ର ଏ ବାଣୀ	ଭରତ ଶଶି	ସୋଦରେ ପୁଣି କହେ,
ବେଦେହୀ ବନ-	ନିର-ବାସନ	ହୃଦ କେସନ ସହେ । ୧୧ ।
ବିଖ୍ୟାତ ହଂସ-	ବଂଶ ନରେଶ	ଯଶ ଭୁବନ ଗାଏ,
ବିସର୍ଜି ସୀତା	କୁଳ ବନିତା	କୁଳ କି ଶୋଭିପାଏ । ୧୨ ।

ବିଶେଷେ ପତି-	ବ୍ରତା ସେ ସତୀ	ବସୁମତୀ ନନ୍ଦିନୀ,
ବିଛେଦ ଖେଦ -	କେସନେ ହୃଦ	ସହେ ଜଗ ବନ୍ଦିନୀ ? । ୧୩ ।
ବହେ କି ମୀନ	ଜୀବନ ବନ	ନପାଇ ମନେ ଭଲ,
ବାରଦ ବିନ୍ଦୁ	ବାତେ କି ତନୁ	ବିବିଧ କୃଷି ଜାଳ । ୧୪ ।
ବନିତା ସତୀ	ଯେ ପତି ଗତି	ମୁକତି ଥାଏ ଗଣି,
ବିପାକେ ତାରେ	ପକାଇ ବାରେ	ଯୁକ୍ତି କି ରଘୁମଣି ? । ୧୫ ।
ବିହିବି ଦଣ୍ଡ	ବୋଲ କୋଦଣ୍ଡ-	ପାଣି ଯେ କହେ ଆସି,
ବସନ୍ତ ଧ୍ରୁବ	ମହା ରୈଳବ-	ପୁରେ ସେ ପୁର ବାସୀ । ୧୬ ।
ବିଶେଷେ ଗୁଣ	ଧାମ ଟି ନାମ	ଯା ପାତକ ନାଶିନୀ,
ବୋଲିବା ବୁଝା	ସେ ପତିବ୍ରତା	ଅଟନ୍ତି କଳଙ୍କିନୀ । ୧୭ ।
ବିହ୍ୱତ ନୀତି	ସେ ରଘୁପତି	ଭରତ ମୁଖୁଁ ଶୁଣି,
ବୁଝାନ୍ତି ମନ	ପଦ୍ମ ଲେଚନ	ବଚନ ପରମାଣି । ୧୮ ।
ବିକିତ ସ୍ୱାୟ-	ସ୍ତବ ଯେ ରଘୁ	ସଗର ଭଗୀରଥ,
ବିବେକୀ ବିଜ୍ଞ	ରଜ ନୀତିଜ୍ଞ	ଜନକ ଦଶରଥ । ୧୯ ।
ବିମଣ୍ଡି ଧର	ଏ ବଂଶ କାର	କରି ଅର୍ଜ୍ଜୁନେ ଯଶ,
ବିମୁଖ ହେଲେ	ପ୍ରଜା ରଞ୍ଜନେ	ରହିବ ଅପୟଶ । ୨୦ ।
ବିଦାରେ ହୃଦ	ସୀତାପବାଦ	ମରମ ମୋର ନିତି,
ବିଳାସେ ମଜି	ଜାନକୀ ଭଜି	ରହିବ ଅକୀରତି । ୨୧ ।
ବାବୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ	ମୋ ବାଣୀ ଶୁଣ	ସୁମନ୍ତ ସହ ରଥେ,
ବିଭତ କାଲି	ଯାଅରେ ଗୁଲି	ବିଜନ ବନ ପଥେ । ୨୨ ।
ବାଲ୍ମିକୀ ମୁନି	ଆଶ୍ରମ ସନ୍ନି-	ଧରେ ତଳତୁ ଧୀରେ,
ବିସଙ୍ଗ ସୀତା	କହୁ ଦୁହିତା	ପାରେ ତମସା ତୀରେ । ୨୩ ।
ବିଗୁରି ମନ	ବାସର ବନ-	ବାସିନୀ ବନବାସ,
ବୋଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ	ପକାଇ କ୍ଷଣ	କ୍ଷଣ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ । ୨୪ ।
“ବିଧାନ କର	ଦ୍ୱିଧା ନକର	କହକି ରଘୁମଣି,
ବସ୍ତ୍ର ବେ କେନ୍ଦ୍ରେ	ଭୀଷଣ ବନେ	ଏ ହୋଇ ଗଜରଣୀ । ୨୫ ।
ବଜ୍ର ନେ ସତୀ	ବଳାଅ ମତି	ହେ ରଘୁପତି ଯେବେ,
ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ବାସ	ରଖାଇ ପ୍ରାଣ	ଘୁଞ୍ଚିଅ ମନୁ ତେବେ । ୨୬ ।

ବିରକ୍ତି ଭବ	ଦେଖୁ ଉପବ	ମୁଖେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଧୀରେ,
ବସନ୍ତେ ଗମ	କହନ୍ତି “ବାମ	ନକର ମୋର ଗୀରେ । ୨୭ ।
ବିନୟେ ଯାହା	କହିଲ ତାହା	ଶୁଣିବ ନାହିଁ ଗମ,
ବହେ ପାଷାଣ	ହିଆ ଶ୍ରୀରମ	ବିଧାତା ହେଲ ବାମ’ । ୨୮ ।
ବୋଇଲେ ଧୀରେ	କୋମଳ ଗୀରେ	ପୁଣି ସେ ବୀରେ ଗୁହଁ,
“ବିଭବ ଭେଗ	ବିଷମ ରେଗ	ତ୍ୟାଗହୁଁ ସ୍ୱର୍ଗ ନାହିଁ । ୨୯ ।
ବିଶ୍ୱେ ପତକା	ରଞ୍ଜନ ରଜା	ବରତ ଗରିୟାନ,
ବିଶ୍ୱ ବିଭୁତି	ତେଜି ନୃପତି	ରଖେ ପ୍ରକୃତି ମାନ । ୩୦ ।
ବହେ ଉଜ୍ଜନ	ଧନ ଜୀବନ	ପରଜା ଜନ ଲଗି,
ବିଗ୍ରହ ମନ	ବଚନେ ଘେନ	ଦୁଃଖ ପୁଣର ଭଗୀ । ୩୧ ।
ବିଜ୍ଞ ପରଥେ	ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥେ	ଦିଏ ଆହୁତି ତାଳି,
ବିମଳ ଯଶ	ଲରେ ଅଶେଷ	ମର ଶରୀର ଭଳି । ୩୨ ।
ବିଗୁରି ମନ	ବିଦୁଷ ଜନ	ତେଜେ ସକଳ ମାୟା,
ବିଦିତ ଯେବେ	ପ୍ରକୃତି କାୟା	ନୃପତି ତାର ଛାୟା । ୩୩ ।
ବାତେ ଅଖ୍ୟାତି	ଯେ ନରପତି	ଅରଜେ ଅକୀରତି,
ବଳାଇ ମତି	ପ୍ରୟା ପୀରତି	ତୋଷଣ ନୀତି ପ୍ରତି । ୩୪ ।
ବଳୀ ଯେ ଉଜା	ହୋଇଛି ପ୍ରଜା	ଜନ ଶକତି ବଳେ,
ବିଦ୍ରୋହୀ ନଳେ	ପରଜା ମେଳେ	ନୃପ ଆସନ ଟଳେ । ୩୫ ।
ବାସ ଅଶନେ	ସୁଖ ସନ୍ଧାନେ	ପାଇଲ ଯେ ପରଜା,
ବୋଲୁଁ ଜନ	ଗଣର ମନ	ଅଧିନୀୟକ ରଜା । ୩୬ ।
ବ୍ରତ ପାଳନେ	ବାଧା କି ମାନେ	ପ୍ରୟ ଜନର ସୁଖ,
ବିଧି ବିଧାନ	ନଭଳି ଆନ	ସହିବା ସବୁ ଦୁଃଖ । ୩୭ ।
ବାବୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ	କେତେ କଷଣ	ସହି ନଥିଲେ ବନେ,
ବିପଦ କାଳ	ପରୀକ୍ଷା ବେଳ	ଖେଦ ନକର ମନେ । ୩୮ ।
ବଚନ ମୋର	ପାଳନ କର	ଅପ୍ରୟ ନୋହି ମୋର,
ବିସର୍ଜି ଅଭ-	ଗିନୀ ଜାନକୀ	ଅଯୋଧ୍ୟା ପୁରେ ଫେର । ୩୯ ।
ବିଜନ ତପୋ-	ବନ ଦର୍ଶନ	ତାପସ ସେବା ବ୍ରତ,
ବୈଦେହୀ ଯାତି	ଥିଲେ ଯାଇଛି	ପୁରୁଷ ମନୋରଥ । ୪୦ ।

ବିରସ ଭରେ	ଯେ ଯାହାପୁରେ	ଚଳିଲେ ଉଡ଼ିଣୀ,
ବିନିଦ୍ର ନିଶି	ଯାଏଲେ ବସି	ବିହ୍ୱଳେ ରଘୁରାଣ । ୪୧ ।
ବାଜ ମୁକୁଦ	ଶ୍ରୀରାମ ଦୁହ	ପୟର ପଦ୍ମ ଭଳେ,
ବେନି ଲେଚନ୍ତୁ	ବୁଝାଇ ବନ	ବକ୍ଷେ ଯେ ଆଣି ଢାଳେ । ୪୨ ।

ଅଷ୍ଟମ ଛାନ୍ଦ

(ଗଗ-ଚିତ୍ରା ଭିରବ)

ବୃନ୍ତ ଚ୍ୟୁତ ସତେ କି ସୁମନ ଦେଖି ନିହୃତା ପ୍ରିୟା ବଦନ
ବାରଣ ଦନ୍ତ ପଲଙ୍କେ ଅଙ୍କେ ଧରି ହରି କାତରେ କଲେ ଜନ୍ମନ
ବିରସେ । ୧ ।

ବିଧି ବିଧାନ ହୋଇଲ ଛୁର ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଯିବ ସତେ ପୁର
ବନ୍ଧୁ ମୁଖ ବିଧୁ ସୁରି ଦୁଃଖ ସିନ୍ଧୁ ଉଛୁଳାଇ ବାଦିବ ତିମିର
ବିରସେ । ୨ ।

ବାସ ସମରି ନପାରି ରହି ବେନି ନେତ୍ର ନୀର ଗଲ ବହି
ବିଗୁଲିଲେ ଗମ ବିହି ହେଲ ବାମ କିସ ହେବ ଆଉ କାରେ କହି
ବିରସେ । ୩ ।

ବିଷ୍ଣୁ ଅଂଶେ ଜନମି କି ହେବ ବହି ଶରୀର ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ମାନବ
ବିପଦରେ ଶେକାତୁର ହେବା ଭବ ସେକି ନୁହେ ମାନବ ସୁଭବ ।
ବିଦୁଷେ । ୪ ।

ବସି ଭକ୍ତ ଭକ୍ତ ଶେଷ ନିଶି ଗହୁ ଆସିଲ କି ବିଧୁ ଗ୍ରାସି
ବାରମ୍ବାର ଗୁହଁ ଗୁହଁ ଚନ୍ଦ୍ରମୁହଁ ଶଯ୍ୟା ତେଜିଲେ ସେ ରଘୁବଂଶୀ
ବିରସେ । ୫ ।

ବସି ଲୁଚି ତାରକା ପତି ହେବ ଭବି ଅଶୁଭ ପାହାନ୍ତି
ବୁଡ଼ି ବୁଡ଼ି ଆସେ ବାଗୁଣୀ ଆକାଶେ ସତେ ବିଷାଦରେ ନିଶାପତି
ବିରସେ । ୬ ।

ବିରସରେ ସରେ ଇନ୍ଦିବର ପ୍ରାତ ବାତେ କମ୍ପେ ଥର ଥର
ବାସ ଜଳ ଢଳ ଢଳ କି ଚାକିଛି ଆଣି ତା ଅଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ ପତର
ବିରହେ । ୭ ।

ବିକ୍ରମନ କରେ ଦିବାସାଇଁ ବେଗେ ଉଦ୍ୟାତଲେ ଯିବା ପାଇଁ
ବଧୁ ପରତୀର ବୁଟିର ସିନ୍ଦୂର ବିନ୍ଦୁର ଝଟକ ଦିଶେ ନାହିଁ
ବିରହେ । ୮ ।

ବେଶ ପାଉନାହିଁ କିମଳିନୀ ଧନୀ ହୋଇ ଶିଶିର ବଦନୀ,
ବେଢ଼ି ଦେଇଛି ସେ କୁହୁଡ଼ି ଶାଢ଼ିକି ଦୁଃଖେ ମୁଖେ ସେ ଧରଣୀ ରଣୀ
ବିରହେ । ୯ ।

ବସୁଧାରେ ପାଟଳୀ ଶେଫାଳୀ ମୁଖ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଝଡ଼ି
ବଡ଼ ଦୁକୁଳ ମୁକୁଳେ କି ଶୋକରେ ହସ୍ତ ନାହିଁତ ଅଶୋକ କଢ଼ି
ବିରହେ । ୧୦ ।

ବ୍ରଜ ମଲ୍ଲୀ ମଲି ମଲି ବୋଲେ କାଳକୀଟ ଦଂଶିଛନ୍ତି କୋଳେ
ବଝି ଖଳବେଳ ରଧିକା ତମାଳ ଲୁଚେ ଘନଶ୍ୟାମ ଲତା ତଳେ
ବିରହେ । ୧୧ ।

ବୁଝେ ଲଜେ ଲଜକୁଳୀ ଆଖି ବାସେ କଣ୍ଠା ଛାଟିଛି କେତକୀ
ବୀରିକ ବନ୍ଧୁରେ ବିମୁଖ ବିଧୁରେ ମୁଖ ଫୁଲଇଛି ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ
ବିରହେ । ୧୨ ।

ବକୁଳତ ପାଉନାହିଁ କୁଳ ଆଶା କରିଛି ତା ବୃକ୍ଷ ମୂଳ
ବିଟପରେ ସାଧୁ କଲେ ହେଁ ମାଳତୀ ଥରେ ଥରେ ଚୁମେ ଧଗତଳ
ବିରହେ । ୧୩ ।

ବନ୍ଧୁ ଯିବେ ସତେ କାଲି ଗୁଲି ଭଳି ବନ୍ଧୁଜୀବ ଗେଷେ ନାଲି
ବିଗୁରୀ ସୁନାରୀ ଦଶାକୁ ସୁନାରି ଡାଳେ ପାଣି ଦେଇ ପଡ଼େ ଝୁଲି
ବିରହେ । ୧୪ ।

ବନ ସୁନ୍ଦରୀ ଯିବାକୁ ବନ ମନ କଲଣି ତା ଛନ୍ଦ ଛନ୍ଦ
ବାସନା ବିମୁଖ ହୋଇଣ କି ଶୁକ ଦହନରେ ବଳାଇଲ ମନ
ବିରହେ । ୧୫ ।

ବଡ଼ମଲ୍ଲୀ ଜଡ଼ଭବେ ଗଣେ ଧବ ରହିବେ ନାହିଁକି ପାଶେ
ବନିକୀ ବିଳାସୀ ମଲ୍ଲୀକା ସୁହାସୀ ନାର ବଦନାରେ ବାସ ଟାସେ
ବିରହେ । ୧୬ ।

ବୁଝା ଜରବୀର ତପ ଫଳ ଫଳେ ଆଶ ଭରିଲ ଗରଳ
ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ମନ୍ଦାର କଳ ମନ୍ଦବୀର ତାର ରସନା ବାଡ଼ଇ ତଳ
ବିରହେ । ୧୭ ।

ବଢ଼ି ସ୍ତମ୍ଭ ରହିଅଛି ଉଲ୍ଲ ବଲ୍ଲବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଦୀପର ଆଲ
 ବଲ୍ଲଦେହୀ ବରଜାନ୍ତୁ ଖସି ଶେପେ ଲେଟୁଅଛି ସେ କୁତଳ ଗଲ
 ବିରହେ । ୧୮ ।

ବନ୍ଧନକୁ କରି ବିମୋଚନ ବାସ ବନ ପ୍ରାୟ ଗଲ ବନ
 ବନପ୍ରାୟ ତାଳେ ଆକର୍ଷ ହେଲଣି ପୁରୁ ନାହିଁ କୁହୁ କୁହୁ ସ୍ବନ
 ବିରହେ । ୧୯ ।

ବଡ଼ ବାୟସ 'ମ' କାର ନାଶେ ର' ର' କାରକୁ ମୁଖରେ ଘୋଷେ
 ବରହୀ ଆରେହି ବୃକ୍ଷେ ଏକା ହୋଇ ଦୁଃଖେ ବେ' କାର ? ଶବଦ ଗଣେ
 ବିରହେ । ୨୦ ।

ବସୁନାହିଁ କୁସୁମେ ଭ୍ରମର ଭ୍ରମେ ଭ୍ରମେ ହୋଇଣ ଆତୁର
 ବନସ୍ବତି ଦାରୁଭୂତ ପ୍ରାୟ ଉଲ୍ଲ ବିହଙ୍ଗମେ କରୁଛନ୍ତି ଗୋଳ
 ବିରସେ । ୨୧ ।

ବୁଲେ କକୁଳପତ୍ରା ବିମନେ କଳା ପତାକା ଟେକି ଗଗନେ
 ବସି ଗୋପନରେ ଛିକାର କରୁଛି କାହିଁ ଝି' କାରୀ ସେ ଝି' ଝି' ସ୍ବନେ
 ବିରସେ । ୨୨ ।

ବାଜି ଉଠିଲା ମନ୍ଦିରେ ଶଙ୍ଖ ଘଣ୍ଟ ତୁରୀ ମର୍ଦ୍ଦକ ଗୋମୁଖ
 ବିଭ୍ରପଦ ଧରି ଡାକେ ପଦାୟୁଧ ରଖ ରଖ ରମଦହୁ ରଖ
 ବିରହେ । ୨୩ ।

ବଜ୍ରଭୁବ ବାଜରୀରୁ ଡାକେ ଜୀବୁ ଶୟାନ୍ତ ଉଠି ଚମକେ
 ବିଜୁ ନାନ ସୁରି ଡାକେ ଶୁଭସାଗୀ ମଠ ମକରି ଉଠି ଜାମକୀ ଏ
 ବିଭ୍ରପ । ୨୪ ।

ବୀର ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଭ୍ରାତା ଆଦେଶେ ଡିଲେ ଗଣୀ ପାତାକ ଆକାଶେ
 ବୋଲନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ମଣ କିଲେ ମକର ଏବେ ସୁଦର୍ଶନ ତପ ପାଶେ
 ବେ'ବେହୀ । ୨୫ ।

ବୋଲେ ବେବରୀ କୁଣ୍ଡ ଯୋ ବେବୀ ରଜ ଅଶ୍ରମ ଜଳକୁ ସେବି
 ବିବିଧ ଗନ୍ଧକ ବସନ କୁଣ୍ଡଳ ମୁକ୍ତି କଲେ ବେବୀ ଥିଲ ଗତି ଦେଖି
 ବେ'ବେହୀ । ୨୬ ।

ବେଶ ସାରି ସଜ ହେଲେ ବେଶେ ଗତି କଲେ ମନ ଉଦବେଶେ
ବିଧି ପୂର୍ବ କରି ଜାନକୀ କୌଶଲ୍ୟା ବେନି ପାଦେ ଓଳଗିଲେ ଆଶେ
ବୈଦେହୀ । ୨୭ ।

“ବନେ ନୟାଥ ମୋ କଥା ମାନି” ତହୁଁ ବୋଇଲେ ଧୀରେ ଜନନୀ
“ବୀର ଗମ ସମ ପତି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଆନ ଧରମ କି ଘେନି ଗୋ
ବୈଦେହୀ । ୨୮ ।

ବର ପଦେ ସକଳ ଧରମ ବର ସେବା ପନୁର କରମ
ବର ତେଜି ନାରୀ ଗଲେ ତୀର୍ଥ କରି ବରଜନ୍ତି ସକଳ ଧରମ
ବୈଦେହୀ । ୨୯ ।

ବହି ଗୁରୁ ଗର୍ଭଭର ପୁଣ ବାସ ତେଜିବା ନୁହେଁ ଶୋଭନ
ବିଧି ନୁହେଁ ଦୂର ପଥର ଭ୍ରମଣ ଯାନ ବାହାନର ଆଗେହୁଣ
ବୈଦେହୀ । ୩୦ ।

ବସି ନଉକାରେ ନଦୀ ପାର ଗର୍ଭବତୀର ନୁହେଁ ଆରୁର
ବିଜ୍ଞ ଗୁରୁଜନ ବଚନ ଲଘିଲେ ବଡେ ପରିଣାମେ ଦୁଃଖ ଭର’
ବୈଦେହୀ । ୩୧ ।

ବୁଦ୍ଧି ହୋଇଲେ ଆଶା ବହୁତ ହିତ ବିଶୁର ହୁଏ ଅହିତ
ବାରଣ କଲେ ଆବର ସଖୀବାର ନମାନିଲୁ ଉଦନେଗ ଚିତ
ବିଧାତା । ୩୨ ।

ବାଧା ନମାନି ଦିଧା ଭବିଷ ବାକ୍ୟେ ପ୍ରବୋଧୁଣ ସଙ୍ଗୀଗଣ
ବାଜ ବୁଦ୍ଧ ଯୁବା କେହି ନ ଜାଣନ୍ତେ ବନେ ଗୋପନେ କଲେ ପ୍ରୟାଣ
ବୈଦେହୀ । ୩୩ ।

ବେଶେ ସୁମନ୍ତ ବାହିଲ ରଥ ବାଜି ଧାଇଁଲେ ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥ
ବେଳେ ବେଳେ ଶୂନ୍ୟ ଶବଦ ଶୁଭିଲ ଛଳ ପ୍ରତିଧ୍ବନୀ ଧ୍ବନୀ ବଡ
ବିଜନେ । ୩୪ ।

ବାମ କରେ କରେ ଗତି ବ୍ୟାଜ ବାମେ ତରେ ଧାଇଁଲୁ ଶୁଭାଜ
ବାରେ ବାରେ ଝୁରେ ଦକ୍ଷିଣ ନୟନ ଏତ ଲକ୍ଷଣ ଅଶୁଭ କାଳ
ବିଜନେ । ୩୫ ।

ବୀରୀ ତାଡ଼ିତ ହୃତ ସାଗର ବୀତ ହୁକ ମାନସ ପ୍ରକାର
ବିଶାଳ ଲେଚନେ ପୁଛା କଲେ ସତୀ ପଡ଼ି ଶୁଭ ସମାରୁର

ବିହ୍ୱଳେ । ୩୬ ।

‘ବାବୁ ବିପରୀତ କଥାମାନ ବେଳେ ବେଳେ ହୁଏ ଦରଶନ
ବାହୁଡ଼ାଅ ରଥ ହେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱାକାଶଥ ଆଉ ନୟିବଇ ଘୋର ବନ

ବିଦୁର’ । ୩୭ ।

ବେନି ନେତ୍ରେ କରି ନିରୀକ୍ଷଣ ତହୁଁ ବୋଇଲେ ଧୀରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ
‘ବସୁଧା ତନୟା ମୁହଁଗୋ ଅଥୟା ବିଭୁ ଅଛନ୍ତି କୃଷକେ ଜାଣ’

ଗୋ ବୈଦେହୀ । ୩୮ ।

ବାହେ ସୁମନ୍ତ ସ୍ୟନ୍ଦନ ଧୀରେ ପରବେଶ ହେଲେ ଗଙ୍ଗା ତୀରେ
ବିଷ୍ଣୁପଦୀ ତରି ବୋଇଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବନ୍ଧ ଉଷାଇ ନୟନ ନୀରେ

ହା ବୈଦେହୀ । ୩୯ ।

ବନ୍ଧି ବସୁଧା ନୟିନୀ ପଦ ବାସ କଣେ ହୋଇ ଗଦ ଗଦ
ବିସ୍ତାରି କହିଲେ ଅକଥନୀୟ ଯା ଲୋକ ମୁଖ ଅପବାଦ

ବିଧାତା । ୪୦ ।

ବିଧୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣେ ହୋଇଲେ ବାମ ବିଭୁ ଅରପିଲେ ଜୁର କାମ
ବିଜନ ବନେ ଜାନକୀ ଚେଜିବାରେ ନିଯୋଗିଲେ ତାଙ୍କୁ ରଘୁରଣ

ହା ବିଧାତା । ୪୧ ।

ବ୍ରହ୍ମର୍ଷିଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ସନ୍ଧି ଧେ ବ୍ୟସ୍ତେ ବିସର୍ଜି ନିରପରଧେ
ବାହୁଡ଼ିଲେ ସୀତା କରିଣ ଅନାଥା ବାଳା ହୃଦୟକୁ ଅତି ବାଧେ

ହା ବିଧାତା । ୪୨ ।

ନବନ ଛନ୍ଦ

(ଗଗ-କୌଶିକ)

ବିଷ୍ଣୁ ବନ୍ଦିନୀ ଜନକ ନନ୍ଦିନୀରେ ଜାହ୍ନବୀ ତୀର କାନନେ
ବିସରଜି ନିରଜନେ ରହୁବରେ ଧୀରେ ସେ ବିରସ ଆନନେ

ବୀର ଘୌମିତ୍ରୀ-ଜୟନେ କମ୍ପାଏ ଧରିତ୍ରୀ,

ବିଗୁରିଣ ବଇଦେହୀ ଦୁରୁଦଶା ଘୋଟି ଆସିଲେ କ'ଳରତ୍ନ ॥ ୧ ॥

ବୃଷ ଅତରଳେ ଲୁଚିଗଲ ରଥ ଗୋଚର ନୋହିଲ ନୟନେ
ବାରେ ହେଁ ସ୍ୟନ୍ଦନ ଘର୍ଘର ନିୟନ ନଶୁଭିଲ ଯେବେ ଶ୍ରବଣେ

ବିରହିଣୀ ସେ-ଦାରୁଣ ବିପାକ କବଳେ,

ବାତ ବିତାଡ଼ିତ ରକ୍ଷାତରୁ ତୁଲେ ମୁର୍ଚ୍ଛା ଗଲେ ପଡ଼ି ଭୂତଳେ ॥ ୨ ॥

ବିସ୍ତାରିଲ ଚଉଦିଗେ ନିସ୍ତବ୍ୟତା ସ୍ତମ୍ଭିତା ହେ-ଇଲ ଧରଣୀ,
ବିଷୟଜ୍ଞାନ ବିବର୍ଜିତା ଜାନକୀ ଜୀବନେ ଆଉଜି ଥିବଣି

ବିଭକ୍ତ ସେ-କରକ୍ତ କରିଲେ ମଳିନ,

ବିଲେକିଣ ବରଧନ କୁଳବଧୁ ବିରସ ବଦନ ନଳିନ ॥ ୩ ॥

ବିଷମ ଗ୍ରୀଷମ ବାସରେ ଯେ ଧନ ହେଉଥାଇ ତାପ ପ୍ରଖର
ବହୁତେ ସହସା ମୃଦୁ ସମୀରଣ ବୃକ୍ଷରୁ, ଖସଇ ପତର

ବିହଙ୍ଗମ ଯେ-ଶୁଣାତି କର୍କଶ କାକଳୀ,

ବିକଳ ତେଜିଣ ଗୋ ମହିଷ କୁଳ କ୍ଷଣେ ଛାଡ଼ି ହମାରଡ଼ି ॥ ୪ ॥

ବିରହିଣୀ ଦୁଃଖେ ଦୁଃଖ ପରକାଶି ଗବଦେଲେ ପକ୍ଷି ନିକର,
ବୃଷ ବିତପୀରୁ ଝଡ଼ିଲ ବିତଳେ ପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତନ ଥରୁଁ ଥର

ବତାଇଲ ଯେ-ବିଷ୍ଣୁପଦୀ କର ତରଙ୍ଗ,

ବୀରିକଣା ବାହି ଧୋଇଲ ସମୀର ଜାନକୀ ବଦନ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ॥ ୫ ॥

ବିଚେତା ସୀତା ଚେତନା ଲଭିକ୍ଷଣେ ଚେତନା ମଣିଲେ ଅସାର

ବିକଳଧ୍ବନୀ ସକଳ କକୁଭରୁ ଶ୍ରବଣେ ଭେଦେ ବାରମ୍ବାର

ବଇଦେହୀ ରେ-ଚଉଦିଗ ତମ ଘୋଚଇ,

ବତାଇଲେ ଦୃଷ୍ଟି ଗମ ରୂପ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ପାଶୁଁ କ୍ଷଣେ ହଟଇ ॥ ୬ ॥

ବେନି ନୟନ କୁହୁଁ ଅଶ୍ରୁବାରୀ ଝର ଝରିଲ ଅନର୍ଗଳ,
ବନ ବହି ନାସା ମୁଖ ପ୍ରବଳରେ ଧୋଇଲ ଗଣ୍ଡ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ

ବର୍ଷା କାଳର , ନୀର ଭର ନଦୀ ସମାନ,
ବାଲି ବନ୍ଧ ଭଙ୍ଗି ତସାଏ ଯେସନ ଅଦୂର ପଲୀ ବାସ ସ୍ଥାନ ॥ ୭ ॥
ବୀର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଯୁଗଳ ଚରଣ ତଳରୁ ହୋଇଣ ଅନ୍ତର
ବର୍ଷ ବାର ଆଶା ଦୁରୁଣାରେ ଗଣି କହିଲ ଜାନକୀ ଅନ୍ତର

ବନଗହନେ—କୋକ, ଶାଫୁଲ, ଅଛ, ଭଲ,
ବଧ ଅଭାଗିନୀ ଜୀବନ ନୋହିଲେ ବ୍ୟାଳ କର ପ୍ରାଣ କବଳ ॥ ୮ ॥
ବୃଦ୍ଧ, ବିରହିତ, ରୁଗ୍‌ଶଙ୍କନ ଦୁଃଖ ଜଞ୍ଜାଳେ ହୋଇଣ ପତିତ,
ବରଣ କଲେ ମରଣ ଶରଣକୁ ଦେଇଥିବା ନାହିଁ କଥିତ

ବିଧୁ ବିଧାନ, ବିଚିତ୍ର ସିନା ଏ ଜଗତେ,
ବିରାଟ ଜ୍ଞାନ ରହିତ ବୈବସ୍ୱତ ଜୀବନ ଘେନେ ଅକସ୍ମାତେ ॥ ୯ ॥
ବିଷ୍ଣୁପଦ ସୁରି ବିଷ୍ଣୁପଦୀ ନୀରେ ଝାସ ଇଚ୍ଛିଲେ ବଇଦେହୀ
ବିବେକ ଆଘାତ ବାରବାର ତହିଁ ଦେଲ ବ୍ୟାଘାତ ପଥେ ରହି

ବହି ଗରଭେ—ରବିକୁଳ ଭବି ଦାୟାଦ,
ବଂଶ ନାଶ, ଆତ୍ମନାଶ, ଶିଶୁନାଶ ଗଣିଲେ ସେ ଘୋର ପ୍ରମାଦ ॥ ୧୦ ॥

ବୁଧା ଭବତୟ କରିଲ ଅଥୟ ସକଳ ଦିଗ ତମୋମୟ,
ବିରହେ ଜାନକୀ ହୃଦ ବେଳାଭୂମି ଲଘିଲ ଶୋକ ସିନ୍ଧୁ ପୟ

ବିହି କି କଲ—କା'ରେ କି ଦଣ୍ଡ ନ ବିହିଲ,
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ନାଥ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ନାଥ ସତୀ ଅନାଥିନୀ ହୋଇଲ ॥ ୧୧ ॥
ବୃକ୍ଷ ଲତା ସୀତା ହନ୍ତନ ଧ୍ୱନିରେ ଥର ଥର ହୋଇ ଥରିଲେ,
ବାତାୟୁ କରୁଣ ହନ୍ତନ ଶୁଣିଣ ଚକିତେ ଶ୍ରବଣ ଢେରିଲେ

ବର୍ହୀ ନର୍ତ୍ତନ—ନକରି ହୋଇଲ ସ୍ତମ୍ଭିତ
ବିଦେହ ନନ୍ଦିନୀ କୁରରୀ ନିଃସ୍ୱନେ କାନନ ହେଲ ମୁଖୁରିତ ॥ ୧୨ ॥

ବିଦାରି ଦାରୁଣ ହୃଦୟ କରୁଣ ଶବଦ ବ୍ୟାପେ ଘୋର ବନେ
ବିହରୁ ବନସ୍ତେ ପୁଷ୍ପ ଦର୍ଭ ହସ୍ତେ ହନ୍ତନ ଶୁଣିଣ ଶ୍ରବଣେ

ବନଗୁରୀୟେ—ସୀତା ସନ୍ନିଧେ ଉପଗତ
ବିଲେକି ରେଦନ କାରିଣୀ ବଦନ ଦୟାରେ ହୃଦ ବିରଜିତ ॥ ୧୩ ॥

ବନରୁରୀ ଦେଖୁ ପଡ଼ିଲେ ତମକି ଛନକେ ଜନକ ନନ୍ଦିନୀ
ବ୍ୟାଧି ବହିଁ ମଧ୍ୟ ଦଶା ଲଭିଲକି ଯେସନେ ବନ କୁରଙ୍ଗିନୀ

ବ୍ରହ୍ମରୁରୀକି—ଦେଖୁଣ ଭଲକି ଜାନକୀ,

ବ୍ରହ୍ମରୁରୀ ବେଶ ଛଳେ କି ଲଙ୍କେଶ ବଳେ ନେବ ଅଭାରିନୀକି ॥ ୧୪
ବସୁଧା ନନ୍ଦିନୀ ମାଆ ମାଆ ଡାକି ଧରରେ ଲେଟିଲେ ତକ୍ଷଣେ
ବିପଦ ବିଧୁର ବନଦେବୀ ଦଶା ବିଲେକିଣ ବେନି ଲକ୍ଷଣେ

ବନରୁରୀ ସେ—ଆଶ୍ରମେ ଧାଇଁଲେ ତୁରିତ,

ବସୁଧର ସୁତା ହସନ ଘେଳରେ କାନନ ହେଲ ମୁଖରିତ ॥ ୧୫ ॥
ବୃତାନ୍ତ ଘେନି ଶ୍ରୀରୁରୁ ଆଶ୍ରମରେ ଦେଲେ ନେଇ ସେହି ତପସୀ
ବୋଇଲେ ଭେ ତାତ ଡାହିକର ଯାଇ ବନେ ଏକାକିନୀ ରୂପସୀ

ବସି ଝୁରଇ, ଅବକାର ବଳ କେ ନାହିଁ,

ବିକଳ ହସନେ, ସେ ସାର କାନନ, ଭୁବନ, ଗଗନ କମ୍ପଇ ॥ ୧୬ ॥
ବାଲମୀକ ମୁନି ଶିଷ୍ୟମୁଖୁ ଶୁଣି ଏସନ ଅଧୀର ବଞ୍ଚନି,
ବୁଜିଲେ ନୟନ ବସି ତତକ୍ଷଣ ଧ୍ୟାନରେ ହେଲେ ନିମଗନ

ବେଗେ ଉଠିଣ—ଘୋର ବନପଥେ ଚଳିଲେ,

ବହନ ଯାଇସେ ବିଜନ କାନନେ ମଇଥିଲୀ ପାଶେ ମିଳିଲେ ॥ ୧୭ ॥

ବ୍ରହ୍ମ ତେଜପୁଞ୍ଜେ ଦିଶଇ ଉଜ୍ଜଳ ସେ ମୁନି ପୁଞ୍ଜବ ବିଗ୍ରହ
ବେଦେହୀ ମଳିନ ମାନସନରେ କି ହେଲ ସେ ଛବି ତମୋପହ

ବଇଦେହୀକି—ବୁଝାଇଲେ ଦେଇ ସାଧନା,

ବୋଇଲେ “ଜନକ ନନ୍ଦିନୀ ତୁହିମା ବିଧୁବଣେ ନୁହ” ବିମନା ॥ ୧୮ ॥

ବସେ ! ମହାସତୀ ତୁହି ପୁଣ୍ୟବତୀ ଦହନ ନୋହିଲୁ ଦହନେ
ବୁଥା ଅପବାଦେ ନିର୍ବାସିଲେ ତୋତେ ଶ୍ରୀରାମ ପ୍ରକୃତି ରଞ୍ଜନେ

ବୁଝେ ସକଳ—ଲଭିଣ ଦିବ୍ୟ ତପୋବଳ

ବିଷାଦ ତେଜି ମା କାନନ କୁଟୀରେ ସତ୍ତ୍ୱରେ ମୋର ସଙ୍ଗେ ଚଳ ॥ ୧୯ ॥

ବାଣୀ ସୁବୋଧ ଶୁଣିଣ ସୀତା ତାକୁ ଜନକ ଜନକ ଗଣିଲେ
ବନ୍ଦି ମୁନିବର ଯୁଗଳ ପୟର ଜୀବନକୁ ଧନ୍ୟ ମଣିଲେ,

ବନ ପଥରେ—ସହଜ ପଥ ଅନୁସରି ।

ବଇଦେହୀ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ଆଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ ହେବେ ତପଃଶୁରୀ ॥ ୨୦ ॥

ବିରଜନ୍ତେ ସୀତା ଆଶ୍ରମ ନିବାସେ ଆଶ୍ରମ ବାସୀଏ ହରଷ,
 ବିଶେଷେ ତୋଷିଲେ ଜାନକୀରେ ହେଲ ମଣିକାଞ୍ଚନର ପରଶ
 ବନ ଆଶ୍ରମ, ସେହି ହେଲ ସ୍ବର୍ଗ ଭବନ,
 ବାଲ୍ମୀକୀ ନିର୍ଦ୍ଦେଶେ ଲଭିଲେ ଜାନକୀ ସଜଳ ସୁଖ ଶାନ୍ତି ମାନ । ୨୧ ।
 ବରଜିତା ସୀତା ବାଲ୍ମୀକୀ ଆଶ୍ରମେ ପ୍ରବେଶ କରଇ ଏ ଛାନ୍ଦେ
 ବାଳମୁକୁନ୍ଦ ଆନନ୍ଦ ଲଭେ କ୍ଷଣେ ବିରଚି ବିଂଶ ବେନି ପଦେ
 ବାରେ ସୁଚିତେ, ବିବୃଧ କରହେ ବିଭର,
 ବାଲମିକୀ ପଦ ପଦ୍ମ ମକରନ୍ଦ ଆସାଦେ ହୋଇ ମଧୁକର । ୨୨ ।

ଦଶନ ଛାନ୍ଦ

(ରଗ-ରସକୁଳା)

ବରଜି ଜାନକୀ ତମସା ତୀରେ
ବନ୍ଧ ଉସାଇଣ ଲେତକ ନୀରେ
ବୀର ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଅଧୀର ହୋଇଲେ
ବିଷଣ୍ଣ ହୃଦେ ସୁମନ୍ତେ କହିଲେ
ବଇଦେହୀ କରି ତ୍ୟାଗ ସେ,
ବିଗ୍ଵରେ ଗପବଘୋର ଅନୁତାପ ଦୁଃଖକୁ କରିବେ ଭୋଗ । ୧।
ବନ୍ଧି ପରୀକ୍ଷା ଦେଲେ ବଇଦେହୀ
ବ୍ରହ୍ମାବତନେ ବିଶ୍ଵାସ ନବହି
ବଞ୍ଚକ ଜନ ବତନେ ଶ୍ରୀପତି
ବନେ ଡେଇଁଲେ ଆପଣା ଯୁବତୀ
ବୁଦ୍ଧି ଭ୍ରମ ହେଲା ଅତି ସେ,
ବିନାଦୋଷେ ଘୋର ବିପତ୍ତି ଲଭିଲେ ସୀତା ହୋଇ ମହାସତୀ । ୨।
ବୋଇଲେ ମନ୍ତ୍ରୀ ତା' କରି ଶ୍ରବଣ
ବିହର ସତ୍ତାପ ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ
ବନେ ବୈଦେହୀ ନିର୍ବାସନ କଥା
ବିଶେଷେ ଶ୍ରୀରାମ ପାଇବା ବ୍ୟଥା
ବଶ ହୋଇ କାଳ ବଶେ ସେ,
ବୋଲିଥିଲେ ମହାତପା ସେ ଦୁର୍ବୀସା ଦଶରଥ ନରଇଶେ । ୩।
ବିଗ୍ରହ ଏହା ନ ଜାଣନ୍ତି କେହି
ବିକଳ ଦେଖୁ ସିନା କହିଲୁଁ
ବୋଲନ୍ତି ସୁନିଦ୍ରା ସୁତ ହେ ସୁତ
ବେଗେ ମୋ ଆଗେ ସଜଳ ବୃତାନ୍ତ
ବଖାଣ ଅମାତ୍ୟ ବର ହେ,
ବ୍ୟବହିତ ବ୍ୟାଧି ତୁଲେ ଲଭିବୁଞ୍ଚି ବ୍ୟଥା ପୀଡ଼େ ମୋ ଅନ୍ତର । ୪।

ବୋଇଲେ ଅମାତ୍ୟ ଶୁଣ ଲକ୍ଷ୍ମଣ
 ବିରୁଧ ଦାନବେ ହୋଇଲ ରଣ .
 ବାତାପୀ ଭୃଗୁପତ୍ନୀ ଆଶ୍ରା ନେଲେ
 ବରଭୟ ସେ ଦାନବେ ଲଢ଼ିଲେ
 ବିଷ୍ଣୁ ହୋଇ କ୍ରୋଧଭର,
 ବିଖଣ୍ଡିତ କଲେ ଚକ୍ର ସୁଦର୍ଶନେ ଭୃଗୁ ମୁନିପତ୍ନୀ ଶୀର । ୫ ।

ବଶ ନକରି ତପୀ କ୍ରୋଧ ତାପ
 ବିଷ୍ଣୁରେ ଦେଲେ ଘୋର ଅଭିଶାପ
 ବଧ ଯୋଗ୍ୟା ନୁହେଁ ମୁନି କାମିନୀ
 ବିନାଶ କଲ ଯହୁଁ ଚକ୍ରପାଣି
 ବଚନ ମୋର ଏ ଧ୍ରୁବ ,
 ବହି ମହାରେ ମାନବ ବପୁ ପତ୍ନୀ-ବିଚ୍ଛେଦ କର ଅନୁଭବ । ୬ ।

ବିବିଧ ଭବେ ସୁମିତ୍ରା କୁମର
 ବୁଝାଇ କଥା ଅମାତ୍ୟ ସୁବର
 ବିଗୁରି ପଥେ ନେତେ ମନୁ ମନ
 ବାହୁଡ଼ା ବିଜେ କଲେ ବେନି ଜନ
 ବିଭତେ ଅଯୋଧ୍ୟା ପୁରୀ
 ବଦନ ନତ କରିଣ ହେଲେ ଉଭା ବିଜୟ ଯହିଁ ଦଣ୍ଡଧାରୀ । ୭ ।

ବିଲେକି ଅନୁଜ୍ଞରେ ରଘୁବର
 ବିକଳେ ନେତ୍ରୁଁ ବହେ ବାରି ଝର
 ବନେ କେସନେ ରହିଲ ରୂପସୀ
 ବନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀଏ ଦେଲେ ଅବା ଗ୍ରାସି
 ବକ୍ଷ ଯେ ଲେତକେ ଭକ୍ଷେ,
 ବଦନ କେସନ ଦେଖାଇବ ଗମ ଜନକ ଗଜର୍ଷି ପାଶେ । ୮ ।

ବିଫଳ ମୋର ଗଜ ସିଂହାସନ
 ବିଅର୍ଥ ବିଭୂତି ବିଭବମାନ
 ବିଷ ସମ ତ ଲଗଇ ଅଶନ

ଦେହେ ବୁଝିବ କେ ହୃଦ କଷଣ
ବାରେ କହ ଲକ୍ଷଣରେ,
ବରଜିଲୁ କାହିଁ ଗୁରୁ ଚନ୍ଦ୍ରମୁହିଁ ବଇଦେହୀ ମୋର ପ୍ରାଣରେ । ୯୮

ବାଲମୀକ ମୁନି ପୂତ କାନନେ
ବରଜି ଆସେ ତବ ଦରଶନେ
ବୁଥାରେ ଦଣ୍ଡ ବିହିଲ ନୃମଣି
ବନ୍ଧୁ ଆଣିବି ସତୀ ଶିରେମଣି
ବିହିବ ଯେବେ ଆଦେଶ,
ବହନ ଦେବର ତବ ପାଶେ ଆଣି ନାଶ ନୋହୁଁ ନିଶୀଈଣ । ୧୦୧

ବିଭୁ ସୋଦରେ କହନ୍ତି ଶୋକରେ
ବିଶେଷ ବ୍ରୀଡ଼ା ହେବ ଏ ଲେକରେ,
ବାରେ ନକରି ସୀତା ଦରଶନ
ବର୍ଣ୍ଣିବ କେସନେ ଏ ଅକିଞ୍ଚନ
ବୋଲନ୍ତେ ହୋଇ ଅଧୀର,
ବିଭବରୀ ନସରନ୍ତେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ସୀତା ନିର୍ମାଣ ହେଲ ସଦୃଶ । ୧୧୧

ଜର ରଜତରେ ନିର ମାଣିଲେ
ବିବିଧ ବସ୍ତ୍ର ଆଭରଣ ଦେଲେ
ବ୍ୟାକୁଳେ ରମ ଡାକନ୍ତି ବୈଦେହୀ
ବଚନ କାହିଁ ଜଡ଼ କି ଭାଷଇ
ବଡ଼ ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲେ ସେ,
ବଇଦେହୀ ବିନା ସାର ସଂସାରକୁ ଅସାର ଶୂନ୍ୟ ମଣିଲେ । ୧୨୧

ବୋଲନ୍ତେ ପୁଣି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବୁଝାଇ
“ବୁଥା ଶୋକ ନକର ରଘୁବାହିଁ
ବିହର ଦୁଃଖ ଏବେ ଭାଗ୍ୟ ଗଣି
ବର୍ଜିବ ନରୁ ଅପବାଦ ପୁଣି”
ବୋଇଲେ ତହୁଁ ଶ୍ରୀରାମ,
ବୁଦ୍ଧିମତ ଭ୍ରାତ ଆଉ ଏ ଜଗତେ କେହି ନାହିଁ ତୋର ସମ । ୧୩୧

ବୀତିହୋତ୍ର କି ଉତ୍ସୁରଣି ତଳ
 ବଧୂ ବିଛେଦ ବିଷାଦ ଅନଳ
 ବେଳେ ସେ ଯେବେ ଉଠଇ କୁହୁଳି
 ବ୍ୟାକୁଳତା ହୃଦେ ପଡ଼େ ଉଛୁଳି
 ବିରହୀ ସେ ରଘୁବର,

ବନ୍ଧୁ ଆଶ୍ୱାସନା ବାରିରେ ଶୀତଳ କରନ୍ତି ହୃଦ ଥରୁଁ ଥର । ୧୪ ।

ବୀର ବିରହରେ ହୋଇ ଉଦାସୀ
 ବିତାଇଲେ କେତେ ଦିବସ ନିଶୀ
 ବେଶ ବସନରେ ନବଲେ ମନ
 ବିଷମ ଲଗଇ ଦିବ୍ୟ ଅଶନ
 ବାରଣ ଦନ୍ତ ପଲଙ୍କେ,

ବରଜି ରଚନ୍ତି ତୃଣ ତଳପରେ ନେଇଣ ଧରଣୀ ଅଙ୍କେ । ୧୫ ।

ବଦନ ଦିଶେ ବିରସ ସଦନ
 ବିଛେଦ ବନ୍ଧୁ ଦାହିଛି ମଦନ
 ବାସ ବରନକ ନଆଣେ ଶାନ୍ତି
 ବିବର୍ଣ୍ଣ ଦିଶଇ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ କାନ୍ତି
 ବିସ୍ତ୍ରୟୋଗୀ ରଘୁବୀର,

ବଚନ ଧୀରେ ଗନ୍ଧରେ ଉପିବେଳେ ହୁଅନ୍ତି ପୁଣି ଅଧୀର । ୧୬ ।

ବିରୋଧୀ ନିଦ୍ରା ତହା ବିକଳିତ
 ବେଳେ ସପନ କରଇ ବ୍ୟଥିତ
 ବିରହ ବିଧୂର ବ୍ୟାକୁଳ ଚିତ୍ତେ
 ବିଲେକିଲେ ଥରେ ଘୋର ନିଶୀଥେ
 ବିସ୍ମୟ କର ସପନ,

ବିଛୁରିତ ଚଉଦିଗେ କି ବିଷଦ ବିଗେଚନ ଅଂଶୁମାନ । ୧୭ ।

ବୃନ୍ଦାବନ ରକ୍ଷି ପିତୃ ପୁରୁଷେ
 ବସି ଉଦ୍ଧୃତ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ଦୂରୁଁ ସେ
 ବିପରିତ ଦିଗେ ଦେଖନ୍ତି ରହି
 ବିମାତା, ମାତା, ଭ୍ରାତା, ବନ୍ଧୁ, ସ୍ନେହୀ

ବିରାଜିତ ଚିତ୍ରଭର,

ବିହ୍ୱଳିତା ଶେଷ ଗମ ଦେଇଣ ପରାୟା ସନ୍ଦେହ ତେଜିବେ ମନୁ । ୧୮

ବଇଦେହୀ ସ୍ତେମ ମୂରତି-ମତୀ

ବିରାଟ ରୂପ ପରଲୁଚି ପ୍ରୀତି

ବଳେ ଆକର୍ଷଣ କରନ୍ତି ଦେଖ

ବାଛିନେବେ ବୀର ବେନିରୁ ଏକ

ବିଷମ ସମସ୍ୟା ଜାତ,

ବାଡ଼ି ଆଗେ କର ଫେରନ୍ତି ପୟର ବିଚଳିତ ରଘୁନାଥ । ୧୯ ।

ବାଣୀ ଶୁଣାନ୍ତି ଭଲେ ଦେବଦଳ

ବଂଶ ଗରିମା ଗଜ ଧର୍ମ ପାଳ

ବଚନ ରକ୍ଷିତ ନୋହୁ ଅନ୍ୟଥା

ବାବୁ ମନେ ଆନ ନକର ବୁଧା

ବଇଦେହୀ ନବରଜି,

ବିଶ୍ୱେ ଖ୍ୟାତ ରଘୁକୁଳ ନୃପ ଅପୟଣ ନଥାଅ ଅରଜି । ୨୦ ।

ବାନ୍ଧବେ ବୋଲନ୍ତି କରୁଣ ବାଣୀ

ବଇଦେହୀ ସାକ୍ଷାତେ ଠାକୁରଣୀ

ବିଶ୍ୱେ ସତୀ ପ୍ରତି ବରତ ପଣେ

ବିଦିତ ନାହାନ୍ତି କୋଟିକେ ଜଣେ

ବାବୁ ତବ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ,

ବଶ ହୋଇ ବୁଧା ଯଶ ଲଳସାରେ ନହରଅ ବୀରମଣି । ୨୧ ।

ବିରାରେ ଯେ ପରଲୁଚି ପୁରୁଷ

ବେନି ହୋଇ ପୁଣି ଏକରେ ଶେଷ

ବିଗ୍ରହ ପଛେ ମାଟିରେ ମିଶିବ

ବାରେ ଆତ୍ମାରମ ନଭୁଲେ ଜୀବ

ବୁଧା ଭବ ଲୀଳା ଖେଳା,

ବାସନାରେ ରସି ବସନାରେ ହସି ଆସିଯିବ କାଳବେଳା । ୨୨ ।

ବସି ଭଳିଲେ କମଳ ଲେଟନ

ବସୁଧା ସୁତା ମୋ ଜୀବ ଜୀବନ

ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଗଜ ମୁକୁଟ ଆସନ
 ବିଭବ ସରବ କି ହେବ କାମ
 ବଇଦେହୀ ମୋର ପ୍ରାଣ,
 ବନବାସୀ ହୋଇ ବନେ ଥିବି ଘେନି ଲେଡ଼ାନାହିଁ ଗଜପଣ ।୨୩।
 ବିବ୍ରୁଧେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହେଲେ ଯହୁଁ
 ବାନ୍ଧବେ ବିରସେ ପଳାନ୍ତି ତହୁଁ
 ବିହୁଲେ ଗମ କାନ୍ଧନ୍ତି ଏକାକୀ
 ବଶୀ ଏକ ଧରି ନିଏ ଜ୍ଞାନକୀ
 ବିଚଳିତ ପାଦପାଣି,
 ବହୁକ୍ଷମେ ବୀର ନପାରନ୍ତି ଧରି ଶର ଶାରଙ୍ଗରେ ଆଣି ।୨୪।
 ବଇଦେହୀ ପଛେ ଗୋଡ଼ାନ୍ତି ହରି
 ବାହୁ ପ୍ରସାରି ନପାରନ୍ତି ଧରି
 'ବୈଦେହୀ' 'ବୈଦେହୀ' ବିକଲେ ଡାକି
 ବୃଥା ସପନୁ ଉଠିଲେ ତମକି
 ବିରହୀ ସେ ରଘୁବର,
 ବିଜ୍ଞ ବିଶ୍ଵରକୁ ଆଣିଲେ ଜାଣିଲେ ଅସତ୍ୟ ଚିତ୍ତ ବିକାର ।୨୫।
 ବିଷ୍ଣୁର ଦୁଃଖ ଲଭିଲେ ନୃପତି
 ବିଗୁରି ଧର୍ମ ସେ ରଜ୍ୟ ପାଳନ୍ତି
 ବିଜୟୀ ନୋହି ସକଳ ଗୁହାରୀ
 ବୁଝନ୍ତି ନିତି ଚିନ୍ତି ଦଣ୍ଡଧାରୀ
 ବିରାଜିଣ ସିଂହାସନେ,
 ବିଦ୍ୟ ଗମ ଗଙ୍ଗେ ଆଧୁ ବ୍ୟାଧୁ ଦୁଃଖ ଶୋକକୁ କେହି ନଜାଣେ ।୨୬।
 ବଚନ ଉପଦେଶ ଛଳେ ଜାଣ
 ବଖାଣି କେତେ ଶାସ୍ତ୍ର କଥାମାନ
 ବୁଝାଇ କହନ୍ତି ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣେ
 ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହେ ଅନୁଜ ଶୁଣେ
 ବିଧିବଶେ ଏକଦିନେ,
 ବିବାଦ କରି ଉଲ୍ଲୁକ ଗୁପ୍ତପକ୍ଷୀ ପ୍ରବେଶିଲେ ସଭାସାଳେ ।୨୭।

ବସାଇ ପାସେ ଅମାତ୍ୟ ସୁଜନ

ବେନି ପକ୍ଷୀକଥା ଶୁଣି ରାଜନ

ବିହିତ ବିରାରେ ସେ ରଘୁପତି

ବିହିଲେ ଦଣ୍ଡ-ବିଧି ଦୋଷୀପ୍ରତି

ବାଣୀ ଶୁଭିଲ ଗଗନୁ,

ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତ ଭୂପ ଗଉଡ଼ମ ଶାପେ ଲଭିଛି ଶକୁନି ତନୁ । ୨୮ ।

ବିଦଗ୍ଧ ରଣି ଶାପେ ଗୁପ୍ତ ଜାଣି

ବହନ ସର୍ଗ କଲେ ନୟନଶି

ବିଗତ କଳ୍ପଷ ହୋଇ ରାଜନ

ବିଗ୍ରହ ଦିବ୍ୟ ଲଭି ତତକ୍ଷଣ

ବନ୍ଧିଲେ ଶ୍ରୀରାମ ପଦ,

ବର ବିପାକରୁ ଉଦ୍ଧାରିଲେ ପ୍ରଭୁ ବଜାଇ ଅଭୟ ପଦ । ୨୯ ।

ବିଜ୍ଞ ସୁମନ୍ତ ଅମାତ୍ୟ ପ୍ରବର

ବୋଇଲେ ଆସି ଶ୍ରୀରାମ ଛାମୁର

ବିଭୁ ଯମୁନା ପୁଲିନ ନିବାସୀ

ବଶୀ ଭର୍ଗବ ସିଂହ ଦ୍ଵାରେ ଆସି

ବିଜୟ କରନ୍ତି ତହିଁ,

ବହନ ଘେନିଣ ଆସ ମୁନିବର ବୋଇଲେ ସେ ରଘୁସାଇଁ । ୩୦ ।

ବିଧୁ ପୂର୍ବ କରି ପୂଜିସବୁର

ବନ୍ଧିଲେ ରାଜା ସେ ମୁନି ପୟର

ବିଶେଷେ ରାମ ମୁନି ଦୁଃଖ ହର୍ତ୍ତା

ବିରାଜି ଆଗମନ ହେତୁ ବାର୍ତ୍ତା

ବୁଝିଲେ ଦୈତ ଲବଣ,

ବିରୋଧୁ ହୋଇଛି ଯମୁନା ପୁଲିନେ ଯହିଁ ଛନ୍ତି ତପୀଗଣ । ୩୧ ।

ବିଦାୟ ଘେନି ଚଳିଲେ ଭର୍ଗବ

ବାତାପି ନିଗ୍ରହ ଚିନ୍ତି ରାଘବ

ବେଗେ ହକାରି ଶତ୍ରୁଗ୍ଧ ଭରତ

ବିବିଧ ଆୟୋଜନେ ହେଲେ ରତ

-ବନବାସୀ ହେଲେ ପ୍ରୀତ,

ବନ୍ଧି ସୀତାରାମ.ପାଦପଦ୍ମ ଉଚେ ବାଜୁକୁନ୍ଦ ଏ ଗୀତ । ୩୨ ।

ଏକାଦଶ ଛାନ୍ଦ

(ଗଗନ-କଳଶା)

ବସନ୍ତି ଉଗ୍ର ତପସ୍ୟା ଯମୁନା ପୁଲିନେ,
ବେଦାଭ୍ୟାସେ ରତ ସଦା ତପ ଆଚରଣେ । ୧ ।
ବର୍ତ୍ତିଲ ଦାନବ ଭୟ ପଡ଼ିଲ ପ୍ରମାଦ,
ବିରୂପାକ୍ଷ ବରେ ଦୈତ୍ୟ ସାଧଲ କି ବାଦ । ୨ ।
ବସଇ ମଧୁର ମଧୁବନେ ସେ ଲବଣ,
ବ୍ୟାଘ୍ର, ଖଗ, ମୃଗ, ନର କରଇ ଭକ୍ଷଣ । ୩ ।
ବଦନ ବିସ୍ତାରି ପ୍ରାଣୀ ବଧ କରେ ନିତି,
ବନବାସୀ ରକ୍ଷିଗଣ ପାଇଲେକ ଭୀତି । ୪ ।
ବେଳ ଶୁଭ ଦେଖି ମନ୍ତ୍ରପାଠେ ପୁରେହିତ,
ବଇରୀ ଦମନେ କଲେ ତହୁଁ ଅଭିଷିକ୍ତ । ୫ ।
ବୋଇଲେ ମଧୁରେ ଅବରଜେ ରଘୁପତି,
ବଢ଼ରୀ ଦମନ ଘେନି ଯେତେ ଯୁଦ୍ଧ ନୀତି । ୬ ।
ବାରଣ ବାଜି ଆଗେହୀ ଶସ୍ତ୍ର ବନ୍ଧ ରଥୀ,
ବହୁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପଦାତି ବୀର କଲେ ସାଥ । ୭ ।
ବିତିଲେ ନିଦାଘ ହେବ ପ୍ରାବୃତ୍ତ ସମୟ,
ବଧ ଲବଣର ତେବେ ହୋଇବ ନିଶ୍ଚୟ । ୮ ।
ବିଲେକତେ ବୀର ଘନଶ୍ୟାମ ବାରିଦରେ,
ବସି ରହୁବରେ ସୁତ କହେ ବରଦରେ । ୯ ।
ବିଷ୍ଟାରେ ବିଶାଳ ବସୁ ଦେଖ ଏ ଲବଣ,
ବୀର ହୁଅ ସାବଧାନ ଜରିବାକୁ ରଣ । ୧୦ ।
ବସି ନଇରୁତ ହୁଁ କାଚଇ ଘଡ଼ି ଘଡ଼ି,
ବିହସି ଦଶନ ଶୁଳି କରେ ଦମ୍ଭ ରଡ଼ି । ୧୧ ।
ବୁଝାଏ ଖର ନିଶ୍ବାସ ବସି ଯାତୁଧାନ,
ବିଚିତ୍ର ଧନୁକେ କରେ ନାଉଟ ସନ୍ଧାନ । ୧୨ ।

ବଇରୀ ଦମନ ତହୁଁ ବୋଲନ୍ତି ଭରରେ,
 ବୃଥା ଭୀତ ହୁଅ ସୂତ ଦେଖୁ ଜୀମୁତରେ । ୧୩ ।
 ବିଶାଳ କବୁର ବସୁ ନୁହେଁ ସେତ ଘନ,
 ବିକାର ନକରି ଚିତ୍ତ କର ପରସନ । ୧୪ ।
 ବିଗୁର ଯା ନଜରୁତ ସେତ ନଜରୁତ,
 ବିକଟ ହୁଁକାର ଅଟେ ଜଳଦ ସ୍ମୃତିତ । ୧୫ ।
 ବିହସ ଦଶନ ସେ ଯେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବକାଳୀ,
 ବିଗୁର ଯା ଦମରଡ଼ି ଅଟେ ତା ଦମୋଳି । ୧୬ ।
 ବୃଥା କର ପବମାନେ ଶ୍ବାସର ଆରେପ,
 ବଜାରତି ଧନୁରବ ବଜାରତି ଗୁପ । ୧୭ ।
 ବାରିଷ୍ଠସ ସୁରୁଧ ଯା ନିଶିତ ଆସାର,
 ବିଭ୍ରମେ ଭଲୁଛ ତାହା ଅସରପ ଶର । ୧୮ ।
 ବିଜ୍ଞାନ ବଳେ ଦାନବ ପ୍ରଳୟ ପାଞ୍ଚିଲ,
 ବିଷମ ଗ୍ରୀଷମେ ଘନ କାଳକୁ ରଚଇ । ୧୯ ।
 ବିଭବରୀ କରେ ଦିବା ଦିବା ନିଶା କାଳ,
 ବିଶ୍ବାସ ନ ଆସେ ମୋର ହେ ଅରତି କାଳ । ୨୦ ।
 ବିହସି ବୋଲନ୍ତି ତହୁଁ ଦଶରଥ ବାଳ,
 ବିଶ୍ବାସ କରଏ ନିଷେ ଅଟେ ଘନକାଳ । ୨୧ ।
 ବେଗେ ଦେଖ କୀଟ ସଦ୍ୟ ଗୋମୟେ ଯୁଗଲ୍
 ବୃକ୍ଷା ଗୋପ ମହାଲତା ମହୀରେ ଲେଟଇ । ୨୨ ।
 ବିକଶେ କିଆ କଦମ୍ବ ପୂଜାଗ ବଧୁଲୀ,
 ବନୀରେ ଝଙ୍କି ଟଗର ବନେ ଗିରିମାଳୀ । ୨୩ ।
 ବିଶାଦ ପଥ ବେଶତ ଘନରସେ ଧନୀ,
 ବେନି କୁଳ ଲଘି ବଡ଼େ ଦେଖ ତରଙ୍ଗିଣୀ । ୨୪ ।
 ବିରହିତ ଶୂଳ ସେହି ରକ୍ଷସ ଲବଣ,
 ବିଭରୁ ଆହାର ଖୋଜି ଭ୍ରମେ ଘୋର ବନ । ୨୫ ।
 ବୀର ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ଏହି ଅବସର ପାଇ,
 ବଳ ଘେନି ଆରି ହରି ଦ୍ଵାରେ ଗଲେ ରହି । ୨୬ ।

ବନ୍ଦୁ ଦାନବ ଫେରିଣ ଦେଖୁ ଦାନ ବାରି,
 ବେଗେ ଧାଇଁଲ ବଦନ ବ୍ୟାଦାନ ସେ କରି । ୨୭ ।
 ବହୁତ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱନା କରି କହେ ଶତ୍ରୁଘ୍ନେ,
 ବିଗ୍ରହ ଯାଚିଲେ ତହୁଁ ବୀର ହୋଧ ମନେ । ୨୮ ।
 ବୋଇଲେ ରେ ନିଶାଚର ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି ଲବଣ,
 ବହନ କରତୁ ରଣ ନେହିଲେ ମରଣ । ୨୯ ।
 ବେନି ବୀର ମଧ୍ୟେ ତହୁଁ ହେଲ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋର,
 ବାରମ୍ବାର କର୍ମେ ମେଦିନୀ ଥର ହର । ୩୦ ।
 ବିକଳେ ହୋଇଣ କ୍ରନ୍ଦ ସେ କ୍ରୁର ଦଇତ,
 ବିଚପ ବର ଉପାଡ଼ି ଧରିଲ ତୁରିତ । ୩୧ ।
 ବିଶାଳ ବାଣ ବରଷେ ଅରି ନିସୂଦନ,
 ବରଷା ରତୁର ସେ କି ବାରି ବରଷଣ । ୩୨ ।
 ବିରସେ ଫେରିଲ ଦୈତ୍ୟ ପୁଣି ଘୋର ବନେ,
 ବିତାଇ ସେ ନିଶି ନିଶାଚର ଆସେ ରଣେ । ୩୩ ।
 ବାଜି ଗଜ ବାହନ ନିଶାଣ କଲ ସଜ,
 ବଜ୍ରବାନ ଲବଣ ସେ ପରକାଶ ଓଜ । ୩୪ ।
 ବିରହିତ ଶୂଳ ଦୈତ୍ୟ ସୁରୀ ଶୂଳ ପାଣି,
 ବଡ଼ ବଡ଼ ବୃକ୍ଷ ଧରି ପୃଷ୍ଠ ଆଣେ ଟାଣି । ୩୫ ।
 ବକ୍ଷେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ରକ୍ଷ ମାଇଲ ସଘନ,
 ବେଦନା ପାଇ ମହୀରେ ପଡ଼େ ଶତ୍ରୁଘ୍ନନ । ୩୬ ।
 ବିଲେକି ଦମ୍ଭକ ମନୁଜର ଘୋର ରଣ,
 ବିରସ ଗନ୍ଧର୍ବ ଯକ୍ଷ ଆଦି ମୁନିଗଣ । ୩୭ ।
 ବାନ୍ଧିଣ ସାହସ ନତକ୍ଷଣେ ଗମାନୁଜ,
 ବିଷ୍ଣୁ ବାଣ ଅଗ୍ରକେ ସୁମରି କଲ ସଜ । ୩୮ ।
 ବିଶେ ଆକର୍ଷ କାର୍ମୁକେ ସନ୍ଧାନି ନାରତ,
 ବ୍ୟାକୁଳେ ବିକଟ ନାଦ କରିଲ ପିଣତ । ୩୯ ।
 ବକ୍ରାହତ ଚରୁ ସମ ଭୂତଳେ ପଡ଼ିଲ,
 ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଣ ଶୀର ଶରୀର ଗଡ଼ିଲ । ୪୦ ।

ବିଜୟ ଦୁରୁଦ୍ଧି ନାଦେ କମ୍ପିଲ ଗଗନ,
 ବୃନ୍ଦାରକ ବୃନ୍ଦ କଲେ ପୁଷ୍ପ ବରଷଣ । ୪୧ ।
 ବୃହ ଇନ୍ଦୁ ବାସବ ହୋଇଣ ପ୍ରୀତିଭର,
 ବୀର ସୁମିତ୍ରା ନନ୍ଦନେ ଯାତିଦେଲେ ବର । ୪୨ ।
 ବିରଚିତ ଅପୂର୍ବ ନଗରୀ ହେଲ ତହିଁ,
 ବତାଏ ଶୋଭା ଯମୁନା କୂଳେ କୂଳେ ବହି । ୪୩ ।
 ବିଲେକି ସେ ଅଭିରମ ମଥୁରା ଚଟକ,
 ବିଶ୍ଵକର୍ମା ଦୃଷ୍ଟି କ୍ଷଣେ ହୋଇଲ ଅଟକ । ୪୪ ।
 ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ, ଶୂଦ୍ର ଆଦି ଜନ,
 ବସତି ରଚିଲେ ତହିଁ ଶୂରସେନା ଗଣ । ୪୫ ।
 ବୀର ରାମ ଶତ୍ରୁଘ୍ନେ ତହିଁ କଲେ ରଜା,
 ବରଷ ଦ୍ଵାଦଶ ସୁଖେ ପାଳନ୍ତି ପରଜା । ୪୬ ।
 ବେଳେ ବେଳେ ମଧୁପୁରୁଷ ସୁମିତ୍ରା ନନ୍ଦନ,
 ବଳିବାରେ ଆସନ୍ତି ସେ ଅଗ୍ରଜ ଚରଣ । ୪୭ ।
 ଏସି ଏକାନ୍ତରେ ରାମ କହିଲେ ସୋଦରେ,
 ବିଷ୍ଣୁ ତହିଁ ଅବତାର ହୋଇବେ ଦ୍ଵାପରେ । ୪୮ ।
 ବିନାଶିବେ କଂସ କେଶୀ ନିଷ୍ଠୁର ଦାନବେ,
 ବସୁଧାରେ ଧରମର ଗୁନି ହେବ ଯେବେ । ୪୯ ।
 ବିଶେଷେ ପବିତ୍ର ସ୍ଥାନ ଯମୁନା ପୁଲିନ,
 ବିରଜେ ଦୁର୍ଗାଦା ମହାଜ୍ଞାନୀଙ୍କ ଆଶ୍ରମ । ୫୦ ।
 ବିଗୁରିଣ ମହାତୀର୍ଥ ଯମୁନା ପୁଲିନ,
 ବିହିବେ ସମାଧି କର୍ଜୟିଣେ ମହାଜନ । ୫୧ ।
 ବାହୁଡ଼ ସେ ଦେଶେ ବାବୁ ସୁଖେ ପ୍ରଜାପାଳ,
 ବୃଥା ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ଆଉ ନକଟାଅ କାଳ । ୫୨ ।
 ବାହୁଡ଼ା ବିଜୟେ ମଧୁପୁରେ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ,
 ବାଳ ମୁକୁନ୍ଦ ଚିତ୍ତଇ ଶ୍ୟାମ ନବଘନ । ୫୩ ।

ଦ୍ଵାଦଶ ଛାନ୍ଦ

(ଗଗ-ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ)

ବିଦୂଷ ସଧୀରେ ରଚନ ଲବ
ବୀର ରବି ବଂଶ ବର ଗଘବ
ବଳେ ବିନାଶ ସାରି ରିପୁ ପୁଣି
ବସାଇ ଇଷ୍ଟ ଗୁରୁ ରଘୁମଣି
ବାସର ରଜନୀ,
ବିପ୍ର ପ୍ରଜା ସୁଖେ ପାଇଛି ଜାଣି । ୧ ।
ବିସ୍ତେ ପ୍ରବେଶି ଶୀଘ୍ର ହରିପୁର
ବହିଣ ମୃତ ତନୁ ନୟନର
ବୋଲଇ ଇନ୍ଦ୍ରାକୁ କୁଳ ନୃପତି
ବିନା ଦୋଷେ ସିନା ନାଶ ସନ୍ତତି
ବଞ୍ଚାଅ ଅଙ୍ଗଜ,
ବରଜିବ ଜୀବ ନୋହିଲେ ଦୁଃଖ । ୨ ।
ବସୁଧା ପତି ଦୁରିତେ ପ୍ରକୃତି
ବିବିଧା ଗତି ଦୁରିତେ ଲଭନ୍ତି
ବିଦିତ ଗମ ଧାମ ଏ ନାହିଁକି
ବିଧୂତ ମମ ବାମ ଏ କାହିଁକି
ବାଳୁତ କୁମର,
ବିଧୁର କରି ନେଇ ଦଣ୍ଡଧର । ୩ ।
ବିପ୍ରର ଶୁଣି କରୁଣ ଭରତୀ
ବ୍ୟାକୁଳେ ଶ୍ରୀରାମ ଲଭି ଆରତୀ
ବାମଦେବ ବଶିଷ୍ଠ ଅନାଇ
ବିଜ୍ଞପାତ୍ର-ମତୀ ଗଣଙ୍କୁ ଗୁହଁ
ବୋଲଲେ କିମ୍ପାଇ,
ବିପ୍ର ସୁତେ ନେଇ ପରେତ ସାଇଁ । ୪ ।

ବେଦ ବିଶାରଦ ନାରଦ ମୁନି
 ବିପ୍ର ନନ୍ଦନ ମରଣକୁ ଗୁଣି
 ବୋଇଲେ ଶୁଣହେ ରଘୁ ରଜନ
 ବିପ୍ର ତନୟର ମୃତ୍ୟୁ କାରଣ
 ବଖାଣୁଛି ସବୁ,
 ବେଗେ ପ୍ରତିକାର କରହେ ବାବୁ । ୫ ।

ବିପ୍ର ବୃନ୍ଦ ସତ୍ୟେ ତପ ନିରତ
 ବେଦଜ୍ଞ ତ୍ରୀକାଳ ଦର୍ଶୀ ସ୍ଵରୂପ
 ବାସନା ଆୟତ କରିଣ ବଳେ
 ବଶ କରିଥାନ୍ତି ମରଣେ ହେଲେ
 ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ହାନ,
 ବିଦିତ ଯହୁଁ ସତ୍ୟ ଅବସାନ । ୬ ।

ବାହୁଲେ ତପ ସାଧତି ପ୍ରବଳ
 ବିଶେଷରେ ହୁଅନ୍ତି ମହାବଳ
 ବଳବାୟୁ ତପେ ହୁଅନ୍ତି ସମ
 ବସୁଧାରେ ହୁଏ ପାଦେ ଅଧର୍ମ
 ବିଜେ ତ୍ରେତା ଯୁଗ,
 ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ଧର୍ମ ହୁଅଇ ଭେଗ । ୭ ।

ବୃଦ୍ଧି ଲଭଇ ତହୁଁ ରଜୋ ଗୁଣ
 ବିଦେଷ ନାନା ହୁଅଇ ଉତ୍ପଳ
 ବିଦେଷୁଁ ଜାତ ହୁଅଇ ବୃଦ୍ଧିନ
 ବୃଦ୍ଧିନରୁ ମିଥ୍ୟା ଘୋରଇ ପୁଣ
 ବୟଃ ହୁଏ କ୍ଷୟ,
 ବିହନ୍ତି ଯଜ୍ଞ ଦାନ ପୁଣ୍ୟ ଚୟ । ୮ ।

ବେଳେ ତ୍ରେତୟା ହେଲେ ଅବସାନ
 ବିବିଧ ଦୃଢ଼ ଉତ୍ପଳଇ ଜାଣ
 ବ୍ରାହ୍ମଣ କ୍ଷତ୍ରିୟ ହୋନ୍ତି ନିଭନ
 ବୈଶ୍ୟ କରନ୍ତି ଧର୍ମ ଆଚରଣ
 ବେନି ବେନି ଯୁଗେ,
 ବ୍ରତ ସେବା ଶୁଦ୍ର କରନ୍ତି ଆଗେ । ୯ ।

ବ୍ୟାପିବ ଯେବେ ଭବେ କଳିକାଳ
 ବିକାର ମାନ ହୋଇବେ ପ୍ରବଳ
 ବସନ୍ତ, କୃଷ୍ଣ, ଯଜ୍ଞା, ଅତିସାର
 ବ୍ରଣ, ବିସ୍ମୃତିକା କର୍ଜିତ, କ୍ଷୁର
 ବ୍ୟାଧି ନାମ ଧରି,
 ବସିବେ ନିଜ ପ୍ରଭବ ବିସ୍ତାରି । ୧୦ ।
 ବିଭୁ ବୋଲାଇବେ ରିପୁ ନିରୟ
 ବଳ ବପୁ ବୟ କରିବେ କ୍ଷୟ
 ବିରହିତ ହେବ ତପ ସକଳ
 ବିଶେଷେ ନିଉନ ଧରମ ବଳ
 ବିପରିତ ଦଶା,
 ବହିବ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ହୀନ ରସା । ୧୧ ।
 ବଶ ହେବେ ପୁଂସ ଯୋଷା ଭାଷାରେ
 ବିହିନେ ସମ୍ମାନେ ବେଶ ଭୂଷାରେ
 ବିଦ୍ୟା ଅରଜିବେ ଧନ ଆଶାରେ
 ବଢ଼ିବ ପଦ ପଦବୀ ତୋଷାରେ
 ବାଛୁଥିବେ ଦୋଷ,
 ବିଜ୍ଞ ବୋଲଇଣ ଅଜ୍ଞ ପୁରୁଷ । ୧୨ ।
 ବିବର୍ଜିତ ହୋଇ ଗୁଣ କରମ
 ବିସୋରିବେ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ଧରମ
 ବଂଶ ଆଭିଜାତ୍ୟ ଗଣିବେ ଶ୍ରେୟ
 ବର୍ଣ୍ଣେତର ନୀତେ ମଣିବେ ହେୟ
 ବୁଧା ଦିବା ନିଶି,
 ବାଦ ବିଧାନ ଗରୁଥିବେ ବସି । ୧୩ ।
 ବଦନେ ସୁଧା ଗର୍ଭେ ଧରି ବିଷ
 ବାଣିରେ ଭରି ବିରୋଧ ଆଭାଷ
 ବଳ କଳକୁ କରିଣ ଗୁପ୍ତତ
 ବନ୍ଧୁତା ପାଇଁ ପ୍ରସାରିବେ ହସ୍ତ
 ବୋଲିବେ ଜଗତେ,
 ବଳ ଆୟର ବିଶ୍ୱଜନ' ହିତେ । ୧୪ ।

ବିଜ୍ଞାନ ଚରମ ସୀମା ଲଙ୍ଘିବ,
 ବସ୍ତୁଧାରେ ଧ୍ବଂସ ଲୀଳା ଲଘିବ
 ବିଚ୍ଛନ୍ନ ଲଘିବ ଦେଶ ଦେଶରେ
 ବସିବେ ଥୋକେ ଶାସକ ବେଶରେ

ବଳାଇବେ ମତି,

ବିସ୍ତାରିବରେ ଗରଜ ପୀରତି । ୧୫ ।

ବଦନେ ଶାନ୍ତି ସାମ୍ୟ ନୀତି ଗାଇ
 ବସିବେ ସୁଖେ ପୁଞ୍ଜିପତି ଭାଇ
 ବିଳମ୍ବ ଥିବେ ଜନ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ
 ବୋଲିଣ ମୁଖେ ହା' ଅନ ହା' ଅନ

ବିତ୍ତମନା ଘୋର,

ବନ ରେଦନ ମାତ୍ର ହେବ ସାର । ୧୬ ।

ବନ୍ୟା ଭୁକ୍ତୀ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ମତ୍ତକ
 ବୋଲାଇବେ ଆମେ ଦେଶ ରକ୍ଷକ
 ବଳିଷ୍ଠ ଭବିବେ ମୂଲକ ମୋର
 ବଳେ ଦୂର୍ବଳେ ହେବ ଅତ୍ୟାଚାର
 ବୈଶ୍ୟ ଧନ ଲେଭେ,

ବିହିବେ ଅଖ୍ୟାୟ ଖାଦ୍ୟ ଦରବେ । ୧୭ ।

ବିଧି ସ୍ଥୂତ ମୁଖୁଁ ଶୁଣି ଏସନ
 ବିରକ୍ଷେ ଭର୍ଷିଲେ ପଦ୍ମଲେଟନ
 ବସ୍ତୁଧାରେ କଳି ହେଲେ ଆଗତ
 ବିଶ୍ଵ ସୁଖ ଶାନ୍ତି ହେବ ବ୍ୟାହତ
 ବଞ୍ଚିବେ କେସନେ,

ବିଦ୍ୟାବନ୍ତ ମୁନି ଧାର୍ମିକ ଜନେ । ୧୮ ।

ବୋଇଲେ ବଶୀ ଭ୍ରମିକାଳ ଦରଶୀ
 ବିଶ୍ଵେ ଘୋର କଳି ଘୋରିଲେ ଆସି
 ବିଦୂରିତ ହେବ ନ୍ୟାୟ ବିଚାର
 ବସ୍ତୁଧା ପାପେ ହେବ ଅରହର

ବିଧାତା ବିଧାନ,

ବାବୁ ଅନ୍ୟଥା ନହୁଅଇ ଜାଣ । ୧୯ ।

ବସୁମତୀ ଦୁଃଖେ ହୋଇ କାନ୍ଦର

ବିବୁଧେ ଯାତିବେ ତା ପ୍ରତିକାର

ବୈକୁଣ୍ଠ-ବାସୀ ଆସନ ଚଳିବ

ବିଷାଦ ନାଶନେ ମନ ବଳିବ

ବିଗ୍ରହ ନରର,

ବହି ଧରରେ ହେବେ ଅବତାର । ୨୦ ।

ବିହିତ ନୁହେଁ ଭେତାରେ ଯେ କଥା

ବିଧାନ କର ନକରି ଅନ୍ୟଥା

ବିଘ୍ନକର ତପ ଆତରେ ଶୁଦ୍ଧ

ବଧ ନଈବି ଦ୍ଵିଧା ଗମ ଭଦ୍ର

ବିପ୍ରର ସନ୍ତତି,

ବୁଝେ ତେଣୁ କାଳ କବଳେ ଗତି । ୨୧ ।

ବିଶ୍ଵାସି ତିରେ ହେ ପଦ୍ମ ଲେଚନ

ବଧ ଯେତେଛନ୍ତି ଅଧର୍ମୀ ଜନ

ବିପ୍ର କୁମର ଲଭିବ ଜୀବନ

ବର୍ତ୍ତବ ପ୍ରଜା ଆଶ୍ଵଧର୍ମ ଧନ

ବ୍ରତଟି ଗଢ଼ାର,

ବିହିବା ମଙ୍ଗଳ ନୀତି ପ୍ରଜାର । ୨୨ ।

ବିଶ୍ଵର ଦେଇ ନାରଦ ଚଳିଲେ

ବିଜ୍ଞେ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ବଚନ କଳିଲେ

ବଚନ ପ୍ରବୋଧିଣ ଦ୍ଵିଜବରେ

ବେଗେ ଆଦେଶ ଦେଲେ ସେ ଯୋଦରେ

ବିପ୍ର ମୃତ ପୁତ୍ରେ,

ବହନ ରଖ ନେଇ ତେଜ ପାତ୍ରେ । ୨୩ ।

ବୃଷ ମୁନିଙ୍କୁ ଘେନି ଆଶୀଷ

ବିଜ୍ଞ ଭରତେ-ଦେଲେ ଦଶଦେଶ

ବହିଶ ଦିବ୍ୟ ଧନୁ ଖର୍ବୁଜ କରେ

ବସିଲେ ଯାଇ ରଥ ପୁଷ୍ପକରେ

ବଧିବାର ପାଇଁ,

ବ୍ୟାପ୍ତ ତପେ ଶୁଦ୍ଧ ମୁନି ଯହିଁ । ୨୪ ।

ବହୁ ଗିରି ଘନ ବନ ଗମିଲେ
 ବହୁଜନ ଜନପଦ ରମିଲେ
 ବିନ୍ଧ୍ୟ ଗିରି ପାଶେ କଲେ ଲେକନ
 ବିରଜେ ଶରବାଳ ସାନୁମାନ
 ବିଚିତ୍ର ଯେ ସ୍ଥାନ,
 ବିତଳେ ତହିଁ ରଖିଲେ ବିମାନ । ୨୫ ।
 ବିଶୁଦ୍ଧ ବାତ ବହେ ଧୀର, ଧୀର
 ବିରଜେ ତହିଁ ଦିବ୍ୟ ସରୋବର
 ବିକଟ ସ୍ଥଳ ପୁଷ୍ପରେ ପୁଷ୍ପର
 ବସି ମୁନି ତପ ସାଧେ ଦୁଷ୍ପର
 ବିଧି ଆଦିପାଥ,
 ବସିଛି ଚିତ୍ତ ବୁଦ୍ଧିକୁ ନିରୋଧି । ୨୬ ।
 ବାମ ଉତ୍ତରେ ଦକ୍ଷିଣ ଚରଣ
 ବାମ ଚରଣ ଦକ୍ଷିଣେ ସ୍ଥାପିଣ
 ବପୁ ସଳଖେ ରଖୁ ଦୃଢ଼ ମନେ
 ବସି ହୃଦେଶେ ଚିତ୍ତକୁ ସ୍ଥାପନେ
 ବାତକୁ ରୋଧୁଛି,
 ବିଲେକ ଦୃଷ୍ଟି ନାସାଗ୍ରେ ବାନ୍ଧିଛି । ୨୭ ।
 ବିଳେ ତପସୀ ସନ୍ନିଧେ ଶ୍ରୀରାମ
 ବଶହୋଇ କୁତୁହଳେ ତା ନାମ
 ବିଜ୍ଞାସିଲେ ତହିଁ ହେ ପୁଣ୍ୟବ୍ରତ
 ବାସ୍ତା କି ଲାଗି କହ କହ ସତ
 ବ୍ରାହ୍ମଣ-କ୍ଷତ୍ରିୟ,
 ବୈଶ୍ୟ କି ଶୂଦ୍ର କହ ହେ ନିଷ୍ଠୟ । ୨୮ ।
 ବିଭକ୍ତେ ଉତ୍ତରିଲ ତପିବର
 “ବିହୁଛି ଶୂଦ୍ର ଯୋନିରେ ଶରୀର
 ବସିବି ଦେବ ଲୋକ ଏ ଶରୀରେ
 ବପୁ ନୋହିଲେ ନାସିବି ବନ୍ଧୁରେ
 ବିଶ୍ୱାସକୁ ଘେନ,
 ବହୁଲ ମୁଁ ଶୂଦ୍ର ଶମ୍ଭୁକ ନାମ । ୨୯ ।

ବୋଲୁଁ ଏସନ ଶୁଦ୍ର ତପୋଧନ
 ବଧିଲେ ଚହୁଁ ଖଡ଼ଗେ ରଘୁରାଣ
 ବିଜ୍ଞ ମୁକତି ପାହିଲ ସଦୃଶ
 ବଧ ଶୁଦ୍ରର ଦେଖି ପୁରନ୍ଦର
 ବିବ୍ରଧେ ସୁପ୍ରୀତ,
 ବୃଷ୍ଟି କଲେ ସ୍ବର୍ଗ ପୁଷ୍ପ ମରୁତ । ୩୦ ।
 ବ୍ରାହ୍ମଣ ମୃତ ସୁତ କଥା ସ୍ବରି
 ବିମର୍ଷ ହେବା ଦେଖି ଗବଣାରି
 ବୋଇଲେ ଆସି ହର୍ଷେ ମଘବାନ
 ବ୍ରାହ୍ମଣ ସୁତ ଲଭିଛି ଜୀବନ
 ବେଗେ ନଗ୍ନେ ଚକ୍ର,
 ବୁଝିବ ନେତ୍ରେ ବିବେକି ସକଳ । ୩୧ ।
 ବିପ୍ର ପରଜା ଜନ ଦୁଃଖ ଡାତା
 ବିଜ୍ଞ ଶମ୍ଭୁକ ଶୁଦ୍ର ମୁକ୍ତିଦାତା
 ବୈଦେହୀଶ ସୁନ୍ଦର ରଘୁବର
 ବିପ୍ର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଧାର୍ମିକ କୃପାକର
 ବେନି ପଦ୍ମପାଦେ,
 ବନ୍ଦଇ ବାଳ ମୁକୁନ୍ଦ ଏ ଛାନ୍ଦେ । ୩୨ ।

ଦୟୋଦୟ ଛାନ୍ଦ

(ଗଗ-ମଙ୍ଗଳ ଗୁଞ୍ଜରୀ)

ବାଲମିକି ତପୋବନେ ଜନକ ନନ୍ଦିନୀ
ବିଷାଦରେ କାଟୁଥାନ୍ତି ଦିବସ ଯାମିନୀ
ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୧ । (ପ୍ର.)

ବାରଣ ଦଶନ ପ୍ରସାଧନୀ ଅବା କାହିଁ
ବଳାହକ ଘନ ଗଭ ପଡ଼ିଅଛି ନଈ
ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୨ ।

ବେଢ଼ିଥିଲ ନୀଳାମ୍ବରୀ ଯେଉଁ ଶିରୀ ଅଙ୍ଗ
ବାସ ସ୍ଥଳ ଗଭରକ କରିଅଛି ସଙ୍ଗ
ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୩ ।

ବିରଜୁ ଥିଲ ଝଟକେ ଯେ ମୁଖ ନଳିନ
ବିଷାଦରେ ଝାଉଁଳିତା ଦିଶଇ ମଳିନ
ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୪ ।

ବିମଳ ଭଲ ସିନ୍ଦୂର ନିନ୍ଦୁଥିଲ ଲହୁ
ବିହିଛି ସୁଷ୍ଟ ଶୁକଳ ବିଗେନେ ଚିନ୍ତୁ
ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୫ ।

ବେନି ଅପାଙ୍ଗେ ନଶୋହେ କୁଞ୍ଜଳର ରେଖା
ବିମଳ ଗଣ୍ଡ ମଣ୍ଡଳେ ନାହିଁ ଚିତ୍ର ଲେଖା
ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୬ ।

ବେଳେ ଘନ ଦୀର୍ଘ ଶ୍ବାସ ନାଶାରୁ ପ୍ରସରି
ବିବର୍ଣ୍ଣ କରେ ନୋଇକ ନଥିଲର ପରି
ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖେ ଜଗତ ଜନନୀ । ୭ ।

ବୈରୁର୍ଯ୍ୟ ବଳୟେ କାହିଁ ଶ୍ରୁତି ପରିପାଟୀ ?
ବେନି ଶ୍ରବଣର ଆଭୁଷଣ ନିମକାଠି
ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୮ ।

ବାରଣ ମୁକୁତା ଥର୍ଣ୍ଣ କୁସୁମ ନୟେନି .

ବେନି ନାଶା ପାଶେ ଦିଶେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶୂନ୍ୟବେନି

ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୯ ।

ବଦନ ଭରତୀ ବେଳେ ହେଉଛି କରୁଣ

ବଜାଦେହୀ ବିମାଧର ଦିଶଇ ଅରୁଣ

ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୧୦ ।

ବିରହ-ଗହ୍ୱ ଗ୍ରାସିଛି ଶ୍ରୀମୁଖ-ଚନ୍ଦ୍ରମା

ବ୍ୟାହତ ସତତ ସୀତା ବଦନ ସୁଷମା

ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୧୧ ।

ବାମକର-ପଲ୍ଲବ ଯେ ଗଣ୍ଡେ ଅଛି ରହି

ବାମେତର କରବଲ୍ଲୀ ବଲ୍ଲୀରେ ଲେଟଇ

ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୧୨ ।

ବାହୁ ନନକ କଳଶ ପଡୁଛି ହୁଗୁଳି

ବରବାଣୀ ଅଙ୍ଗୁରିକ ନବସେ ଅଙ୍ଗୁଳି

ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୧୩ ।

ବରଜ ମୁକୁତା ମଣିମାଳ ବୃଥା ମଣି

ବକ୍ଷୋଜ ଘେନିଛି ବଳକଳ ଆବରଣୀ

ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୧୪ ।

ବସେନା କଟୀକଟକେ ମଂଜୁ କଟୀବନ୍ଧ

ବିରହ ବାରଣ ଗତି କରିଅଛି ମନ୍ଦ

ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୧୫ ।

ବିଚ୍ୟୁତ ବନଜ ପଦ୍ମ ରତନ ନୂପୁର

ବୀର ବିରହରେ ପାଦପଦ୍ମ ଅଛି ଦୂର

ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୧୬ ।

ବର ବରତ ଉପାରେ ହୋଇ ସାର ସାକ୍ଷୀ

ବର୍ତ୍ତିଛି ପଦେ ଝୁଣିଆ ହସ୍ତେ ଚକିବାଳି

ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୧୭ ।

ବନଜ ପୟର ପ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ବରଗଣୀ
 ବନଜ ଅଳତା ରାଗ ହୋଇନାହିଁ ଲଗି
 ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୧୮ ।
 ବିସୋରେ କି ଜ୍ୟୋତି ଗୁଞ୍ଜ ଗୋମୟରେ ରହି
 ବିକଶେ କଳ ଧଉଡ଼ ଅନଳରେ ଦହି
 ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୧୯ ।
 ବିକଟ ସଙ୍କଟେ ସାଧୁ ନକରଇ ଚିନ୍ତା
 ବିଭୂଷିତା ହୋଇ ସୀତା ଅତି ବିଭୂଷିତା
 ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୨୦ ।
 ବିଧାତା ବିଧାନ ହିତ କିଅବା ଅହିତ
 ବିଜ୍ଞାନ ମୁଖେ ତାହା ମୁହଁ କହିତ
 ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେଖ ଜଗତ ଜନନୀ । ୨୧ ।
 ବିଶ୍ଵ ଜନନୀ ବିଗ୍ରହ ମାନସେ ସ୍ଥମ୍ଭି
 ବାଳ ମୁକୁନ୍ଦ ସପନେ ବସେ ପୂଜାକରି
 ବିରହିଣୀ, ବେଶେ ଦେବୀ ଜଗତ ଜନନୀ । ୨୨ ।

ଚତୁର୍ଥଶ ଛାନ୍ଦ

(ଗଗ-କଳହଂସ କେଦାର)

ବିଦୁଷ ସାଧୁଜନେ କର ପ୍ରଣତି
ବିଦୁ ନିକର କର ସାଧୁ ସଙ୍ଗତି
ବିଷୟ ଜଞ୍ଜାଳ ଯେ ନୋହିବ ବିଷ
ବିଷମ ଭବ ହେବ ସ୍ୱର୍ଗ ସଦୃଶ ॥ ୧ ॥
ବିଷୟ ଭବଜନ ନପାରେ ଏଡ଼ି
ବକଳ ବୃକ୍ଷ ଅଙ୍ଗେ ଯେସନେ ଜଡ଼ି
ବହି ନିକୃଷ୍ଟ ତନ୍ମୁ କୀଟ ପୁଣିଲ
ବହେ ନିର୍ମଳ ତନ୍ମୁ ରହିଣ ମଳ ॥ ୨ ॥
ବିଦୁଷେ କାବ୍ୟାମୃତ କରନ୍ତି ପାନ
ବାଳିଶ ବ୍ୟସନରେ କାଟନ୍ତି ଦିନ
ବାରେ ପୁଟିରେ କରି ହେ ଅବଧାନ
ବିଦୁଷେ ମନଯାନେ କର ପ୍ରୟାଣ ॥ ୩ ॥
ବହଇ ଗଙ୍ଗା ଯହିଁ ପୁଣ୍ୟ ସଲିଳା
ବସେ ନୟନ ଉତ୍ତୁ ତରଙ୍ଗ ମାଳା
ବକ ସାରସ ଖେଳାଇଣ ବିଚୀରେ
ବେଳା ରତି ରୁଚିର ବନ ପ୍ରାଚୀରେ ॥ ୪ ॥
ବିସ୍ମୃତ ଯହିଁ ଘନ ବନ ବୀଥକା
ବିକଶେ ବଣମଲ୍ଲୀ ଜାତି ଯୁଥିକା
ବିହଙ୍ଗେ ରଙ୍ଗେ ବିରଚନ୍ତି କାକଳି
ବରହିଏ ନାଚନ୍ତି ବରହ ତୋଳି ॥ ୫ ॥
ବସି ରାବନ୍ତି ଯହିଁ ଶୁକ ଶାରୀକା
ବଣା ହୁଅଇ ପୁଣି ଏଣୀ ନାୟକା
ବିହରନ୍ତି ସେ କୃଷ୍ଣ-ସାର ସାରଙ୍ଗ
ବ୍ୟାଘ୍ର, ସିଂହ, ଭଲ୍ଲୁକ, ମର ମାରଙ୍ଗ ॥ ୬ ॥

ବିଳାସ ସ୍ଥଳୀ ତାହା ବନ ଦେବୀର
 ବିହାର ଭୂମି ପୁଣି ଶାନ୍ତି ସେବୀର
 ବିଜନତାର ସେ ସୂତିକା ଭବନ
 ବିଶ୍ୱେ ପୁରମ୍ୟ ଧାମ ନାହିଁ ଏସନ ॥ ୭ ॥
 ବନ ପ୍ରାନ୍ତରେ ତପୋବନ ଶୋଭିତ
 ବର୍ଣ୍ଣନ କବିଜନ ମନ ଲେଖିତ
 ବସନ୍ତି ତହିଁ ତପୋରତ ତାପସ
 ବିଜନ ବନ କରି ପୂତ ନିବାସ ॥ ୮ ॥
 ବାଲିକା ତପଗତି ମୂର୍ତ୍ତିମତୀ କି
 ବିସ୍ତାରି ପ୍ରଭ ମୋହେ ଯତି ଚତିର୍ଦ୍ଦିଗ
 ବିଷୟ ବୁଦ୍ଧ ଜଡ଼ ମାନବ ଛାର
 ବିମୁଗ୍ଧ ହେବା ଏଥି ସ୍ୱଭାବ ତାର ॥ ୯ ॥
 ବିମଳ ତପତେଜେ ନ ହୋଇ ମୂଳନ
 ବନ୍ଧନ ଭୟ ହୃଦେ ନଦେଇ ସ୍ଥାନ
 ବିହରନ୍ତି ନିର୍ଭୟେ କୁରଙ୍ଗ କୁଳ
 ବାନ୍ଧବ ମଣି ଜୁର ହରି ଶାନ୍ତିକୁଳ ॥ ୧୦ ॥
 ବାଲିକା ତପୋବନ ପୁଣି ସଦନ
 ବିନାଶି ଦୁଃଖ ପୁଣି କରେ ବର୍ଦ୍ଧନ
 ବିକାର ଭବଙ୍କର ଅଟେ ପ୍ରତୀକ
 ବିଶୁଦ୍ଧ ସତ୍ତ୍ୱଭାବ କରେ ଉଦ୍ରେକ ॥ ୧୧ ॥
 ବନ ଆଶ୍ରମେ ନାହିଁ ବିଷାଦ ଛାୟା
 ବିଦୂରିତ ସକଳ ବାସନା ମାୟା
 ବିରାଜେ ସତ୍ୟ ଶାନ୍ତି ମୂରତି ଧରି
 ବନ୍ଧୁ ସରବେ କେହି ନୁହେଁ ଭଗାରି ॥ ୧୨ ॥
 ବସଇ ସରଜତା ବାସ ଅଶନେ
 ବିଶ୍ୱ କଲ୍ୟାଣ ଚିନ୍ତା ଜାଗଇ ମନେ
 ବପୁ ଶରମ ମାତ୍ର ପ୍ରାଣ ଧାରଣେ
 ବିହନ୍ତି ଜନସେବା ଶିକ୍ଷା କାରଣେ ॥ ୧୩ ॥

ବିଗୁରବନ୍ତ ନୀତି ଧରମେ ଦୃଢ଼
 ବଖାଣନ୍ତି ନିଗମ ବଚନ ଗୁଡ଼
 ବାଛି ସକଳ ଶାସ୍ତ୍ର ନିର୍ଯ୍ୟାସ ସାର
 ବିଶ୍ଵ ମଙ୍ଗଳେ ହେଉଥାଇ ପ୍ରଗୁର । ୧୪ ।
 ବହି କନ୍ଦରୁ ଯଥା ସଲ୍ଲିଳ ବିନ୍ଦୁ
 ବିସ୍ତାର ଲଭି ମିଶେ ତଟିନୀ ସିନ୍ଧୁ
 ବନ ଆଶ୍ରମୁଁ ଛୁଟେ ପ୍ରଗତି ଧାର
 ବ୍ୟାପେ ଶିକ୍ଷା ସତ୍ୟତା ଭୁବନ ସାର । ୧୫ ।
 ବ୍ୟାଘ୍ର, ମୃଗ, ବାରଣ, କରୀୟ ଗଣ
 ବନେ କରନ୍ତି ନିଜ ପ୍ରାଣ ଧାରଣ
 ବିସ୍ତାରେ ପ୍ରଭବ ଯେ ଅହିଂସା ବୃତ୍ତି
 ବିଲୀନ ହୋଇଯାଏ ହିଂସା ପ୍ରକୃତି । ୧୬ ।
 ବଡ଼ ଧରମ ସତ୍ୟ ଶାନ୍ତି ଅହିଂସା
 ବିଶ୍ଵେ ସହାବସ୍ଥାନ ନୀତି ପ୍ରଶଂସା
 ବିଗୁରି ବିଜ୍ଞଥାଏ ଅହିଂସା ପାଳି
 ବଳୀ ଅଗତି ଦମ୍ଭ ପଡ଼ଇ ଚଳି । ୧୭ ।
 ବିଶ୍ଵ ବନ୍ଦିନୀ ମୁନି ନନ୍ଦିନୀ ମେଳେ
 ବାରି ଝରି'ଭରିଣ ନିର୍ଝର ଜଳେ
 ବୃକ୍ଷ ବଲ୍ଲୀରେ କଷ୍ଟୁ ଦିଅନ୍ତି ଢାଳି
 ବାଳ ସନ୍ତାନ ତୁଲେ ଥାଆନ୍ତି ପାଳି । ୧୮ ।
 ବନସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାବକ ଧରନ୍ତି କୋଳେ
 ବସି ଭୁଞ୍ଜାନ୍ତି ନବ ଦୁର୍ଦ୍ଦାର ଦଳେ
 ବରହି ଶିଶୁ ଖାଦ୍ୟ ପାନେ ତୋଷାଇ
 ବସନ୍ତି ଶୁକେ ଗମ ନାମ ଘୋଷାଇ । ୧୯ ।
 ବନ ଆଶ୍ରମ ପୁଣ୍ୟ ପାକ ଶାଳାରେ
 ବସି ଶିଖାନ୍ତି ଦେବୀ ମୁନି ବାଳାରେ
 ବିଶୁଦ୍ଧ ପାକ ନୀତି ଅତି ଆଦରେ
 ବନବାସୀ ତୋଷନ୍ତି ପୀରତି ଭରେ । ୨୦ ।

ବାଲିକା ତପୋବନେ ସେ ତପସିନୀ
 ବେଶେ ବାସର ପୁଣି ଦୁଃଖ ଯାନିନୀ
 ବସି କାଟକି ଧୀରେ ଧର ନନ୍ଦିନୀ
 ବିଧୁର ରମ-ହୃଦ-କୁମୁଦ ରଣୀ । ୨୧ ।
 ବହି ଆଶ୍ରମ ବିଧି ବିଧାନ ନୀତି
 ବିରହ ପୂତଳବେ ଦେଇ ଆହୁତି
 ବିଧି ନିର୍ବନ୍ଧ ଭାଳି ଘୋର ବିଷାଦ
 ବନ୍ଧି ଦେବୀ ପ୍ରାତଃ ତାପସ ପଦ । ୨୨ ।
 ବଢ଼ିଲ ଦିନୁ ଦିନୁ ବିଗ୍ରହ କାନ୍ତି
 ବେଳେ ବେଳେକେ ମନେ ଉପୁଜେ ଭ୍ରାନ୍ତି
 ବୈଦେହୀ ଗର୍ଭଭର ହୋଇଲ ଗୁରୁ
 ବିକମ୍ପେ ମୃଦୁ ବାମ ନୟନ ଭୁରୁ । ୨୩ ।
 ବେଦନା ପ୍ରସବର ସର୍ବ ଲକ୍ଷଣ
 ବିଦ୍ୟମାନ ହୁଅନ୍ତେ ତାପସୀଗଣ
 ବିନ୍ୟାସିଲେ ଆଶ୍ରମେ ସୂତିକା ଗାର
 ବିହିଲେ ବସି ଯଥା ବିଧି ବେଘର । ୨୪ ।
 ବସୁଧା ତନୟାଙ୍କ ଗରଭୁ ଘେନି
 ବିଜନନ ଯମଜ ତନୟ ବେନି
 ବଧୂର ଶୁଚିଯୁଗ୍ମ କୁଆଁରୁ ଚରେ
 ବସୁଧା ଦେଖୁ ପ୍ରୀତା ସୁତା-ସୁତରେ । ୨୫ ।
 ବହିଲ ସୁବାସିତ ମନ୍ଦ ମରୁତ
 ବିହିଲେ ବିହଙ୍ଗମେ ମଂଜୁଳ ରୁତ
 ବରଷି ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ତରୁ ଲତିକା
 ବନବାସୀଙ୍କ ହେଲେ ମୃଦୁ ବୀପିକା । ୨୬ ।
 ବିଦୁ ଖେଳାଇ ନଭେ ନୀରଦ ମାଳ
 ବିସ୍ତାରି ଘୋଟିଲ ସେ ବରଷା କାଳ
 ବାରିଧୀଗରେ ଧର ନେଲ ଶୀତଳ
 ବହି ତମସା ଗଙ୍ଗା ହେଲେ ଉଦ୍‌ବେଳ । ୨୭ ।

ବନଦେବୀ ମଣ୍ଡିଲେ ହରଷ ମନେ

ବନବୃକ୍ଷ ବଲରୀ ପତ୍ର ପ୍ରସୂନେ

ବହ୍ନୀ ବହ୍ନି ନତାଇ ରଚିଲେ କେକା

ବର୍ଷାଭୁ ଘୋରନାଦେ ପାରିଲେ ଡକା । ୨୮ ।

ବୈତାଳିକ ହେଲେ ସେ ଜନ୍ମ ବାସରେ

ବିଧି ପାଳନେ ଏହି ବନ ବାସରେ

ବୃକ୍ଷା ତାପସୀ ସୀତା ସୂତିକା ସେବା

ବିହିଲେ ସେ କି ଧାତ୍ରୀ ଜନନୀ ଅବା । ୨୯ ।

ବନ ଆଶ୍ରମ ହେଲ ସୁଖ ସଦନ

ବନ ଆଶ୍ରମ ସେ କି ଗୁହ୍ୟାଶ୍ରମ

ବଜାଇ ବୀଣା ମୁନି କୁମାର ଗଣେ

ବିନୋଦନ କରିଲେ ଆଶ୍ରମ ଜନେ । ୩୦ ।

ବିଧି ଦରଶୀ ରକ୍ଷି ବାଲୁକି ପୁଣି

ବିଲେକି ନବଜାତ ବେନି ନନ୍ଦନ

ବିଖ୍ୟାତ ରଘୁବଂଶେ ହୋଇ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ

ବୋଇଲେ ଏତ ଉବେ ହେବେ ବିଖ୍ୟାତ । ୩୧ ।

ବଶୀ ଆଶୀଷ ଦେଲେ ବେନି ନନ୍ଦନେ,

ବୋଲି ଏ ପାରିଜାତ ବନ ନନ୍ଦନେ

ବିନାସି ବାଳଗ୍ରହ ସର୍ଷପ ବୁଣି

ବୃକ୍ଷା ତାପସୀ ଡାକି କହିଲେ ପୁଣି । ୩୨ ।

ବେନି ଭଗ କରଣ କୃଷ୍ଣ ପତ୍ରକୁ

ବେଗେ ପରଶ ବେନି ସୁତ ଗାତ୍ରକୁ

ବିଦିତ ଅଗ୍ରକୃଷ୍ଣ ଅଧିଷ୍ଠି ଲବ

ବିଦିତ ହେଉ ନାମ ସେ କୃଷ୍ଣ ଲବ । ୩୩ ।

ବାଲୁକି ଆଶ୍ରମରେ ବେନି ନନ୍ଦନ

ବଢ଼ିଲେ ଶୁକୁପକ୍ଷ ତନ୍ତ୍ର ଯେସନ

ବାଳ ସୁଲଭ ଭବ ହେଲ ପ୍ରକାଶ

ବାଲ୍ୟ ଯାଇ ପୌଗଣ୍ଡ ହେଲ ପ୍ରବେଶ । ୩୪ ।

ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟା ଶିଖିଲେ ପୁଣି

ବେଦ ବେଦାଙ୍ଗେ ପୁଣି ହେଲେ ନିପୁଣ

ବିତିଳ କେତେ ଦିବା ରଜନୀ ଦ୍ରୁତ
ବହଇ ନିତି ଯଥା ଜୀବନ ପ୍ରୋତ । ୩୫ ।

ବାଲୁକା ମୁନି ଦିନେ ଶିଷ୍ୟ ଗହଣେ
ବୁଲୁ ତମସା ତୀର୍ଥେ ଅବରାହମେ
ବିମୁଗ୍ଧ ନୈସର୍ଗିକ ଶୋଭା ଦର୍ଶନେ
ବିଲେକିଲେ ସହସା ଦେନି ଈଷଣେ । ୩୬ ।

ବିହଙ୍ଗ କ୍ରୋଧ ଯୁଗ୍ମ କାମ ନିରତ
ବ୍ୟାଧି ବେନିରୁ ଏକ କଲ ନିହତ
ବ୍ୟାକୁଳ ମୁନିଚିତ ହେଲ ଅଧୟ
ବଦନୁ ଅନୁଷ୍ଠ ପ ଛଦ ଉଦୟ । ୩୭ ।

ବାଣୀ କରୁଣ ରସାତୁଳ ନିର୍ଗତ
ବହନ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଲ ଏମତ
“ବାରେ ନିଷାଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠାରେ ନ ଦେଖ
ବଧୁଲୁ କାମମୁଗ୍ଧ କ୍ରୋଧରୁ ଏକ” । ୩୮ ।

ବ୍ରହ୍ମା ବ୍ୟାଧି ବୃତାନ୍ତ କବିତା ଶୁଣି
ବୋଇଲେ ଶୋକେ କ୍ରୀଡ଼ ଶ୍ଳୋକେ ଏ ଗଣି
ବିଧି ଆଦେଶେ ରତି ରମ ଚରିତ
ବର୍ଣ୍ଣନେ ହେଲେ ଆଦି କବିରେ ଖ୍ୟାତ । ୩୯ ।

ବିରଚକେ ବାଲୁକି ସେ ରମାୟଣ
ବାଣୀ ବାଇ କୁମରେ କଲେ ଗାୟନ
ବିମୋହିତ ହୋଇଲେ ଆଶ୍ରମ ବାସୀ
ବିଦ୍ୟାଧର ଶ୍ରବଣ ଡେରିଲେ ଆସି । ୪୦ ।

ବଧୁବା ପାଇଁ ଯେଉଁଦିନ ଲବଣ
ବୈରାହତା ଶତ୍ରୁୟ କଲେ ଗମନ
ବାଲୁକି ବିରଚିତ ଶ୍ରୀ ରମାୟଣ
ବିସ୍ମୟେ ମୁଗ୍ଧ ହେଲେ ଶୁଣି ଶ୍ରବଣ । ୪୧ ।

ବିଶ୍ଵ ମୋହନ ରମାୟଣ ନିର୍ଦ୍ଦାସ
ବ୍ରହ୍ମ ଶବଦେ କଲ ଆତ୍ମ ପ୍ରକାଶ
ବିମଳ ପୁଣ୍ୟ ରମ ଚରିତ ବାଣୀ
ବାଜା ଶ୍ରବଣେ ନିତି ଶୁଣାଅବାଣୀ । ୪୨ ।

ପଞ୍ଚଦଶ ଛାନ୍ଦ

(ରାଗ-କାମୋଦୀ)

ବିପ୍ର ନନ୍ଦନ ଜୀବ ପ୍ରାପତୀରେ ଗଢ଼ି ଶୁଦ୍ଧଶୟନ ଶୀରନାଶ-
ବିଧାନ କରି ଦଣ୍ଡ-ଧାରୀ ଦିଅନ୍ତେ ଦଣ୍ଡ ଶୁଣିବେ ଦଣ୍ଡ ଗଣ ପ୍ରାସ
ବନଗୁରୀ, ବହିଲ ସେ ଦିବ୍ୟ ଶରୀର,
ବହିଲ ସେ ଚରଣ ବୋଇଲେ ରଘୁରାଣ ବୈରାଗ୍ୟ ନିତ୍ୟ ତୁ ବିହର । ୧ ।
ବିଜୟେ କଲେ ଆସି ନାରିବାରେ ତପସ୍ୟା ସତସଙ୍ଗ ମହିମା ଅପାର
ବଧେ ଅଛଇ ପୁଣ୍ୟ ସଜନ ହସ୍ତେ ଧନ୍ୟ ଜୀବର ହୁଅଇ ନିଷ୍ଠାର
ବନପଥ, ବିଲୁପି ଶତେକ ଯୋଜନ ,
ବିଜୟିଲେ କ୍ଷଣେକେ ଏ ଅରଣ୍ୟ ଦଣ୍ଡକେ ତାରଣେ ସେ ଭକତଜନ । ୨ ।
ବିଗୁରିଣ ଦଣ୍ଡକେ ଏ କାନନ ଦଣ୍ଡକେ ଦଣ୍ଡକେ ହୋଇଲେ ମଉନ
ବିଲେକିଲେ ଯେ ଶ୍ୟାମ- ଘନ ସେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଶ୍ୟାମ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିଭୀଷିକାପୁଣ
ବହେ ଝର, ବେଗେତ ଝରୁର ଝଙ୍କାର,
ବିଗଳିଲ ପୁରତ ପୁରୁଷ ପରିଚିତ ଆଶ୍ରମ ଶିଖରୀ କାନ୍ତାର । ୩ ।
ବହୁତ ଦିନ ଯହିଁ ବସତି କଲେ ରହି ସେ ସ୍ଥାନ ମମତା ବଜଇ
ବଧି ନିର୍ବନ୍ଧେ ତେଜି ଗଲେଟି ତାହା ହେଜି ସହଜେ ସ୍ମୃତି ନନ୍ଦାଢ଼ଇ
ବିଗ୍ରହରେ, ବହଇ ଜୀବ ଦୀର୍ଘବୟସ,
ବିନଷ୍ଟ ହେଲେ ତାହା ବହିଣ ବପୁଛାୟା ପ୍ରେତାତ୍ମା ନନ୍ଦାଢ଼ଇ ଆଶ । ୪ ।
ବୋଲେ ଚହୁଁ ଶୟନ ଅଙ୍ଗେ ବହି ପୁଲକ ' ପ୍ରଭୁ ଏ ଦଣ୍ଡକ କାନନ
ବିନାଶିଲ ଆପଣ ପରକାଶି କାରୁଣ୍ୟ ଅସଂଖ୍ୟ କ୍ରୂର ଚକ୍ଷ ଗଣ
ବାଣେ ଯହୁଁ, ବଧିଲ ଖର ସେ ଭିଶୀରେ,
ବସତି ବନବାସୀ ତାପସ ଓ ତାପସୀ ଭୟାଳୁ ବିଚରନ୍ତି ଧୀରେ । ୫ ।
ବିଦାୟ ଯାଉଁ ଶୁଦ୍ର ମାର୍ଗ କଲ୍ୟାଣ ପ୍ରଦ ହେଉ ବୋଇଲେ ରଘୁନାଥ
ବିଗତର କଥନ ନେତ୍ରେ କଲ ନର୍ତ୍ତନ ଦର୍ଶନ କରି ଏହୁ ପଥ
ବହୁଦିନ, ବ୍ୟୟିତ ହୋଇଥିଲ ପୁଣି,
ବନବାସରେ ପ୍ରାସ ନବହି ଏଥିବାସ ସନ୍ତୋଷ ରସ କରିପାନ । ୬ ।

ବିଲେକିଲେ ସେ ଜନ ସ୍ଥାନ ମଞ୍ଜୁଳବନ ବଞ୍ଚିଲାବୃତ ନଦୀତୀର
ବସନ୍ତି ଯହିଁ ଶତ ମର କୁରଙ୍ଗ ଯୁଥ ଆନନ୍ଦେ ହୋଇଣ ଅଧୀର

ବାରିଧର, ବପୁ ସମାନ ଦିଶେ ପୁଣି,

ବିରଜଇ ଅଧୀରେ ସୁନୀଳ ଯେ ଭୂଧରେ ଯେହିଟି ଗିରି ପ୍ରସ୍ରବଣ । ୭ ।

ବିରଟି ଗିରି ଶିରେ ଗୁରୁ ପର୍ଣ୍ଣ କୂଟୀରେ କାଳ କଟାଇ ଥିଲେ ରହି
ବିର୍ଯ୍ୟ ଗୋଦାବରୀ ସଜ୍ଜ ସଜ୍ଜିଲେ କରି ଶ୍ୟାମଳ ତରୁ କୁଞ୍ଜ ଯହିଁ

ବିହଙ୍ଗମେ, ବିବିଧ ମଧୁର କୁଞ୍ଜନେ,

ବିହରୁ ଥିଲେ ପୁଣେ ଦିବା ରଜନୀ ମୁଖେ ବିହରି ବିଶାଳ କାନନେ । ୮ ।

ବହିଣ ସେ ସନ୍ଦେଶ ଶମ୍ଭୁକ ପରବେଶ ହୋଇଲୁ ତହିଁଟି ସତ୍ତର
ବୋଇଲୁ ପଥ ତବ ଗୁହିଁ ଅଛନ୍ତି ଦେବ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମହା ମୁନିବର

ବିନୋଦରେ, ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ ବସ୍ତ୍ର ଧରି ହସ୍ତେ,

ବିଜୟ କର ତହିଁ ବିମାନରେ ଆଗେହି ଅଯୋଧ୍ୟା ବାହୁଡ଼ିବା ପଥେ । ୯ ।

ବଧୂଜନ ବିରହ କଷଣ ଅହରହ ରଘୁ ନନ୍ଦନ ମନ ଘାରେ,
ବୃଦ୍ଧ ଲଭିଲ ଶୋକ ସତ୍ତାପ ଅନୁତାପ କେଜାଣି କାହିଁ ହୃଦ ଥରେ

ବୀରବର, ବ୍ୟାପ୍ତ ଥିଲେ ଗଜକର୍ମେ,

ବିବିଧ ଉଦୟ ମାନସରେ ଉଦୟ ହେଲୁ ନିର୍ଜନ ଏ ବନେ । ୧୦ ।

ବିଲେକି ପ୍ରୟାଜନ ସହ ନିବାସ ବନ ସାକ୍ଷୀ ସବୁପ ସ୍ଥାନ ମାନ,
ବଧୂ ବିରହ ଦୁଃଖ ଲଘୁ ନୋହିଲ ଦେଖ ସଜ୍ଜବେ ହୋଇ ଧୈର୍ଯ୍ୟବାନ

ବୀର ରମ, ବିକଳ ଅନ୍ତରେ ତେସନ,

ବସ୍ତ୍ର ଗୁଣ ଯେସନେ ପାତ୍ର ମଧ୍ୟେ ଦାହନ ଦହନେ ହୁଅଇଟି ଜାଣ । ୧୧ ।

ବିଳପି ରଘୁବଂଶୀ “କାହିଁ କାହିଁ ପ୍ରେୟସୀ” ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟ ପ୍ରିୟ ସଖୀ,
ବିତଳେ ମୂର୍ଚ୍ଛାଯାଇ ପଡ଼ନ୍ତେ ଚନ୍ଦ୍ରସାଇଁ ତହା ଘାରିଲ ବେନି ଆଖି

ବଜ୍ରଦେହୀ, ବପୁ ମାନସେ କଲ ନୃତ୍ୟ,

ବଧୂ କୋମଳ କରେ ପରଶ ସପନରେ ଲଭିଣ ହେଲେ କୃତ୍ୟ କୃତ୍ୟ । ୧୨ ।

ବଜ୍ରଦେହୀରେ ଗୁହିଁ ବୋଲନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରସାଇଁ ପ୍ରେୟସୀ ଘେନୁଛି ଶପଥ
ବିଶ୍ୱ ବିଭବ ମାନ ଅଯୋଧ୍ୟା ସିଂହାସନ ଯଶ ସକଳ ଯାଉ ବ୍ୟର୍ଥ

ବଜ୍ରଦେହୀ, ବିଜେଦ ନପାରିବି ସହି,

ବନେ କୁଟୀର କରି ଦୀନ ବୃତ୍ତି ଆଚରି ସଦା ସଙ୍ଗତେ ଥିବି ରହି । ୧୩ ।

କୁହାଇଲ ସମୀର ସ୍ମିତ ଶୀତ ଶୀତର ଗୋଦାବରୀର ବନ୍ଧୁ ଆଣି
ବୋଲି ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ଶୀର ତେଜନା ଦେଲ ଧୀର ବିବଶ ଜାଣି ରଘୁମଣି

ବନଦେବୀ, ବୈଦେହୀ ପ୍ରାୟ ସଖୀ ସେହି,

ବିସ୍ତାରି ସଉରଭ କାମନ ଗଉରବ ଗମ ସମ୍ମୁଖେ ଉଭ ତହିଁ । ୧୪ ।

ବନଦେବୀ ଗହଣେ ଭ୍ରମିଲେ ଗମ ବନେ ଅତୀତ କଥା ସୁରି ସୁରି
ବସ୍ର ଜୀଡ଼ା ନିରତ ଯୁବା ମାତଙ୍ଗ ମଉ ଦେଖିଲେ ତହିଁ ଗୁପଧାରୀ

ବନବାସେ, ବୈଦେହୀ ପାଳିତ କରଇ,

ବିସ ଭକ୍ଷଣ ଶୁଣେ ବିସ ଦିଅଇ ତୁଣ୍ଡେ ପ୍ରାୟାରେ ପ୍ରକାଶି ବିଶ୍ରମ । ୧୫ ।

ବେନି ବାରଣେ ଭାଳି ଦେଲସେ ଅଶ୍ରୁ ଢାଳି ଶ୍ରୀରାମ ବନତ ଲେଟନ,
ବଧୂ ଗର୍ଭ ସନ୍ତାନ ସ୍ନେହ ସୌଭାଗ୍ୟ ମାନ ହୋଇଲ ବିଧି ବିଦ୍ୟମନ

ବିଦୁଷହେ, ବିଦିତ ସିନା ଏ ଭୁବନ,

ବାସଲ୍ୟ ସୁଖମୟ ପତି ପତ୍ନୀ ହୃଦୟ ପବିତ୍ର ପ୍ରଣୟ ବନ୍ଧନ । ୧୬ ।

ବିଭ୍ରମୁଁ ବନେ ପୁଣି ଦେଖିଲେ ରଘୁମଣି ପ୍ରାୟା ପ୍ରାୟକ କୁସୁମିତ,
ବିସ୍ତାରି ଗୁରୁ ପୁଛ ଡାଳେ କରନ୍ତି ନାଚ ହୋଇଣ ଅତି ହରଷିତ

ବଇଦେହୀ, ବାସଲ୍ୟ ପାଳିତ ସେ କେକୀ,

ବିଚରନ୍ତି ଏବନେ କମ୍ପାଇ କେକା ଧନେ କାନ୍ତା ସଙ୍ଗତେ ହୋଇ ସୁଖୀ । ୧୭ ।

ବହି ହୃଦେ ସରଗ ବିଚପ ପକ୍ଷୀ ମୃଗ ବଢ଼ାଇଥିଲେ ସେ ଯତନେ
ବଇଦେହୀ କୋମଳ କରପଲ୍ଲବେ ଜଳଦାନ କରିଣ ତୃଣଧାନ

ବିଲେକିତା, ବୀର ସେ ହୋଇଲେ ଅଥୟ,

ବିଦାଶ୍ଚ କଲ ଅତି ଜାନକୀ ପ୍ରାଣପତି ପାଷାଣ କଷଣ ହୃଦୟ । ୧୮ ।

ବିଳାପ କଲେ ବସି ଜାନକୀ ରୂପରଣି ମାନସ ଚିତ୍ରପଟେ ଆଳି
ବନଜ ନେତ୍ରେବାରୀ ସହସା ଯାନ୍ତେ ଭରି କରେ ଲେଟନ ଦେଲେ ଢାଳି

ବାହ୍ୟାନ୍ତର, ବ୍ୟାପେ ସର୍ବତ୍ର ଅନ୍ଧକାର,

ବାଡ଼େ ତିମିର ଯେହ୍ନେ ବାରିଧର ଗଗନେ ପ୍ରାବୃତ୍ତେ ହୋଇଲେ ସଞ୍ଚାର । ୧୯ ।

ବୁଦ୍ଧି ଲଭିଲେ ବନ ବାରିର ନିଷାସନ ଖୋଜଇ ସିନା ଯେ ପଲ୍ଲବ

ବିଳାପରେ ସକଳ ପ୍ରାଣ ହୁଏ ଶୀତଳ ସନ୍ତାପ ହୋଇଲେ ପ୍ରବଳ

ବିଷମ ସେ, ବିଷାଦ ସିନ୍ଧୁର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ,

ବିଳାପେ ଲଭି ହ୍ରାସ ଲଘୁର ଜମଗଃ ବୃଥାଟି ସକଳ ଆଶ୍ୱାସ । ୨୦ ।

ବିନୋଦିନେ ବାସନ୍ତୀ ଦେବୀ ସେ ସୀତାପତି ବିରହ ବିବଶ ଶରୀର
 ବିଞ୍ଚି ବନ ପଲ୍ଲେବେ ସାତୁନା ଦେଇଯବେ ବିଦାୟ ଘେନିଲେ ସଦୃଶ
 ବାରମାର, ବିକଳେ ଜାତ ଭ୍ରମମାନ,
 ବୁଝନ୍ତେ ଗୟାବୀର ନିଜ ଚିତ୍ତ ବିକାର ଧରିଲେ ହସ୍ତେ ଧନୁର୍ବାଣ । ୨୧ ।
 ବ୍ୟୋମ ବିହାରୀ ହରି ବ୍ୟୋମଯାନେ ବିହରି ଗଲେ ଅଗସ୍ତି ତପୋବନ
 ବାଳମୁକୁନ୍ଦ ଜାତ ଯିବାକୁ କ୍ଷଣେ ଥିବ ଲଭିବ ବିଷ୍ଣୁ ଦରଶନ
 ବାଞ୍ଛାକରି, ବସଇ ଆନନ୍ଦ ଯେ ଚିତ୍ତି,
 ବିଦୁଷେ ବାଦିଭଳି ଯାଉଛି ଭଲିଭଳି କମି ନିର୍ବନ୍ଧେ ଦିବାରତି । ୨୨ ।

—୦୦—

ସୋଡ଼ାଶ ଛାନ୍ଦ

(ଗଗ-କେଦାର ଗୌଡ଼ା)

ବିଚିତ୍ର କଥନ ଏ ଛାନ୍ଦ ରଚନ ଅବଧାନ କର ଚିତ୍ତେ,
ବାହୁଡ଼ି ଗନ୍ଧବ ବାବୁଣୀ ଆଶ୍ରମୁଁ ବିଜୟ କରି ଏକାନ୍ତେ ହେ
ବୁଧେ-ବିନ୍ୟାସିଣ ମୁଷ୍ଟି ରଦ୍ଧଦେ
ବସି ଉଲେଶି କରନ୍ତି ହୃଦେ, ବ୍ରହ୍ମବଧ ମହା ପରମାଦେ । ୧ ।
ବ୍ୟଥିତ ଅନ୍ତରେ କମଳ ଲେବନ ସମ୍ପାଷିଣ ଭଦ୍ରଗଣ,
ବସାଇଣ ପାର୍ଶ୍ବ ଆସନେ ତାହାଙ୍କୁ ପୁଛାକଲେ କଣୁଁ କଣ ସେ
ବନେ-ବ୍ରହ୍ମ ହତ୍ୟା ବୃଜିନ ନାଶନେ,
ବଳାଇଛି ମତି ଅନୁମାନେ, ଗଜସୁୟ ଯଜ୍ଞ ଅନୁଷ୍ଠାନେ । ୨ ।
ବିଷ୍ଣାଦେ ଭରତ ହୋଇଣ ଆରତ ଆରତ ଭଞ୍ଜନେ ଭସେ,
ବିଭୁର ଅନନ୍ତ ଗଜସୁୟ ଯାଗ ମହା ଅନିଷ୍ଟ ପ୍ରକାଶେ
ବଂଶ-ସମ୍ବଳରେ ହୁଅଇ ବିନାଶ,
ବସ୍ତ୍ରଧାରେ ସହାର ଅବଶ୍ୟ-ଯଶ ନୋହିଁ ଜାତ ଅପୟଶ । ୩ ।
ବଲ୍ଲଣ, ବାସବ, ଭୂପ ହରିଷ୍ଟ୍ର ଆବର କେତେ ନୃପତି,
ବାରଣ ନ ଘେନି ସେ ଯଜ୍ଞ ବିହିଲେ ଅକ୍ଷଇ ତାହାର ସ୍ମୃତି,ଏ
ବୃତ୍ତି-ଘଟାଇବ ମହା ଦୁରୁଗତି,
ବିନୟରେ ଘେନି ମୋ ଭରତୀ, ବାସନା ନକର ଏଥି ପ୍ରତି । ୪ ।
ବୋଲେ ତତକ୍ଷଣ ବିଶାଳ ଇକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହୋଇ ହରଷ,
ବାଜାମେଧ ଯାଗ କର ମହାଭଗ ତହିଁରେ ପୂଣ୍ୟ ଅଶେଷ ହେ
ବୀର-ଚିନ୍ତା କର ଚିତ୍ତ କରି ଧୀର,
ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା କରି ପୁରନ୍ଦର, ଅଶ୍ବମେଧେ ଲଭିଲେ ନିଷ୍ଠାର । ୫ ।
ବସି ଭଦ୍ରଗଣ ଅଶ୍ବମେଧ ଯଜ୍ଞ ଅନୁଷ୍ଠାନେ କଲେ ମତ,
ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କଲେ ଆଖ୍ୟାନ ନରେଶଙ୍କ କୃତୁହଳେ ରଘୁନାଥ, ସେ
ବୀରେ-ଡେରି ଶ୍ରବଣ ଶୁଣିଲେ ଧୀରେ,
ବିଦିତ ଯେ ପ୍ରଜାପତି ପୁରେ-ଇଜା ନାମେ ନୃପ ଗଙ୍ଗ୍ୟ କରେ । ୬ ।

ବହୁ ପାତ୍ର ମିତ୍ର କରିଣ ଏକତ୍ର ସଙ୍ଗେ ଘେନି ଦଣ୍ଡଧାରୀ,
ବିଧୁବଶେ ଦିନେ କୈଳାସ କାନନେ ପ୍ରବେଶିଲେ ମୃଗ ମାରି ସେ

ବନ-ଦେଖୁ ନୃପ ମନ ଛନ ଛନ,

ବହେ ମୃଦୁ ମତୟ ପବନ-ବୃକ୍ଷ ଲତା ଦିଶେ ସୁଶୋଭନ । ୭ ।

ବସନ୍ତ ସମୟ ହୋଇଛି ଅଥୟ ଅୟ ନ ଧରଇ ଚିର,

ବନ ପ୍ରିୟ ଗାଏ ପଞ୍ଚମ ତାନରେ ତରୁଲତା କୁଞ୍ଜେ ଗୀତ

ବସି-ଶୁକ ଶାରି ମୃଦୁ ମୃଦୁ ଘଷି ।

ବିରଜଇ ଅପୂର୍ବ ସରସୀ-ସୁଖେ ସାରସେ ତହିଁ ବିଳସି । ୮ ।

ବନ ଶୋଭା ଦେଖୁ ଭୂପ ହେଲେ ସୁଖୀ ଶିବିକା ଆପିଲେ ବନେ,

ବନ ଭ୍ରମଣ ବିଳାସ ଅଭିଳାଷ ଜାତ ନୃପ ନାଥ ମନେ-ସେ

ବୀର-ବନ ବିହାରେ ହେଲେ ବାହାର,

ବିଦୁଷକ ପାତ୍ର, ମିତ୍ରବୀର-ବିଶ୍ରାମର ନାହିଁ ଅବସର । ୯ ।

ବାବୁଣୀ ମଣ୍ଡଳେ ଗୁଞ୍ଜି ବିଦୁଷକ ବୋଲେ ଦେଖ ଦେଖ ନୃପ,

ବିଚିତ୍ର ଚିତ୍ର ପାଟ ପଟେ ସଜ୍ଜିତ ଏକି ବିରଟ ସ୍ଵରୂପ-ସେ,

ବାମା-ବିଗ୍ରହରେ ଅତି ମନୋରମା

ବଳି ଯାଇଛି ସୀମା ସୁଖମା-ବୁଧେ କି ଦେବା ତାର ଉପମା । ୧୦ ।

ବ୍ୟୋମ ଘନତୁଳ ନୀଳାମ୍ବରୀ ତେଜ ଦିଶଇ ଅତି ମଞ୍ଜୁଳ,

ବିଭୂଷିତ ଦେଖ ବର୍ତ୍ତୁଳ ଅରୁଣ ବିନ୍ଦୁ ସ୍ଥ ଦିବ୍ୟ କପୋଳ ସେ

ବସି-ବସୁନ୍ଧରୀ ଦିଅଇ କି ହସି

ବାସ ସମୀର ଯାଏ ପରସି-ବର ବଦନ ଉଠେ ଝଲସି । ୧୧ ।

ବିରଜିତ ଅସ୍ତ୍ର ଅତଳ ଯୁଗଳ ଶିଖରୀ ସ୍ତନ ଯୁଗଳ,

ବକ୍ଷେ ଆନ୍ଦୋଳିତ ରଜତ ବକାଳି ମୁକୁତା ମାଳକୁ ମାଳ-ସେ

ବାଳା-ବାନ୍ଧିଅଛି ସବୁଜ ମେଖଳା

ବୁଧ କବିଜନ ମନ ଭେଳା-ବଶ ଦରଶନ ଉଦ୍ଧୃତ ହୋଇ । ୧୨ ।

ବିଶ୍ଵ ସୃଷ୍ଟିରେ ପରମେଷ୍ଠୀ ପୁରୁଷ ପଣକୁ ଏକ ଭଜନ,

ବିଶ୍ଵ ଚରଣର ପ୍ରକୃତି ରୂପିଣୀ ବିଭୁର ବିଦୁଷ ଜନ-ସେ

ବସି-ବିଦୁଷକ ଭାଷେ ହସି ହସି

ବାମା ରୂପେ ନିରେଖଇ ଆସି-ଦିଶେ ବାମାମୟ ଦଶ ଦିଶି । ୧୩ ।

ବଣ ହୋଇ କାମ ବଣେ ନରସାଇଁ ଅଦୂର ସରସୀ ଗୁହଁ,
ବୋଲନ୍ତି ହେ ସାଥୀ ଦେଖ ରୂପବତୀ ଅପୂର୍ବ ଚନ୍ଦ୍ରମୁହଁ-ହେ

ବୀର-ବାମା ରୂପ ମୋହେ କର କର,

ବିଧି ଉପାଦେଇ ହର ବର-ବିପରୀତ ଭବେ ସରସୀର । ୧୪ ।

ବିର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ର ଅରୁଣ ବରଣର ଗୋପା ଘେନିଛି ରୂପସୀ,

ବିରସରେ ସରେ ସ୍ବରୂପ ଝାସିଛି ଗୋ ଧୂଳି ଲଗନ ଶଶୀ-ସେ

ବୁଝେ-ବାମା ନୀରଜ ନୟନ ଦୁଃଖେ

ବେନି ବୀପଦଣ୍ଡୀ ନାସା ସାଜେ-ପାଉବତ ନାସା ଫୁଲ ଗଜେ । ୧୫ ।

ବିପରୀତ ପାଶେ ଚକୋର ଦମ୍ପତି ଶ୍ରୁତି ସମ ଛନ୍ତି ବସି,

ବଜ୍ର ଶରଜ ସୋପାନ ଛଳେକି ବାମା ମଣୀ ଦିଏ ହସି-ତା

ବେଶୀ-ବ୍ୟାଜେ ଗଜେ ଶରବାଳ ଶ୍ରେଣୀ,

ବାତ ଠୁଳ କରି ଅଛି ଆଶି-ବହୁରସେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୋଷାମଣୀ । ୧୬

ବଣ ହୋଇ ରସେ ଇଚ୍ଛା ନୃପ ଭଷେ ନିଷେ ଏ ଦିବ୍ୟ ରୂପସୀ

ବିଦୁଷକ ଶୋକଭରେ ଉତ୍ତରିଲେ ' ଏକାମ କେଳି ସରସୀ ' ହେ

ବୀର-ବୃଦ୍ଧ ଦିବ୍ୟ ବରେ ରକ୍ଷାକର,

ବୃଥା ଆସିଲି ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗର- ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୃଦେ କାମଗର । ୧୭ ।

ବିଲେକି ସେ ଶୋଭା ମୁନି ମନ ଲେଖା ମୁନି ଦୟା କରେ ପଣ୍ଡ

ବିକାରକୁ ଜାତ କରେ ମନମଥ ଧରି କୁସୁମ କୋଦଣ୍ଡ ସେ

ବାଣ- ମରମରେ କରଇ ସନ୍ଧାନ,

ବିକାସକୁ କରେ ପ୍ରସାରଣ- ବଣ କରଇ ମଉ ବାରଣ । ୧୮ ।

ବେଶ ପୁରୁଷର ଧରି ସେହି ବନେ ନାହାନ୍ତି କେହି ତହିଁ

ବଣ ଶାପବଳେ ସେ ବନେ ସକଳେ ଦିବ୍ୟ ଗୁରୁ ଚନ୍ଦ୍ର ମୁହଁ

ବର-ଅଛି ତହିଁ ପୁଣି ମହେଶ୍ବର

ବିରଜିତ ଦିବ୍ୟ କେଳି ସର- ଜାତ ଯହିଁ ସୁରହର ସୁର । ୧୯ ।

ବନବାସୀ ଜୀବ ଜନ୍ତୁ ଯେତେ ଘେନ ସର୍ବେ ରମଣୀ ଆକାର

ବାମଦେବ ତହିଁ ବାମାବେଶ ବହି କାମରେ ହୋଇ ଆତୁର ସେ

ବାମା-କୋଳେ ଘେନି ଅତି ମନୋରମା,

ବାମା ବେଶ ସହଜରେ ଡମା କେଳି କଢ଼ତୁକେ ନାହିଁ ସାମା । ୨୦ ।

ବଳ ଘେନି ନୁପ ସରସୀ ସମୀପ ହେଉ ହେଉ ଉପଗତ
 ବ୍ୟୋମ କେଶ ଶାପ ଫଳେ ଗୁହଁ ଗୁହଁ ରମଣୀରେ ପରିଣତ ସେ
 ବିହି- କିସ ଘଟାଇଲ ଆଣି ତହିଁ,
 ବାମା ବନିଗଲେ ନରସାଇଁ ଅନୁଚର ସୈନ୍ୟ ସେନା ବାହୀ । ୨୧ ।
 ବାରଣ ହୋଇଲେ ବାରଣ ଗାମିନୀ କାମିନୀ କାମ ମୋହିତା
 ବିପରୀତ ବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଣ ଜବନ ନାରୀ ରୂପେ କଲେ ଚିତ୍ତା ସେ
 ବିଧୁ- ବରଜିଲ କି ସକଳ ବୁଦ୍ଧି
 ବସି ଲୁଚିବାଶ୍ରେୟ ଅବଧୁ- ଲଜା ବ୍ୟାଧୁକୁ କିବା ଔଷଧୁ ? । ୨୨ ।
 ବହେ ବାମାଈଳା ଦିବ୍ୟ ଗୁରୁଣୀଳା ଗୁରୁ ଉରୁ ଭୁରୁ ଭଜୀ
 ବଦନ ସୁଦୃଢ଼ ନୋହିଲ ତା ଡୋଳା ଖେଳାକୁ ସରି କୁରଙ୍ଗୀ
 ବର- କଟି ଚୁର୍ମିଲ ଚୁର୍ଣ୍ଣ ଚିକୁର
 ବକ୍ଷେ ଅକୁରିଲ ପୟୋଧର- ବିଦାରିଣ ତା ନୀଳ ଅମର । ୨୩ ।
 ବିନତି କାକୁତି ଶୁଣି ଉମାପତି କ୍ଷମା ଦେଲେ ସୈନ୍ୟ ଗଣେ
 ବାମା ବେଶ ତେଜି ଚଳିଲେ ନଗରେ ଅତି ହରଷିତ ମନେ ସେ
 ବସି- ଚିତ୍ତା କରଇ ଇଳା ରୂପସୀ,
 ବିତିଗଲ କେତେ ଦିବାନିଶୀ— ନପାରିଲ ବିରୂପାକ୍ଷେ ଚୋଷି । ୨୪ ।
 ବହିଣ କରୁଣା ବରଦେଲେ ଉମା ଏକ ମାସେ ହେବ ନାରୀ
 ବେଶ ପୁରୁଷର ଆନମାସେ ଧରି ବୁଲୁଥିବ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ସେ
 ବନେ- ପ୍ରବେଶିଲ ଇଳା ଦୁଃଖମନେ,
 ବୋଜି ଲଜ ରକ୍ତମା ବଦନେ- ବିଚିତ୍ର ଏ କଥା ସାଧୁଜନେ । ୨୫ ।
 ବିରଜେ କାନନେ ଅପୂର୍ବ ସରସୀ ଜାତ ବ୍ରହ୍ମ ଜଳାଶୟ
 ବୁଧ ଦୃଢ଼େ ତହିଁ ତଥ ଆଚରନ୍ତି କୁମୁଦ ବନ୍ଧୁ ତନୟ ସେ
 ବସି- ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସତେ ଉଇଁ ଆସି
 ବିଲେକିଲେ ଅପୂର୍ବ ରୂପସୀ- ଘୋଟି ଆସିଲ କାମ ତାମସୀ । ୨୬ ।
 ବୋଲେ କାମ ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରୁଷହୁଁ ନାରୀ କାମାର୍ଥୀନୀ ଅଷ୍ଟଗୁଣ
 ବୁଧ ସଙ୍ଗେ ଇଳା ଶୁଙ୍ଗାରେ ମାଡିଲ କାମିନୀ ମାସରେ ଗୁଣ ସେ
 ବନେ- ପୁଂସ ମାସେ ଲୁଚଇ ମଉନେ,
 ବଞ୍ଚେ ଭବିତରେ ନିଶୀଦିନେ ନାରୀ ମାସେ ନପଦୃଢ଼ ମନେ । ୨୭ ।

ବିଦୁଷ ହେ ଶୁଣ ବିଧିବଶେ ପୁଣି ଲଳାର ଜାତ ତନୟ
 ବିଦିତ ସେ ପୁରୁରବା ପୁଂସନାରୀ ବେନିରୁ ହୋଇ ଉଦୟ - ହେ
 ବୁଧ- ଜାଣି ଲଳାର ଆତ୍ମ ସଂବାଦ,
 ବୁଧା ଅଜ୍ଞାନରେ ଅପବାଦ- ମଣିଲେ ସେ ମହା ପରମାଦ । ୨୮ ।
 ବିଶ୍ୱାରଦ ବୁଧ ବିଦିତ ଯେ ଦ୍ୱିଜରଜ୍ଜ ତନ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ନନ୍ଦନ
 ବୁଦ୍ଧିହୀନ କର୍ମେ କଲ୍ମସ ଅରଜି ଲେଉଟି ତାର ଖଣ୍ଡନ- ସେ
 ବସି- ମୁନିଜନେ ପୁଛନ୍ତି ଆଶ୍ୱାସି,
 ବୁଧ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ କର ଆସି ବାଜି ମେଧେ ଆଶୁତୋଷେ ତୋଷି । ୨୯ ।
 ବିଧୁ ନନ୍ଦନ ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ତହୁଁ ସମାଦିଲେ ସର୍ବ ବୈଧ
 ବୁଧ ତପୋବନେ ଲଳା ନୃପନାଥ ଆରମ୍ଭିଲେ ଅଶ୍ୱମେଧ- ସେ
 ବର- ତହୁଁ ଦେଲେ ସେ ତ୍ରୀଶୁଳଧର,
 ବାଜି ମେଧ ସାରିଣ ସଦୃଶ ନଗ୍ନେଶଲେ ଲଳା ନୃପବର । ୩୦ ।
 ବିଚିତ୍ର କଥନ ଶୁଣିଣ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଭରଦ ହୋଇଲେ ପ୍ରୀତ
 ବିଦୁଷ ଦୃଷ୍ଟଣ କଷଣୁ ଅହିତ କି ଅଛି କର କଥିତ- ସେ
 ବାଜି- ଦିନ ନେଉଥିବ ଭଳି ଭଳି,
 ବେନି ନେତ୍ରୁ ଅଶ୍ରୁ ଢାଳି-ଢାଳି ରମ ନାମ କରି ଜପା ମାଜି । ୩୧ ।
 ବଇଦେହୀ ନାଥ ବାଜି ମେଧ ଯାଗ ବିହିବାକୁ କରି ଶ୍ରୀର
 ବସାଇଲେ ବାମଦେବ ବଶିଷ୍ଠାଦି ସକଳ ରକ୍ଷିତ୍ରବର ସେ
 ବୀର- ଆୟୋଜନେ ହେଲେ ଅଗ୍ରସର,
 ବହି ଶ୍ରୀରମ ପଦ୍ମ ପୟର- ବାଳ ମୁକୁନ୍ଦ ନୁଆଁଏ ଶୀର । ୩୨ ।

ସପ୍ତଦଶ ଛାନ୍ଦ

(ଭଗ-ଚକ୍ରକେଳି)

ବନ୍ଦି ଶ୍ରୀରାମ ପଙ୍କଜ ଚରଣ
ବାଜି ମେଧ ଯାଗ କର ଶ୍ରବଣ । ୧ ।
ଦେବପତି ହୋଇ ଅତି ହରଷ,
ବେଗେ କୋଶଳେ ହେଲେ ପରବେଶ । ୨ ।
ବର ସ୍ଥର କାରିଗର ଆଣିଲେ,
ବସି ମଖଶାଳା ନିରି ମାଣିଲେ । ୩ ।
ବାଜି ଶାଳା ମନୋହର ସାଜିଲୁ,
ବହୁବିଧ ରତନରେ ଗଜିଲୁ । ୪ ।
ବାସ ରଚନ ଦିଶିଲୁ ଭୁବିର
ବିରଜଇ ଧନ ଧାନ୍ୟ ଆଗା-ର । ୫ ।
ବନ୍ଧୁ, ବରୁଣ, ବାସବ, ବିଧାତା,
ବିଜେ କରି ହେଲେ ଯଜ୍ଞ ବିଧାତା । ୬ ।
ବିଦ୍ୟ ସରବେ ମୁନି ମହାତପ,
ବିମର୍ଷିଲେ ଆସି ଯଜ୍ଞ ମଣ୍ଡପ । ୭ ।
ବିଜେ ଗଜର୍ଷି ଦେବର୍ଷି ସକଳ,
ବସି ମଣ୍ଡପ କଲେ ସଭସଳ । ୮ ।
ବର ବାଜାରେ କର୍ମିଲ ମେଦିନୀ,
ବ୍ୟାପେ ଚଉଦିଗରେ ବେଦ ଧ୍ବନି । ୯ ।
ବିଧି ବିଧାନ ନୋହିଲ ଅନ୍ୟଥା,
ବିଜେ ରାମ ପାରୁଣେ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ସୀତା । ୧୦ ।
ବିଦେଶରୁ ପାତ୍ର ମିତ୍ର ନରେଶ,
ବିଜେ ହେଲେ ତହିଁ ପାଇ ସନ୍ଦେଶ । ୧୧ ।

ବିଜେ ସୁଗ୍ରୀବ ହୋଇଣ ଆନନ୍ଦ,
 ବୀର ଅଞ୍ଜନା ନନ୍ଦନ ଅଙ୍ଗଦ । ୧୨ ।
 ବିଭୀଷଣ ଘେନିଣ ଜାତିଜନ,
 ବିଜେ ସିଂହଜ କଟକ୍ଷ ବହନ । ୧୩ ।
 ବେଗେ ପାଇଣ ଯଜ୍ଞ ଆମନ୍ତ୍ରଣ,
 ବହୁ ଦେଶୁ ଆସିଲେ ନୃପଗଣ । ୧୪ ।
 ବୀରେ ଗଜ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ମଣିଲେ,
 ବୀରେ ଶ୍ରୀରାମ ପୟରେ ଭଣିଲେ । ୧୫ ।
 ବର ପାତ୍ର ସେ ସୁମନ୍ତ ସାରଥୀ,
 ବାଜ ଆୟୋଜନରେ ଦେଲେ ମତି । ୧୬ ।
 ବହୁ ଦରବ ଯୋଗାଡ଼ି ଆଗରେ,
 ବେଳେ ଯାହା ଲେଡ଼ା ହୁଏ ଯାଗରେ । ୧୭ ।
 ବସି ଯଜ୍ଞ ମଣ୍ଡପେ ରଘୁନାଥ, ୧୮
 ବିଭୀଷଣ ଯା' ବିଧିରେ ବିହିତ । ୧୮ ।
 ବିପ୍ରେ ମନ୍ତ୍ରପୂତ କଲେ ତୁରଙ୍ଗ,
 ବପୁ ଦିଶିଲ ତା ଅତି ସୁଜେ । ୧୯ ।
 ବୀର ଭଦ୍ର ଶୀର କରି ଶୋଭନ,
 ବିଜେ ପତ୍ର କା କରିଲେ ବନ୍ଧନ । ୨୦ ।
 ବାଜ ବାଜି ଗନ୍ଧକ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ,
 ବେନି ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ଘେନି ସଭନ । ୨୧ ।
 ବହୁ ନଗ୍ର ଜନପଦ ରମିଲେ,
 ବନ ଶିଖରୀ ପୁରୁଷେ ରମିଲେ । ୨୨ ।
 ବିରୂପାକ୍ଷ ଗିରିନାମ ନୃପତି,
 ବାଦେ ପରକାଶିଲ ଗର୍ବ ଅତି । ୨୩ ।
 ବିଗ୍ରହରେ ଜିଣି ଅରି ଦମନ,
 ବନ୍ଦି କରି ଯେଶିଲ ଯଜ୍ଞସ୍ଥାନ । ୨୪ ।
 ବାୟୁ ଗାମୀ ତୁରଗ ହୁଷ୍ଟ ଅତି,
 ବେଗେ ଉତ୍ତର ଦିଗେ କଳଗତି । ୨୫ ।

ବାହୁଣୀ ଦିଗେ ଯେତେ ନୂପ ଥିଲେ,
 ବଳେ ଶତ୍ରୁସ୍ତ ଶତଶ ପଶିଲେ । ୨୬ ।
 ବୈରୀ ଦମନ ଆଦେଶରେ ପୁଣି,
 ବେଗେ ଅଶ୍ବ ଛୁଟିଲ ସେ ଦକ୍ଷିଣ । ୨୭ ।
 ବଳ ବିକ୍ରମେ କଳିଙ୍ଗ ନୃପତି,
 ବିଶ୍ବ ଘୋଷେ ଯା ଅନୁପମ ଖ୍ୟାତି । ୨୮ ।
 ବୀର ସମରେ ନବଳାଲ ମନ,
 ବହୁ ଉଦେ କିଶିଲେ ନୂପ ମନ । ୨୯ ।
 ବିଷମ ସେ ଦକ୍ଷିଣା ପଥ ଉଲି,
 ବୀର ଦକ୍ଷେ ସେ ଯାଉଥାନ୍ତି ଚଳି । ୩୦ ।
 ବାଜି ଖୋଜି ନ ଦେଖିଲେ ନୟନେ,
 ବସି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବିରସ ବଦନେ । ୩୧ ।
 ବୀରଭଦ୍ରେ ଖୋଜନ୍ତି ଅନୁଚରେ,
 ବାଳ ମୁକୁନ୍ଦ ପଦ ଅନୁସରେ । ୩୨ ।

—୦—

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଛାନ୍ଦ

(ଗଗ-ପଞ୍ଚମ ବଗଡ଼ି)

ବିଧୁର୍ବୀ ବାଲମୀକ ମୁନି ଭୀକାଳ ଦର୍ଶକ ବିଚିତ୍ର ଘଟନ ହେବା ଜାଣି,
ବାହାରିଲେ ଘେନି ଶିଷ୍ୟେ ତପ ସାଧନ ମାନସେ ଇଚ୍ଛା ଚିତ୍ରକୁଟର ସରଣୀ

ବର ମୁନି, ବୋଇଲେ ସେ ଲବକୁଶେ ଡାକି,
ବେନି ଆଥ ତପୋବନ ରଖୁ

ବିଳମ୍ବି ବହୁକ୍ଷଣ ହୋଇବ କହୁଛି ଶୁଣ ବିବାଦେ ନଥାଅ କାରେ ଯୋଗୁ । ୧ ।
ବିଦାୟ ଘେନିଣ ବେନି ସୋଦରେ ଚଳିଲେ ପୁଣି ଧନୁର୍ବୀ ବେନିକରେ ଧରି,
ବିଚିତ୍ର ଯେ ତପୋବନ ବହିର୍ଦେଶକୁ ଗମନ କରି ବିତରନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୁରୀ,

ବେନିଭାଇ, ବୁଧ ତଳେ କରୁଥାନ୍ତି ଜାତୀ,
ବପୁ ତେଜେ ଦେଇ ସ୍ବଦେ ବ୍ରୀଡ଼ୀ

ବେଶ କୃତମକୁ ବଳି ବ୍ରହ୍ମତେଜ ଦିଶେ ଝଳି ସାରଙ୍ଗରେ ରଙ୍ଗ ରଜୁ ଭିଡ଼ା । ୨ ।
ବିଧୁ ବଶେ ତହିଁ ଆସେ ପୂତ ତପୋବନ ପାଶେ ବିଚିତ୍ର ରୂପୀ ସେ ଅଶ୍ବବର,
ବିଜୟ ପତ୍ର କା ଲେଖା ପଠନେ ନକରି ଶଙ୍କା ତା ବନ୍ଧନେ ହେଲେ ତତପର,

ବେନିଭାଇ, ବିଷମ ହୋଇଣ ମହା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା,
ବୋଇଲେ ସେ ଅନ୍ଧି କାର ସାଧ୍ୟେ,

ବହୁଛି ଯେ ଗର୍ବ ମନେ ତା'ଠୁଁ ନାହିଁ ଶୂର ଜଣେ ଘେନିଯାଉ ଅଶ୍ବ ଜିଣି ଯୁଦ୍ଧେ । ୩ ।
ବାନ୍ଧି ତପୋବନ ଦ୍ରୁମେ ହରଷେ ଚଳି ଆଶ୍ରମେ ମିଳନ୍ତି ସେ ଜନନୀ ଅଗ୍ରତେ,
ବଶାଣନ୍ତି ନିତି କେତେ ରଥୀ ପରାଜିତ ଯେତେ ତୁରଙ୍ଗମ ରଖନ୍ତି ଆୟତେ,

ବେନିଭାଇ, ବୁଦ୍ଧି ସବେ ନ ଥାଏଟି ଭ୍ରାନ୍ତି,
ବସି ଅଶ୍ବପୁଷ୍ପେ ଭ୍ରମୁ ଥାନ୍ତି,

ବିଜ୍ରମରେ ଭାଇ ବେନି କିଏ ସେ ପାରିବ ଜିଣି କା'ର ଅଛି ଏତେ ଦମ୍ଭ ଛାଡ଼ି । ୪ ।
ବିଧୁରେ ହୋଇବ ସାଙ୍ଗ ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ପରେ ଯାଗ ବିରୁଚି ଶ୍ରୀରାମ ମାନସେ,
ବିନୟେ କରି ପ୍ରଣତି ଜୟ ଜୟ ଗନ୍ଧୁପତି ଦୂତ ଭଣେ ଦାଶରଥୀ ପାଶେ,

ବୀରଭଦ୍ର, ବଳେ ବାନ୍ଧ ରଖିଛି କେ ବୀର,
ବୋଲିବାକୁ ମାତୁଅଛି ତୁର

ବିଷାଦେ ସକଳେ ଭାଷି ବିଦ୍ୟମନା ହେଲ ଆସି ବେଗେ କର ତାର ପ୍ରତିକାର । ୫ ।

ବଳୀ ବଇରି ଦମନ ଦକ୍ଷିଣା ପଥ ଗମନ କରି ପ୍ରବେଶିଲେ ଘୋର ବନ,

ବାଲମିକ ତପେ ବନ ଆଶ୍ରମ ନିକଟ ସ୍ଥାନ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧେଶ କଲେ ବିଲେକନ

ବାଜି ଘେନି-ଦିହରକ୍ତି ଜନେ ଭଲ ବେନି,

ବଡ଼ ସାନ ନ ହୁଅଇ ଚିହ୍ନି,

ବୋଲନ୍ତି କ୍ରୁର ବଚନ ତହୁଁ ବୀର ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ଜୋଧେ କର କର ହୋଇ ପୁଣି । ୬ ।

ବାଳକେ ବାଳକ ବୃଷ୍ଟି ତେଲିଣ ଧରି ସୁବୃଷ୍ଟି ବନ୍ଧୁ ମୁକତ କର ଅଶ୍ବ,

ବିଜୟ ପତ୍ରିକା ପଡ଼ ନତୁ ଅର୍ବାଚୀନ ମୂଢ଼ ହରାଇବ ଜୀବନ ସର୍ବସ୍ବ,

ବେନିଭ୍ରାତ-ବଡ଼ ଦିଶନ୍ତର ଦୁଇଜଣ,

ବୁଧା ହରାଇବ ସିନା ପ୍ରାଣ,

ବାମନ ହୋଇଣ ବୋଧୀମ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଧାବେ ଶ୍ରମ କରୁଛ କିମ୍ପାଇଁ ଅକାରଣ । ୭ ।

ବାଳଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମର ନୁହଇ କେବେ ସୁନ୍ଦର ତେଣୁ ଶୁଣ ସତରକ ବାଣୀ,

ବିଖ୍ୟାତ ମିହିର କୁଳ-ସମ୍ଭବ ଶାରମ ତୁଲ ବୀର ଦେଖୁ ନାହିଁ ଏ ଧରଣୀ,

ବାଳବୀରେ-ବିଜୟୀ ଭ୍ରାମକେ ଘେନାଥ,

ବିଷ୍ଣୁ ଅଂଶେ ଅବତାର ସେତ,

ବିଂଶପାଣି ବିଜୟୀ ସେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏ ସାହସେ ବିରେଧି ନୁହଇଁ ବିହିତ । ୮ ।

ବେନିଭଲ ମନ୍ଦେ ହସି, ବୋଲିଲେ ହେ ରଘୁବଂଶୀ କିମ୍ପା ଭୟ ଗରବ ବଚନ,

ବିଜମ ଦେଖାଇ ତୋର ଘେନିଯାଅ ଅଶ୍ବର ବିତଣ୍ଡାରେ କିବା ପ୍ରୟୋଜନ,

ବୀରମଣୀ-ବଳତବ ବେନି ଅକ୍ଷୌହିଣୀ,

ବଧୂରୁ ଅକ୍ଳେଶେ ଥାଅ ଜାଣି,

ବିମୁଖ ନୋହିଣ ବୀର କର କର ହେ ସମର ବୋଲିଲେ ସେ ଲବକୁଶ ବେନି । ୯ ।

ବେନି କଲେ ବାଣ ବୃଷ୍ଟି ରଟିବା ପ୍ରଳୟ ସୃଷ୍ଟି ସୌମିତ୍ରୀ ଯେପେଶେ ମହାପାଣି,

ବିଗ୍ରହ ହୋଇଲ ଘୋର ବହିଲ ରୁଧିର ଧାର ଅଗଣତ ସୈନ୍ୟ ହେଲେ ନାଶ,

ବିଭୀଷିକା-ବ୍ୟାପିଲ ସେ ବନ ପ୍ରାନ୍ତର,

ବହ୍ନି ତୋଳେ ଶିଖା ଭୟଙ୍କର,

ବିପୁଳ ଅର୍ଦ୍ଧେନ୍ଦୁ ବାଣ କୁଶ ମାରେ କରି ଟାଣ ଶୂନ୍ୟ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ଶରଧାର । ୧୦ ।

ବିକଲେ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ବୀର ସ୍ଥମରି ସେ ରଘୁବୀର ବିଷ୍ଣୁ ଅସ୍ତ୍ର ଚରିଲ ସନ୍ଧାନ,

ବିଷ୍ଣାରି ସକଳ ଦିଗ ଧାଇଁଲ ଦୁର ଆଶୁଗ ଗଡ଼ଜଳ ଅବା ପ୍ରଭଞ୍ଜନ,

ବିଷ୍ଣୁବାଣ-ବୈରୀ କି ନଦେଇ ପରିଭ୍ରାଣ,

ବହନତ ହଲେ ପଗଣ,

ବିଜମ କରି ପ୍ରକାଶ କୁଶ କରିଣ ଆତ୍ରୋଶ ନିକ୍ଷେପିଲ ମହାବିଷ୍ଣୁ ବାଣ । ୧୧ ।

ବିତଳେ ପଡ଼ିଣ ବୀର ବଢ଼ରୀ ଦମନ ଧୀର ମୋହ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲ ତତକ୍ଷଣ,
ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହେଲେ ସୌନିକେ ପଳାଇଲେ ଏକେ ଏକେ ଶତ ଶତ ହରାଇଲେ ପ୍ରାଣ,

ବେନି ଭଇ—ବିଜୟେ ହୋଇଣ ମହାପ୍ରୀତ,

ବାହୁଡ଼ିଲେ ଆଶ୍ରମେ ତୁରିତ,

ବୀର ବାହୁଧୀନୀ ନାଶ ସନ୍ଦେଶ ଘେନି ନିରାଶ ମନେ ରମ ପାଶେ ତଳେ ଦୂତ । ୧୨ ।

ବାଲମିକି ତପୋବନ ଆଶ୍ରମ ସନ୍ନିଧେ ରଣ କଲେ ଲବ କୁଶ ବେନି ବାଳ,

ବିଷାଦରେ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ସୌମିତ୍ରୀ ପତନ ଶୁଣି ବୁଝିଲେ ଏ ଘୋଟିଲ କି କାଳ,

ବୀର୍ଣ୍ଣାଶୁଣି—ବହିଲ ସେ ନୟନରୁ ବନ,

ବୋଧ ଦେଲେ ଭରତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ,

ବିନା ଦୋଷେ ବର୍ଜି ସୀତା ସତୀ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବନ୍ଦିତା ପରମାଦ ଘଟିଲ ଏ ଜାଣ । ୧୩ ।

ବେନିଭଇ କଲେ ସକ ରଥ ଥାତ ଅଶ୍ବରଜ ଲେଡ଼ା ଯାହା ରଣ ଅଭିଯାନେ,

ବେନି ବେନି ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ଭରତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଘେନି ଗଲେ ବାଲମୀକି ତପୋବନେ,

ବିଲେକିଲେ—ବିତଳେ ପତିତ ଶତ୍ରୁଧ୍ବ,

ବେନିଭଇ କରିଲେ ଗେଦନ,

ବାଣୀ ପ୍ରବୋଧ ଏକାନ୍ତ କହନ୍ତି ସେ ପାତ୍ର ମିତ୍ର ଶୋକ ଏଥି ନୁହଇ ବିଧାନ । ୧୪ ।

ବାଣର ଗୁରୁ ଗର୍ଜନ ପୁଣି ଅସ୍ତର ଝନ ଝନ୍ ଶୁଣିଣ ଅଧୀର ସେ ଜାନକୀ,

ବିକଟ ବାଦ୍ୟ ବାଦନ ମହାରୋଲ ଉଥାପନ ଭୟେ ପରୁରିଲେ ପୁତ୍ରେ ଡାକି,

ବାଳବୀରେ—ବିସମାଦ କର କାର ସଙ୍ଗେ,

ବେଗେ ବହୁ ସବୁ ମୋର ଆଗେ,

ବାନ୍ଧି ଏହି ଅଶ୍ବବର କରେ ଘେନି ଧନୁଶର ଧାଉଁଥାଅ କାହିଁ କେତେ ରଙ୍ଗେ । ୧୫ ।

ବୋଇଲେ ସେ ଲବକୁଶ ଜନନୀ ନୁହଁ ବିରାଷ ଶୁଣ ମାଗୋ ଏହାର କାରଣ,

ବିହରି ମୃଗୟା ପାଇଁ କେତେ କେତେ ନରସାଇଁ ନିତିସେ ଆସନ୍ତି ତପୋବନ,

ବାଲମୀକି—ବନାଶ୍ରମ କରିଛୁ ରକ୍ଷଣ,

ବିଜ୍ଞ ଆଜ୍ଞା କରିଣ ପାଳନ,

ବଡ଼ ଭୟ ହୁଏ ମନେ ରକ୍ଷି ଗେଷ ହେବେ କ୍ଷଣେ ବିନଷ୍ଟ ହୋଇଲେ ତପୋବନ । ୧୬ ।

ବହୁ ସମ୍ପତିରେ ଧନୀ ଅଟଇ ଏହି ଅବନୀ ଗିରି ଗିରିଝର ମାଳବନ,

ବୃକ୍ଷଲତା ଗୁଳ୍ମ ଫାଳ ଫୁଲ ପତ୍ର ତେର ମୂଳ ପ୍ରାଣୀ ହିତେ ବିଧାତା ସୃଜନ,

ବିରଜଇ—ବିଷ୍ଣୁତ ପ୍ରାନ୍ତର ଯେ କନ୍ଦର,

ବହୁ ପ୍ରୟୁ ବସୁଧା ଭୂଧର

ବିଚିତ୍ର ଯେ ଭୀମ କାତ ଶୋଭ ସ୍ଥ ନିର୍ମଳ ଶାନ୍ତ ବନ ବନ୍ଧି ସୁରଇ ସହାର । ୧୭ ।

ବିହରନ୍ତି ବନେ ପୁଣି ବିବିଧ ବନ ପରଶୀ ଜୁର ସିଂହ, ବ୍ୟାଘ୍ର ଯେ ଭଲୁକ,
ବରହ, ମର-ବାରଣ, ଗୟଳ ସମତ ଗଣ, ନିରୀହ ସେ କୁରଙ୍ଗ ଜମ୍ବୁକ,

ବିଲେଶ୍ଵର-ବିଲେ କାହିଁ କରନ୍ତି ନିବାସ,

ବହି ଖରଣ୍ଡାସ ଘେନି ଗ୍ରାସ

ବିଟପରେ ଶାଖାମୂଳ ବିବିଧ ବନ ବିହଙ୍ଗ ବୃକ୍ଷ ଡାଳେ ରଚିଛନ୍ତି ବାସ । ୧୮ ।

ବହୁଅଛି ଅବିରତ ଝରଣା କରୁଣା ସ୍ରୋତ କୁଳୁ କୁଳୁ ନାଦେ ଗାଈ ଗାନ,

ବିଘ୍ନ ସକଳ ହଟାଇ ପାଷାଣ କୁଳୁ ପଟାଇ ପରପାତ ଧରିଅଛି ତାନ,

ବଜ୍ରନାଦେ-ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି କରେ ଜାତ,

ବନଭୂମି ହୁଏ ମୁଖରିତ,

ବନଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୂଜା ପାଇଁ ପ୍ରକୃତି ରଚିଛି କାହିଁ କାହିଁ କେତେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଗଣିତ । ୧୯ ।

ବିବିଧ ବିଦେ ଗଜ ଗୁଳୁଗତା ଛନ୍ତି ସାଜି ବନଭୂମି ଦିଶେ କି ସୁନ୍ଦର,

ବହୁପାଦ ବୋଧୁର ମେଧୁବୃକ୍ଷ କୁମ୍ଭ କୁମ୍ଭ ପ୍ରାୟକ ସେ ସାଜ ସହକାର

ବୀରତରୁ-ବରଣ ଇଙ୍ଗୁଡ଼ି ଉଦ୍‌ମ୍ବର,

ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଶ୍ରୀପର୍ଣ୍ଣୀ ବାନୀର

ବଦରୀ ଶତ୍ରୁ ପାଦପ ଅମ୍ଳିକା କରଞ୍ଜ ନାପ ବୀରବୃକ୍ଷ ଗାଏତ୍ରୀ ନିକର । ୨୦ ।

ବିଲ୍ୱ, ଜମ୍ବୁ, ବାତପୋଥ, ଶମୀ ଶାଳୁଳୀ କପିତଥ, ବ୍ୟାଧୁଘାତ, ପ୍ରାୟଙ୍ଗୁ, ମଦନ,

ବିଷମ ଛଦ ପୁନାଗ, ଶିତି ସାରକ ନାରଙ୍ଗ ବ୍ରହ୍ମଦାଗ୍ର ବ୍ୟାଘ୍ର ପାଦ ମାନ

ବ୍ୟାଘ୍ର ପୁଷ୍କ-ବିରଜଜ ପନସ ନିତୁଳ,

ବହୁ ତାଳ ପାଟଳୀ ସରଳ,

ବିଧି କରିଛି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅବ୍ୟଥା ଅକ୍ଷ ବୟସ୍କା ନିମ୍ବ ବ୍ୟାଧୁହର ବୃକ୍ଷଫଳ । ୨୧ ।

ବିବିଧ ଔଷଧ ଲତା ଗୁଳୁ ଫୁଲ ଫଳ ଯୁତ ବନଭୂମି ଅଛି ଭରପୁର,

ବୋଇଲେ ବିନୟ ଗୀର ଶୁଣମାସ ହୋଇ ଧୀର ସଶୟ ହୋଇବ ନିଷେ ଦୂର,

ବଣମଲ୍ଲୀ-ବକୁଳ ଚମ୍ପକ ଶେଫାଳିକା,

ବସକ, ସିନ୍ଦୂକ, ଯୋଗଶିଳା,

ବନ୍ଧୁ ଜୀବ ଜବା ଜାତୀ କୁରୁବକ ଯେ ବାସନ୍ତି ଶିବମଲ୍ଲୀ କୁମାରୀ ଯୁଧିକା । ୨୨ ।

ବସାଦନୀ ମଧୁରସୀ ଆଶୋକ ରେହିଣୀ ରସା ଅପମାର୍ଗ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯର୍ଷିକା,

ବୃଦତୀ ଯୋଜନ ଦଲ୍ଲୀ ବୈଦେହୀ କୋଳୀ ସୁବଲ୍ଲୀ, ଲକ୍ଷ୍ମ ଗନ୍ଧା, ବାସକ, ଦୁର୍ଲ୍ଲଭକା

ବହୁସୂତା ବୃକ୍ଷର ବୈଷ୍ଣବୀ ତପସ୍ବିନୀ,

ବହୁଜା ଧାତକୀ, ଶାଳ ପର୍ଣ୍ଣୀ

ବିଶଲ୍ୟାୟେ ବ୍ୟାଘ୍ର ନଖ ଗୋ ପୁର ବୃକ୍ଷ ଦାରକ ହୈମବତୀ ଜୀବକ ଜୀବନୀ । ୨୩ ।

ବ୍ରହ୍ମ ଦର୍ଶା ସ୍ୱାଦୁରସା ପୁନର୍ନବା ଚର୍ମକଷା ଶଂପୂଷା ମଧୁର ତିଳକ,
ବିବିଧ ଉଦ୍ଭିଦ ମାନ ବୃକ୍ଷ ଲଭତି ଏବନ ବ୍ୟାଘ୍ର ଭଲ ସମ୍ପଦ ରକ୍ଷକ.

ବାଲମିକି—ବହୁ ତଥ୍ୟ ଆମକୁ ବୁଝାଇ,

ବୃକ୍ଷ ଗୁରୁ ଗୋପୁଥିଲେ ନେଇ

ବନ ମହୋତ୍ସବ ଦିନ ବିସୋରି ନାହିଁତ ମନ ବନଧ୍ୟୁସ ନଦେବୁ କରଇ । ୨୪ ।

ବଚନେ ବୋଧୁ ଜନନୀ ଚଳିଲେ ସେ ଭଲ ଦେନି ଜୋଧେ ଜର ଜର ହେଲେ ଅତି,

ବିବିଧ ବାଣେ ସେ ତୁଣ ହରଷେ କରିଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚଳିଲେ କରିଣ ଅଗ୍ରଗତି,

ବେନିଭଇ—ବ୍ରହ୍ମଗୁରୀ ବେଶ ଅନୁପମ,

ବସୁ ଦିଶେ ଦୁର୍ବାଦଳ ଶ୍ୟାମ,

ବିମୋହନ ମୂର୍ତ୍ତି ଯାର ସୁଗଠନ ମନୋହର ଜାତ କରେ ଗମ ମୂର୍ତ୍ତିଭ୍ରମ । ୨୫ ।

ବିସ୍ମୟେ-ରହିଲେ ତୁନି ଭରତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପୁଣି ଦେଖୁ ଲବ କୁଶ ବେନି ଭଇ,

ବୋଇଲେ ହେ ବାଳବୀରେ ପରିଚୟ ଦିଅ ବାରେ ପିତା; ତବ କେଉଁ ନରପାଇଁ

ବିଧିରେ ସେ ବଳେ ଚଢ଼ାଇଲ ଅନୁଗମ,

ବିଶେଷରେ ଶୋଣିତ ହସର୍ଗ,

ବାଲୁକି ମହା ତାପସ ବୋଇଲେ ସେ ତାଙ୍କ ଶଷ୍ୟ ଆଉ କେଉଁ ପରିଚୟ ମାଗ ? । ୨୬ ।

ବିଜେ କରି ସକଟକ କିମ୍ପା ଏ ମୁନି କଟକ ବିଭୀଷିକା ପ୍ରକଟାଅ ଏଥି,

ବେଗେ ଦିଅ ପରିଚୟ, ଏ ତପୋବନ ନିଷୟ ସେନା କାହିଁ କରିଅଛ ସାଥୀ

ବୋଇଲେ ସେ—ଭରତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଆମ୍ଭେ ଦୁଇ,

ବୀର ଗମତହୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭଇ

ବଧୁଛ କନିଷ୍ଠ ଭ୍ରାତ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ତୁମ୍ଭେ ସତ ନ ଛାଡ଼ିବୁ ଜୀବନ ନେଇ । ୨୭ ।

ବେନିଭଇ ବେନିଭଇ ସଙ୍ଗେ ରଣ କଲେ ରହି ତମକ୍ୱାର ଦେଖୁ ସର୍ବଜନ,

ବାଢ଼ିଲ ଘୋର ତିମିର ଦଶଦିଗ ଅନ୍ଧକାର ଲବବୀର ମାରେ ଧୂମ ବାଣ,

ବର୍ତ୍ତୁମାନ—ବ୍ୟାପିଲ ଅନ୍ଧାର ସର୍ବସ୍ଥାନ,

ବାଟ ଘାଟ ନକରି ଲୋକନ,

ବିକ୍ରସ୍ତେ ଗିରି ଗହ୍ୱରେ ପତିତ କେହୁ ସଦ୍‌ବରେ ନଦୀ ନୀରେ ଦେଲ କେ ଲମ୍ପନ । ୨୮ ।

ବିକ୍ରମେ ଯୁଦ୍ଧେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ କାର୍ମୁକେ ବ୍ରହ୍ମାଗ୍ନି ବାଣ ସନ୍ଧାନ କରିଣ ସଜୋଧରେ,

ବିସ୍ତାରି ଶ୍ୱେଦିଗେ ଆଉ ବ୍ରହ୍ମାଗ୍ନି ପ୍ରକଟେ ପ୍ରଭ କାହିଁଗଲ ଅନ୍ଧକାର ଦୁରେ,

ବାଣ ଶିକ୍ଷା—ବୀର କରେ ଅତି ତମକ୍ୱାର,

ବଳେ ଆସି ଯୁଦ୍ଧେ ପୁନର୍ବାର

ବାରେ ହେଁ ନୋହି ବିଷର୍ଣ୍ଣ ଧନୁଜେ ବରୁଣ ବାଣ ସନ୍ଧାନ କରିଲ ଲବ ବୀର । ୨୯ ।

ବ୍ରହ୍ମବାଣ ବ୍ୟର୍ଥ ଦେଖୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହୋଇଣ ଦୁଃଖୀ ବରଷିଲ ଘନ ଘନ ବାଣ,
ବିନ୍ଧେ ଲବ ପାଶୁପତ ଅକ୍ଷୟ ବାଣ ଅଜିତ ଲକ୍ଷ୍ମଣର ହୋଇଲ ପତନ,

ବୀର କୁଶ—ବୀର ଭରତର ସଙ୍ଗେ ପୁଣି,

ବିକ୍ରମେ କରଇ ମହାରଣ,

ବ୍ୟର୍ଥ ଦେଖୁ ସର୍ବବାଣ ଗଣ ରଙ୍ଗେ ପଳାୟନ ଭରତର ସକଳ ସରନ । ୩୦ ।

ବିକଳେ ଭରତ ତହୁଁ ଗନ୍ଧର୍ବାସ୍ତ୍ର ସ୍ଵରେ ଯହୁଁ ସଂଖ୍ୟାତୀତ ଗନ୍ଧର୍ବସେ ଜାତ,

ବିକ୍ରମେ ଗନ୍ଧର୍ବ ବୀରେ ଯୁଝିଲେ କୁଶ ସଙ୍ଗରେ ଅଭୀଷିକ ବାଣେ ହେଲେ ହତ,

ବିଧୁରାମ ବିତଳେ ଭରତ ପଡ଼ିଥାଇ,

ବିଜୟୀ ହୋଇଲେ ବେନିଭଲ,

ବିକଳେ ସକଳ ବଳ ଲେଟିଲେ ଅବନୀ ଚଳ ଡାକି ତାର ସ୍ଵରେ ଡାହି ଡାହି । ୩୧ ।

ବେନି ଭଲ କୋଇ କୋଳି ଆଶ୍ରମରେ ଗଲେ ଚଳି ବେଶ ଥୋଇ ମହାଗୁହ କୋଟେ,

ବିଜୟ ହେବାର ଦେଖୁ ପୁଷ୍ପତି ମାତା ଜାନକୀ ଭୁଲଇଲେ କହି ସେ କପଟେ,

ବେନିଭଲ—ବିଜୟ ଆଶ୍ରମେ ଅସକଟେ,

ବାଲମୀକ ପ୍ରତିଭା ପ୍ରକଟେ,

ବାକ ମୁକୁନ୍ଦକୁ ମନ୍ଦ ଦିଶେ ବନ୍ଧୁଜନ ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ଅଜ୍ଞାତେ ଏ କଥା ସିନା ଘଟେ । ୩୨ ।

--OO--

ଭନଞ୍ଜନ ଛାନ୍ଦ

(ଗଗ- ଶୋକ କାମୋଦି)

ବିଧିରେ ପ୍ରଣାମେ ଧୀରେ ଦୂତ ରଘୁନାଥରେ
ବିନାଶିଲେ ଲବକୁଶ ତବ ଦେନି ଭ୍ରାତରେ,
ବାଉଁସହ ମୁଖୁଁ ଶୁଣି ରଘୁମଣି କାତରେ
ବିଳାପ କରନ୍ତି ସୁମରିଣ ତିନି ଭ୍ରାତରେ । ୧ ।
ବ୍ୟାକୁଳେ ବିମର୍ଷ ଦେଖୁ ଗମ ମୁଖ ଗଜୀବ,
ବିନୟ ବଚନେ ବୋଲେ ତହୁଁ ବୀର ସୁଗ୍ରୀବ,
ବ୍ୟସନେ ଅଧୀର ଚହବା ନୁହେଁ ବୀର ସଭବ,
ବୀର ହେ ଧଇୟା ଧର ପ୍ରତିକାରଟି ଉବ । ୨ ।
ବିଚିତ୍ର ପୁଷ୍ପକ ରଥେ ବୀର ଗମ ଗରିଲେ,
ବିପ୍ଳବ ହୟ ବାରଣ ରଥ ରଥୀ ସାଜିଲେ,
ବିଭୀଷଣ ସୁଗ୍ରୀ ରକ୍ଷ କପି ଥାଟ ଗର୍ଜିଲେ
ବସୁଧା କମ୍ପାଇ ସତେ ପ୍ରଳୟ କି ସଜିଲେ । ୩ ।
ବୀର ହନୁମାନ ଯହୁଁ କଲ ଭୀମ ଗର୍ଜନ
ବନାଶମ ପ୍ରଭଞ୍ଜନେ ଲଭିଲ କି କମ୍ପନ,
ବିଭ୍ରସ୍ତେ ଜାନକୀ ତହୁଁ ତାକି ବେନି ନୟନେ
ବୋଇଲେ ଏ କି ପ୍ରମାଦ ପଡ଼ିଲ ଏ କାନନେ । ୪ ।
ବଇଦେହୀ ଯଦ ସତୀ କାୟ ମନ ବଚନେ,
ବିଜୟୀ ହୁଅନ୍ତୁ ସୁତ ରଣେ ତିନି ଭୁବନେ,
ବିଦାୟ ଦେଲେ ଜନନୀ ଆଶୀର୍ଷଣ ରୂପନେ
ବସି ଭବିତରେ ସତୀ ଚିତା କଲେ ଏସନେ । ୫ ।
ବନ୍ଦି ମାତୃ ପାଦ-ପଦ୍ମ-ରଜ ଶିରେ ବୋଜିଲେ
ବୋଧ ଦେଇ ବାଳଶୂରେ ରଣସ୍ଥଳେ ଚଳିଲେ,
ବାଣ ତୁଣ ଧନୁ ଧରି ସଂଗ୍ରାମରେ ମିଳିଲେ
ବିକ୍ରମି ରଣେ ଶ୍ରୀରାମ ସୈନ୍ୟ ବଳ କଳିଲେ । ୬ ।

ବିଲେକିଣ ଲବ କୁଶ ବେନି ରଣ ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ,
 ବିସ୍ଵୟେ ସତବେ କୁହା କୁହିଁ ହେଲେ ଏସନେ,
 ବିଗ୍ରହେ ଦିଶନ୍ତି ସେତ ଗମ ରୂପ ଯେସନେ
 ବେଦେହୀ ସୁତ ଏ ବେନି ନୋହିବେ ବା କେସନେ । ୬ ।
 ବାହୁଡ଼ି ଥିଲେ ସୁମନ୍ତ ସହ ବୀର ଲକ୍ଷ୍ମଣ
 ବିସର୍ଜି ଜାନକୀ ଘୋର ନିକାଞ୍ଚନ କାନନ,
 ବଜ୍ରଦେହୀ ଗର୍ଭବତୀ ଥିବା ସେତ ପ୍ରମାଣ
 ବିସ୍ଵୟେ ମଧୁର ବାକ୍ୟେ ପୁଚ୍ଛିଲେ ରଘୁରାଣ । ୮ ।
 “ବାଳବୀରେ ଯେଣୁ ମୋର ମନେ ହୁଏ ସ୍ଵର୍ଗ
 ବାରେ ମୋ ଆଗରେ ଦିଅ ତୁମ୍ଭର ପରିଚୟ,
 ବେନିଭାଇ ପିତା ନାମ ନ କାଣ୍ଡୁଟି ନିଷ୍ଠୟ
 ବୋଇଲେ କପଟେ ବୀର କର କିମ୍ପା ଏ ଭୟ । ୯ ।
 ବିତର୍କେ ଭୁଲିଅ ଅଶ୍ଵ ନେବା ଇଚ୍ଛା ତୁମର
 ବିସ୍ମୃତ ନୋହି ଶ୍ରୀରାମ କର ବେଗେ ସମର,
 ବିରୁଦ୍ଧ ଏସନ ଶୁଣି ରାମ ନୋହି ଅଧୀର
 ବୋଇଲେ ସେନା କଟକେ କର ରଣ ସତ୍ତ୍ଵର । ୧୦ ।
 ବାଜିଲ ଘୋର ସମର କର୍ମିଲ ବସୁମତୀ,
 ବିବ୍ରୁଧେ ରହି ସରଗେ ବିସ୍ଵୟେ ବିଲେକନ୍ତି,
 ବଡ଼ ଦମ୍ଭେ ମାରେ ଲବ ସନ୍ଧାନିଣ ଆହୁତି
 ବିକଳେ କାଟିଲ ତାହା କୋଟି ହାତୀ ଅଗତି । ୧୧ ।
 ବାଣ ଅଶ୍ଵକଳା କୁଶ ଆକ୍ରୋଶରେ ଭିଡ଼ିଲ
 ବାଜି ଶୀର ଶତ ଶତ ଭୂମିତଳେ ଗଡ଼ିଲ,
 ବିଭ୍ରସ୍ତେ ରାମ କଟକେ ତରସ କି ପଡ଼ିଲ
 ବିକଟ ନାଦେ ସେ ରଣ ଭଇରବୀ ରଡ଼ିଲ । ୧୨ ।
 ବେନି ଗୁରିଦିଗେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଘେରିଲେ ସେ ଯମକେ
 ବିଶିଖ ଶିଖା କୌଶଳେ ବେନିଭାଇ ଯେ ଯୁଦ୍ଧେ
 ବର୍ମହର ନୁହନ୍ତିଯେ ସମ ଶତର୍ଥେ ବୀର୍ଯ୍ୟେ
 ବଳି ଅମର ଶିଖରୀ ପୁଣି ଧୃତି ଧଇର୍ଯ୍ୟେ । ୧୩ ।

ବାନର ଗନ୍ଧସ ଗଣ କରନ୍ତି ଯେ ସମର
 ବିବିଧ ଅସ୍ତ୍ର ଆବର ଧରି ବୃକ୍ଷ ପଥର,
 ବାଣାଘାତେ ରମ ସେନା ହୋଇଗଲେ କାତର
 ବୃଥା ଆନ କଥା ହନୁମନ୍ତ ମୂର୍ଚ୍ଛା । ସମର । ୧୪ ।
 ବୀର ବରୁଥିନୀ ନାଥ ପାଶେ ଆସି ବହନ
 ବେନି କରଯୋଡ଼ି ସେନାପତି ବୋଲେ ବଚନ,
 “ବିଭୁ ପଳାୟନେ ରକ୍ଷା ନୋହିଲେ ଯେ ମରଣ
 ବାଳ ବୀର ନୁହନ୍ତି ସେ ସାକ୍ଷାତରେ ଶମନ” । ୧୫ ।
 ବରୁଥିନୀ ପତି ମୁଖୁ ତହିଁ ଶୁଣି ଏ ବାଣୀ
 ବିକଳେ କୋଦଣ୍ଡ ଧରି ତଳିଲେ ରଘୁମଣି,
 ବିନଷ୍ଟ ହେବାର ଦେଖୁ ସର୍ବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବାହିନୀ
 ବିଷାଦରେ ରମତନ୍ତ୍ର ପରମାଦରେ ଗଣି । ୧୬ ।
 ବିନୟ ହୋଇ ତନୟ ଭ୍ରମେ ବେନି ସୋଦରେ
 ବୋଇଲେ ଲବ କୁଶରେ ଡାକିଣ ସେ ଆଦରେ ।
 ‘ବାଲୁତ ନନ୍ଦନ ତୁମ୍ଭେ ମାତ ନା ଏ ସମରେ
 ବିଜୟା ମୋ ପରି କେହି ନାହିଁ ଧର ଧାମରେ । ୧୭ ।
 ବିକ୍ଷିପ୍ତି ବିଂଶପାଣିରେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବାଣ ଯେ ପାଣି
 ବଳାହାରେ କୋଷ୍ଠ କାହିଁ ନ ପାରଇ ତା ଟାଣି,
 ବିଗ୍ରହରେ ପୂଜିବିନା ମୋତେ ନାହିଁ କେ ଜିଣି
 ବାରେ ଦିଅ ପରିଚୟ ବୋଇଲେ ବୀରମଣି । ୧୮ ।
 ବେନି ଭଲ ଉତ୍ତରିଲେ ପରକାଶିଣ ଓଜ
 ବୋଲ ରଣେ ସୁ ପଣ୍ଡିତ ତୁମେ ହେ ମହାରାଜ,
 ବିଭବେ ବନ୍ଧୁ ଭବେକି ଭୁଲଭଲ ହେ ଆଜ
 ବୀର ହୋଇ କର ଭୟ ଅଛି ଏଥିଁ କି ଲଜ ? । ୧୯ ।
 ବଜ୍ର ହୋଇ ଶ୍ରୀରାମ ହୁଅ କିମ୍ପା କାତର
 ବେନି ଭଲ ଅଛୁ ଆମେ ମୁନି ସୁତ ମାତର,
 ବସୁଧା ପତି ବୋଲିଣ କର ଏତେ ଶୁଭର
 ବେଗେ ଆମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ ଆଜି କର ରଣ ସତ୍ତର । ୨୦ ।

ବଚନ କଠୋର ଶୁଣି ରଘୁମଣି ଏସନ
 ବିଷମ ହୋଇଣ କ୍ରୋଧେ ବାଣ ଜଳେ ବର୍ଷଣ,
 ବାଳବୀର ସହ ବୀର କରିଲେ ମହା ରଣ
 ବେନି ଲୁଟି ରହସ୍ୟରେ ଦେଖାନ୍ତି ବୀର ପଣ । ୨୧ ।
 ବିନଷ୍ଟ ହବାର ଦେଖୁ ସେ ସକଳ ସଇନେ
 ବିଳାପ କରନ୍ତି ଗମ ରହୁବରେ ନିର୍ଜ୍ଜନେ,
 ବିବ୍ରୁଧେ ସ୍ତବଧ ହୋଇ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ଏ ରଣେ
 ବିପଦେ ମାଧବ ଚିନ୍ତି ବାଳ ମୁକୁନ୍ଦ ଭଣେ । ୨୨ ।

---୦୦---

ବିଂଶ ଛାନ୍ଦ

(ରାଗ-କାମୋଦି)

ବସି ଏକାନ୍ତରେ ସେ ରଣ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଶ୍ରାବଣ କାନ୍ତର ହୋଇ ଅଟି,
ବିଗୁରନ୍ତି ମନେ କି ହେଲ ଏ ରଣେ ଘଟିଲ ଯା ଆସି ଦୁରୁଗତି

ବିଧୁ ହେଲ ବାମ-ବିଧାନ ନୋହିଲ, ମନସ୍ଥାମ,

ବାଜି ମେଧ ହେଲ ସହାର କାରଣ କଳଙ୍କିତ ରଘୁକୁଳ ଧାମ । ୧ ।

ବିଦ୍ରମନା ଏତ ଘଟିଲ ତୁରିତ ଭ୍ରାତା ମୃତ ସୈନ୍ୟ ହେଲେ ଧ୍ବଂସ,

ବୀର ମହାବୀର ଗଡ଼ାଇଲେ ଶିର ପରଭୂତ ଭବେ ରଘୁବଂଶ,

ବୀର ହନୁମାନ-ବହିଥିଲ ଯେହୁ ସାନ୍ତୁମାନ,

ବାଜିବୀର ବାଣେ ପଡ଼େ ଅଚେତନେ ଏଥୁଁ କର ବାରେ ଅନୁମାନ । ୨ ।

ବ୍ରହ୍ମ ବଧେ ମୋକ୍ଷ ପାଇବାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଆରମ୍ଭିଲି ଅଶ୍ବମେଧ,

ବିଗ୍ରହେ ଅସଂଖ୍ୟ କାଳମୁଖେ ଭକ୍ଷ ହେଲେ ହେଲ ଲକ୍ଷ ବ୍ରହ୍ମବଧ

ବହୁ ହେଲେ ନାଶ-ବ୍ୟାପିଲ ଗୌଦିଗେ ଅପଯଶ,

ବଂଶେ ଯେ ସଗର ନୃପ ରଘୁବୀର ଭଗୀରଥ ରଞ୍ଜୁଥିଲେ ଯଶ । ୩ ।

ବିଗୁରିଲେ ରମ ବେନିବାଳ ଯମ ପମ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ଚଣଭୂମେ

ବିଂଶପାଣି ଜୁର ଦୃଷ୍ଟଣ କି ଖର କୁନ୍ଦକର୍ଣ୍ଣ ବିଜେ ଧରଧାମେ,

ବଡ଼ କରଣିଲେ-ବପୁ ଘେନି ଡେନି ମୁନି ବାଲେ,

ବିସ୍ତାରିଣ କାୟା ବାଜିକର ମାୟା ପୂର୍ବ ବୈର ସାଧୁଲେ କି ହେଲେ । ୪ ।

ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ନ ହୋଇ ବୁକୁ ଅଛି ରହି ଶିରକୁ ମାରିଲେ କରଘାତେ

ବିଗୁରି ଏସନ ତହୁଁ ରଘୁରଣ ସକଳ ଘେନିଲେ ଦୃଢ଼ ଚିତ୍ତେ

ବାଳ ଅରିଜନ-ବଧ ବିନା ନାହିଁ ପରିତ୍ରାଣ,

ବିହିତ ବିରର କରି ତତପର ହୋଇ ବିଜେ କଲେ ରଣାଙ୍ଗନ । ୫ ।

ବଡ଼ ତମହାର ଲଗିଲ ସମର ପିତା ପୁତ୍ରେ କେହି ନୁହେଁ ସାନ,

ବାଣ ଠଣ ଠଣ ଧନୁ ଝଣ ଝଣ ବରଷେ କି ଘନ ଘନ ଘନ

ବିଶ୍ବ ଧରଧର-ବସ୍ତୁଧା କମ୍ପଇ ଥର ଥର,

ବସି କଉତୁକେ ଦେଖନ୍ତି ପୁଲକେ ଦେବ ଲୋକେ ଯେତେକ ଅମର । ୬ ।

ବସି ରମ କର୍ଷି ଆକର୍ଷି କାର୍ମୁକେ ମାରତି ସକ୍ରୋଧେ ଶରକାଳ,
ବେନି କୁମରଙ୍କ ଗଳାରେ ଲମ୍ବିଲ ହୋଇଣ ସେ ଦିବ୍ୟ ପୁଷ୍ପମାଳ

ବଳେ ବେନିଭଲ—ବିକ୍ଷେପତି ଶର ସାଇଁ ସାଇଁ,

ବିଚିତ୍ର ଏ କଥା ରଘୁମଣି ମଥା ଯୁଗଳ ଚରଣ ଚୁମ୍ବୁଥାଇ । ୭ ।

ବ୍ରହ୍ମଶାପ ବଳେ ପୁତ୍ରର କବଳେ ପଡ଼ି ପିତା ହେବା ପରଜିତ

ବିଦୁଷ୍ଟ ହେ ଘେନ ଶାସ୍ତ୍ରର ବଚନ ଅନ୍ୟଥା ନୁହଇ ଏ କଥିତ,

ବିକ୍ଷେ ଲବବୀର—ବାଣ ଅସକଳା ନାମ ଯାର,

ବାକ୍ଷେ ପୁଣି ତାହା ଆହା ରଘୁନାହା ଗଳାଦେଶ ସେ ଅତି ସତ୍ତ୍ୱର । ୮ ।

ବ୍ୟର୍ଥ ରମ ପାଶ ନୋହିବାର ଦେଖୁ କୁଣ ମାରିଲ ଅକ୍ଷୟ କିତ,

ବକ୍ଷେ ବାଜି ମହୀ ରୁମ୍ଭିଲେ ସେ ମହୀପତି ହୋଇ ଅତି ହତଚେତ ।

ବୀର ହେଲେ ଜୟୀ—ବିଚେତା ଦେଖୁଲେ ରଘୁସାଇଁ,

ବେଶ ଭୂଷା, ଧନୁଶର ଶିରସାଣ ରମଙ୍କର ନେଲେ ବେନିଭଲ । ୯ ।

ବିଜୟୀ ବୀରଯେ ବିଜୟ କଲେ ସେ ତପୋବନ ପଥ ଅନୁସରି,

ବିଲେକିଲେ ପଥେ କୃପା ଦୃଷ୍ଟିପାତେ ନେତ୍ର ଉନ୍ମେଜନ୍ତି ବେନି ହରି

ବୀର ହନୁମାନ—ବଳିଷ୍ଠ ଯେ ରକ୍ଷ ଜାମବାନ,

ବେନି ଯେ ଅମର ଶତ ମନୁଷ୍ୟର ଅଛି ଏହା ଶାସ୍ତ୍ରର କଥନ । ୧୦ ।

ବିଦିତ ଯେ ହରି ଅଂଶ ଅବତରି ହରି ଧନୁଧାରୀ ହରିଦୂତ,

ବାଳେ ହରି ପରି କରି ହରିବଳେ ନେଲେ ବୋଲି ହରି ହରି ସୁତ

ବର୍ଣ୍ଣୀ ହୋରି ହରି—ବାଜ ହରି ପାଶେ ବାନ୍ଧି ହରି,

ବିଶ୍ୱରତି ହରି ଏୟେ ରୂପେ ହରି ଜୁର ହରି ଏ ନାଶିଲେ ହରି । ୧୧ ।

ବିଜୟୀ ତନୟ ବିଜୟେ ତନୟ ହୋଇ ହେଲେ ଯାଇଁ ମାତା ପାଶ,

ବିସ୍ତାରି କହନ୍ତେ ସମର ସ୍ରସଙ୍ଗ ରଘୁନନ୍ଦନଙ୍କ ପ୍ରାଣ ନାଶ

ବେଗେ ଗଲେ ଧାଇଁ—ବୃକ୍ଷମୂଳେ ଦେଖୁ ହରି ଦୁଇ

ବଇଦେହୀ ଶିରେ କଲେ କରଘାତ ନୟନରୁ ଅଶ୍ରୁ ଗଲ ବହି । ୧୨ ।

ବିଲୁଳିତ କେଶ ପାଶ ବାସ ବେଶ ଆଶ୍ରମୁଁ ବାହାର ହେଲେ ସତୀ,

ବେନିଭଲ ଶୋକେ ହୋଇ ଗଦ ଗଦ ଜନନୀ ପକ୍ଷୀତେ ଧାଇଁଥାନ୍ତି

ବିଲେକିଣ ହନୁ—ବୋଇଲେ ମୁକ୍ତକର ବନ୍ଧୁ,

ବରପୁତ୍ର ଏତ ଠାବ କରି ମୋତେ ଉଦ୍ଧରି ଥିଲ ବଞ୍ଚୁକ ବନ୍ଧୁ । ୧୩ ।

ବିଷାଦରେ ମଣିହର ଫଣୀ ପ୍ରାୟ ବରଦେହୀ ବିଜେ ରଣ ସଙ୍ଗେ,
 ବିଲେକିଲେ ଗମ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ଭରତ, ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନିହତ ଧର ତଳେ,
 ବୀର ବରୁଥିନୀ, ଶିର ଲେଟି ପଡ଼ିଛି ମେଦିନୀ,
 ବିକଳେ ବୈଦେହୀ କଲେ ହା ହା କାର ହସନେ କର୍ମିଲ ସେ ଅବନୀ । ୧୪ ।
 ବିଜୟ ବିଜୟ ମୁର୍ଦ୍ଧାଭର ପ୍ରାଣ ଶ୍ରାବଣ ଚରଣ ତଳେ ପଡ଼ି,
 ବୈଦେହୀ କାତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆର୍ତ୍ତରେ ଉଚ୍ଛ୍ୱ ଶୀର କରେ ହୁର ତାଡ଼ି
 ବସି କଲେ ଶୋକ-ବନ୍ଧୁ ଫଟାଇବେ ଦେଖା ଲେକ,
 ବିଦିତ ନ ହୋଇ ବୈଧବ୍ୟ କାଳିମା ବୋଲି ଦେଲ ମୁଖ ପୁଷ୍ପରୀକ । ୧୫ ।
 ବେନି ନୟନ ଜାନକୀ ହସନରେ ବିକାପ କରିଣ ଘୋରତର,
 ବୋଇଲେ ଜନନୀ ନ କହିଲ ଆଗୁଁ ଜନକ ଆତ୍ମର ରଘୁବୀର
 ବଧୁଲୁଁ ପିଅର-ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଅଜ୍ଞାନର,
 ବୈଶ୍ନାବରେ ବସୁ ଦହନ କରିବୁ ମହା କିଙ୍କରିଷେ ନାହିଁ ନିସ୍ତାର । ୧୬ ।
 ବିଦ୍ରବ୍ୟ ହୃଦୟେ ଜନକ ନନ୍ଦିନୀ ନୟନେ ହୋଇ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ମନ
 ବିରତି ଅନଳ କୁଣ୍ଡ ତହିଁ କାଷ୍ଠ ଜ୍ୱଳାଇଲେ ପୁଣି ହୁତାଶନ
 ବସୁ ଅବଗାହି-ବନେ ତମସାର ତୀରେ ଯାଇଁ,
 ବିଶୁଦ୍ଧ ମାନସେ କଲେ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ବିଭୁ ପଦ-ଅରବିନ୍ଦ ଧ୍ୟାୟି । ୧୭ ।
 ବିଚଳିତ ଅତି ଚିନ୍ତି ମହାମତି ବାଲମୀକ ଯତି ଯୋଗବଳେ,
 ବହୁପଥ ମନୋରଥେ ଆରେହିଣ ଉପସ୍ଥିତ ତହିଁ ତତକାଳେ
 ବିନିବୃତ୍ତେ ଦେଖୁ-ବୈରାଗୀ ହୋଇଲେ ମହାଦୁଃଖୀ,
 ବିଚିତ୍ର ଘଟନ ଶୁଣ ସାଧୁଜନ ମହାଯୋଗୀ ବୃତ୍ତି ଅଲୌକିକୀ । ୧୮ ।
 ବାଲ୍ମୀକି ନିର୍ଦ୍ଦୋଶେ ସୀତା ଲବକୁଶେ ଗୋପନେ ଆଶ୍ରମେ ଗଲେ ଚଳି,
 ବନକୁଣ୍ଡ ମୁନି ମୃତ୍ୟୁସଞ୍ଜିବନୀ ମନ୍ତ୍ରଣେ ସିଞ୍ଚିଲେ ରଣସଙ୍ଗ୍ରାମୀ,
 ବ୍ୟାପେ ଜଳବିନ୍ଦୁ-ବିଚ୍ଛୁରିତ ସତେ ସୁଧା ସିନ୍ଧୁ,
 ବହିଲେ ଜୀବନ ଭରତ, ଶତ୍ରୁଘ୍ନ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜାନକୀ ଜୀବ ବନ୍ଧୁ । ୧୯ ।
 ବନ୍ଧୁ ଜାତି ଜନ ସକଳ ସଭନ ବିଭୀଷଣ ସୁଗ୍ରୀ ଆଦି ବୀରେ,
 ବାକି ଗଜ ରକ୍ଷ ତହୁଁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବଞ୍ଚିଣ ଉଠିଲେ ସେ ଅତିରେ,
 ବନ୍ଧି ଗମ ଗମ-ବୀର ରଘୁପତି ଗଜାଗମ,
 ବିଜୟ ଉଲ୍ଲାସେ କର୍ମାଇଲେ ମହା ସକଳ ବନ ଆଶ୍ରମ ଧାମ । ୨୦ ।

ବାଲୁକ ଆଶ୍ରମେ ଜନକ ନନ୍ଦିନୀ ଦେଖୁଥିଲ ହନୁ ବେନି ଡୋଳେ,
 ବାତ ସ୍ତବେ ସୀତା ଦର୍ଶନ ସ୍ମରଣ ନୋହିଲ ତାପସ ମାୟା ବଳେ,
 ବାଲମୀକ ମୁନି-ବନ୍ଧିଲେ ସକଳେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଘେନି,
 ବୋଇଲେ ଶ୍ରୀରାମ ହେ ମୁନି ପୂଜାବ ତୁମ୍ଭେ ଯେ ସକଳ ଜୀବ ଦାନୀ । ୨୧ ।
 ବୁଝିଣ ନିଶ୍ଚୟ ସେ ବେନି ତନୟ ସନ୍ଦେଶ ଦେବାକୁ କଲେ ଛାଡ଼ି,
 ବୋଇଲେ ସେ ମୁନି ଯାଅ ରଘୁମଣି ଘେନି ଏହି ଯଜ୍ଞ ଅଶ୍ବବର
 ବାଜିମେଧ ଯାଗ-ବାବୁ ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ଦିଅ ଆଗ,
 ବିଦାୟ ଘେନିଣ ଗଲେ ସର୍ବେ ବାଳ ମୁକୁନ୍ଦ କଲ ଏ ଛାନ୍ଦ ସାଙ୍ଗ । ୨୨ ।

୨୧ଶ ଛାନ୍ଦ

(ରାଗ-ଗଡ଼ମାଳିଆ)

ବିଗୁର ଏ ଛାନ୍ଦ ରସ ଶ୍ରୀରମେ ଲଭିଲେ ମହା ପୌରୁଷ
ବାଜିମେଧ ଯାଗ ହେଲ ଶେଷ-ବିଦୁଷ ହେ । ୧ ।
ବିତରଣ ବସ୍ତ୍ର ଧନ ବିବିଧ ଉତ୍ସବେ କଟିଲ ଦିନ,
ବିପ୍ରେ ନେଲେ ଗୋ-ଭୂମି କାଞ୍ଚନ-ବିଦୁଷ ହେ । ୨ ।
ବାଲମିକ ମୁନିବର ବାରଣତ ଶିଷ୍ୟ ଘେନି ସଙ୍ଗର,
ବିଜେ କଲେ ଅଯୋଧ୍ୟା ନଗର-ବିଦୁଷ ହେ । ୩ ।
ବାଗୀଶ୍ଵରୀ ଯାର ବଶ ଲଭିଛନ୍ତି ମହା କବି ପୌରୁଷ
ବୋଇଲେ ସେ ଡାକି ଲବ କୁଶ ! ବିଦୁଷ ହେ । ୪ ।
ବୋଇଲେ ବେନି କୁମରେ ଧନୁର୍ଦ୍ଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କଲ ମୋ ଠାରେ,
ବିକ୍ରମେ ଦୁର୍ଜୟ ବେନି ବୀରେ-ବାଳକେ । ୫ ।
ବିରଚିତ ରମାୟଣ କାଲି ସଭାସ୍ଥଳେ କର ଗାୟନ,
ବୁଝି ହେଉ କବି ସନମାନ-ବାଳକେ । ୬ ।
ବେନିଭଲ ଧନୁର୍ଦ୍ଦର ପ୍ରସ୍ତର କର କବିତ୍ଵ ମୋହର,
ବ୍ୟାପୁ କେତେ ଯୁଗ ଯୁଗାନ୍ତର । ୭ ।
ବିହିତ ହିତୋପଦେଶ ଦେଇ ମୁନି ତୁନି ହୋଇ ହରଷ
ବାଳ ଶିଷ୍ୟେ ସେ ଦେଲେ ଆଶୀଷ । ୮ ।
ବିଗତ ସେ ପ୍ରଭମୟ ଭନୁମାନ ସାନୁମାନେ ଉଦୟ
ବିହରେ ଦ୍ଵିଜ ବହେ ମଜୟ । ୯ ।
ବଜ୍ରକଳ ପରିଧାନ କରି ବୀରେ ଶୀରେ ଜଟା ବନ୍ଧନ
ବୀଣା ବଜାଇ କଲେ ଗାୟନ । ୧୦ ।
ବେଦ ରମାୟଣ ଧ୍ଵନି କମ୍ପାଇ ଦେଲ ଆକାଶ ଅବନୀ,
ବୁଧେ ଚକିତ ହୋଇଲେ ଶୁଣି । ୧୧ ।
ବସି ଯଜ୍ଞ ସଭା ସଜା ମୋହିଲେ ସେ ସଭଜନ ମଣ୍ଡଳୀ
ବୋଲି ସୁମଧୁର ପଦ୍ୟାବଳୀ । ୧୨ ।

ବିତିଲ ରଜନୀ ଦିନ ପୁଛା କଲେ ରମ ମୁନି ନନ୍ଦନ,
 ବିରତିଲେ କିଏ ରମାୟଣ—ବାଜକେ ହେ । ୧୩ ।
 ବେନି କାହାର ନନ୍ଦନ ବିରହିତ ଜନ ହୃଦ ତନ୍ଦନ
 ବାରେ ସଂଶୟ କର ମୋତନ । ୧୪ ।
 ବୋଇଲେ ଉତ୍ତରେ ବାଣୀ ଜନକଙ୍କ ନାମ ନାହୁଁତ ଶୁଣି
 ମାତା ସୀତା ଜନକ ନନ୍ଦିନୀ । ୧୫ ।
 ବୋଲୁଁ ଏମତ ବଚନ-କୋଳେ ନେଲେ ରମ ବେନି ନନ୍ଦନ,
 ବନ୍ଧ ତିତାଇ କଲେ ଶେବନ-ବିଦୁଷ ହେ । ୧୬ ।
 ବାଲମୀକ ମୁନି ପାଦେ ପ୍ରଣମିଲେ ରମ ଶୋକ ଗଦ୍‌ଗଦେ,
 ବଲଦେହୀ ତାରିଲି ପ୍ରମାଦେ । ୧୭ ।
 ବଲଦେହୀ ମହା ସତୀ ଜାଣି ଶୁଣି ରମ ସେ ମହାମତି,
 ବିକଳରେ ବୋଇଲେ ଭରତୀ । ୧୮ ।
 ବ୍ରତ ପ୍ରକୃତି ରଞ୍ଜନ ପାଳି ଜାନକୀ ଲଭିଲେ କଷଣ,
 ଅବିଶ୍ୱାସୀ ସେତ ପୁରଜନ । ୧୯ ।
 ବୋଇଲେ ରଘୁ ନନ୍ଦନ ଈଶ୍ୱରୀ ଦେଖନ୍ତୁ ସହସ୍ର ଜନ,
 ବୈଶ୍ୱାନରେ ଜାନକୀ ରମନ—ବିଧାତା ହେ । ୨୦ ।
 ବାଲମୀକ ତପୋଧନ ଶୁଣି ରଘୁବୀର କଠୋର ପଣ,
 ସୁମନ୍ତ ସହିତ ଗଲେ ବନ, ବିଧାତା ହେ । ୨୧ ।
 ବିଚିତ୍ର ବିଧି ବିଧାନ ପିତା ପୁତ୍ରେ କରାଇଣ ମିଳନ,
 ବାଜ ମୁକୁନ୍ଦ ବିରଷ ମନ, ବିଦୁଷ ହେ । ୨୨ ।

—OxO—

୨୨ଶ ଛାନ୍ଦ

(ରାଗ-ରାମକେରୀ)

ବିଦୁଷେ ହେ ଘେନ ଆନନ୍ଦେ କାବ୍ୟ ରସ ରସନା,
ବାରେ ତେଜି ମନୁଁ ସକଳ ବନ୍ଧ ବିଷ ବାସନା । ୧ ।
ବିଦିତ ଯା ପୁଣ୍ୟ ପୁରାଣେ ଶାସ୍ତ୍ର ଅଛଇ ଜଣା,
ବିଗୁର ଚିତ୍ତେ ତା ସଙ୍ଗତେ ଘେନି କବି କଳନା । ୨ ।
ବୁଝିବଟି ତେବେ ସାଧବେ ଯା' ଘଟିଲ ଅଚିରେ,
ବାଲମୀକି ତପ କାନନ କୁଞ୍ଜ କୁଟୀର ଦ୍ଵାରେ । ୩ ।
ବ୍ୟାପିଲ ସେ ବନ ଆଶ୍ରମ ଘନ ବିଷାଦ ଛାୟା,
ବ୍ରାହ୍ମ ବ୍ୟସନରେ ଯେସନ ଦିଶେ ମଳିନ କାୟା । ୪ ।
ବିରାଷେ ତାପସ ଶ୍ରୀରାମ ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ବାଣୀ,
ବଖାଣନ୍ତେ ବେନି ନୟନୁଁ ତହୁଁ ବହିଲ ପାଣି । ୫ ।
ବହି ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଅନୁଜ୍ଞା ଫେରି ଆସିଲେ ମୁନି,
ବୌଦ୍ଧାନରେ ପୁନଃ ପରୀକ୍ଷା ସତୀ ଦେବାରେ ଜାଣି । ୬ ।
ବୋଇଲେ ତାପସ “ଜନନୀ ଲେଖା ଲଲଚେ ଯାହା,
ବିଧି ଦେଇ ନିଜ ବିଧାନ ଆନ ନକରେ ତାହା । ୭ ।
ବ୍ୟାକୁଳ ହୃଦୟ ରେକରେ ବନ ଭୂମି କମ୍ପିଲ,
ବିଦାୟ ବାସର ଉଷାର ଭୂଷା ଯେ ନ ଶୋଭିଲ । ୮ ।
ବୃକ୍ଷ ଲତା ଗୁଳ୍ମ ବିଗ୍ରହୁଁ ଝଡେ ପତ୍ର ପ୍ରସୂନ,
ବୃକ୍ଷେ ବୃକ୍ଷେ ରହି ମଉଳି ଯାନ୍ତି କେତେ ସୁମନ । ୯ ।
ବୁଜେ ନେତ୍ର ସରେ ବିଷାଦ ଭରେ କୁମୁଦ କଳୀ,
ବିଷାଦରେ କ୍ଷଣ କ୍ଷଣକେ ପଡ଼େ ଶେଫାଳୀ ଝରି । ୧୦ ।
ବାତପ୍ରେମୀ ବନ କୁରଙ୍ଗୀ ଡେରି ଶ୍ରବଣ ବେନି,
ବିଲେକନ୍ତି ଅତି କାତରେ ଶୁଣି ହୃଦୟ ଧ୍ଵନୀ । ୧୧ ।
ବିଦାୟ ଦିଅନ୍ତି ଜାନକୀ ମୁନି ଚନ୍ଦ୍ରା ବଧୂ,
ବୋଲେ ବାଷ୍ପାକୁଳ କାଳିମା ହର୍ଷ ବଦନ ବିଧୁ । ୧୨ ।

ବୁଢ଼ ତାପସୀୟେ ବୋଇଲେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଗଲ ଯା ଛାଡ଼ି,
 ବୁଢ଼ରେ ମାତ୍ରକ କଷଣ ଶେଳ ଦେଇ ଯା ମାଡ଼ି । ୧୩ ।
 ବଚନ ମଧୁର ନଶୁଣୀ ଶ୍ରୁତି ନିଶ୍ଚୟ ଧୃତି,
 ବିନାଶିତ ମାୟା ମମତା ରଞ୍ଜୁ ବନ୍ଧନ ବୃତ୍ତି । ୧୪ ।
 ବଶ ଯା ସକଳ ବାମନା ସେହି ବାଲୁକି ଯତି,
 ବୈଦେହୀ ବିଦାୟେ କାନ୍ଦନ୍ତି ମୁନି ବାଳକ ତତି । ୧୫ ।
 ବନ ନିବାସିନୀ କୁମାରୀ ପଣ ମୁନି କାର୍ମନୀ
 ବିକଳେ ଭୀଷାନ୍ତି ଲେତକେ ସତୀ ପଣତ କାନି । ୧୬ ।
 ବନ୍ଦିଲେ ଜାନକୀ ଜନକ ସମ ବାଲୁକି ମୁନି
 ବେନି ପୟରୁ ଧୁଳି ସେ ଶୀରେ ବୋଜିଲେ ଘେନି । ୧୭ ।
 ବସି ସୁମନ୍ତର ସ୍ୟନ୍ଦନେ ସୀତା କଲେ ଗମନ
 ବନ ଆଶ୍ରମରେ ଶୁଭିଲ ଗୁରୁ ରେଳ ହନ୍ଦନ । ୧୮ ।
 ବିକେ ସଭତଳେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମୁନି ନୃପତି ଗଣ
 ବିକେ ନଗ୍ରନର ନାରୀୟେ ସର୍ବେ ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ମନ । ୧୯ ।
 ବିମାତା ମାତା ଯେ ଜାନକୀ ବନ୍ଧୁ ପ୍ରବେଶ ପାଇଁ
 ବାରଣ କରିବା ବିଫଳ ଜାଣ ନୋହିଲେ ତହିଁ । ୨୦ ।
 ବଇଦେହୀ ଘେନି ସଙ୍ଗତେ ମୁନି ଆସେ ସତ୍ତ୍ୱର
 ବନ୍ଦିଲେ ଜାନକୀ ସଭରେ ସାମୀ ବେନି ପୟର । ୨୧ ।
 “ ବୋଇଲେ ବାଲୁକି ଶୁଣିହେ ଜନେ ଶୁଣ ଶ୍ରୀରାମ
 ବିଦିତ ଚ୍ୟବନ ନନ୍ଦନ ବାଲମୀକ ମୋ ନାମ । ୨୨ ।
 ବହୁ ତପ ଫଳେ ତ୍ରିକାଳ ଦର୍ଶୀ ହୋଇଛି ମୁହିଁ
 ବଇଦେହୀ ଅଙ୍ଗେ ଜାଣଇ ତିଳେ କଲୁଷ ନାହିଁ । ୨୩ ।
 ବିଦିତ ମୁଁ ଧ୍ୟାନ ବଜରେ ସୀତା ପବିତ୍ରା ଅତି
 ବିଦିତ ଯେ ତିନି ଭୁବନେ ମହାମତି ସେ ସତୀ । ୨୪ ।
 ବଚନ ଏ ଧ୍ରୁବ ମୋହର ଗମ ଜାଣ ସତ୍ତ୍ୱର
 ବେନି ପୁତ୍ର ଲବ କୁଶ ଏ ସତୀ ସୀତା କୁମର । ୨୫ ।
 ବୁଝିଛି ମୁଁ ଅବିଶ୍ୱାସୀ ସେ ପୁର ବାସୀ ଏ ଜନ
 ବାରଣ ନ ଘେନି ବୈଦେହୀ ତୁମ୍ଭେ କର ଗ୍ରହଣ । ୨୬ ।

ବୋଇଲେ ଏସନ ତାପସ କଲେବର କମ୍ପାଇ
 ବିଦଗ୍ଧ ହୁଅନ୍ତୁ ପାପୀ ସେ ପାଟି ପୋଡ଼ୁ ଏ ମହାଁ ” ୧୭୮
 ବିନୟରେ ରଘୁ ପ୍ରବର ଦେଲେ ଉତ୍ତର ଧୀରେ
 ବୈଦେହୀ ନିଷାପ ଏହା ମୁଁ କାଣିଅଛି ଅନ୍ତରେ । ୨୮ ।
 ବିଧୂର ନିର୍ବନ୍ଧ ଯାହା ତା କେବେ ନୋହିବ ଆନ
 ବଇଦେହୀ ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷା ଦେଖୁ ସକଳ ଜନ । ୨୯ ।
 ବଇଦେହୀ ବହିଃ ପରୀକ୍ଷା ଦେଖୁଥିଲେ ଅମର
 ବିଶେଷେ ଘଟିଲ ଯାହା ତା ଲୋକେ ନୁହେଁ ଗୋଚର । ୩୦ ।
 ବଇଦେହୀ ଅଗ୍ନି-ପରୀକ୍ଷା ପୁନର୍ବାର ଏ ଭବେ
 ବିଲେକନ୍ତ ସଭା ସମ୍ମୁଖେ ପ୍ରକାଶନ ସରବେ । ୩୧ ।
 ବଚନ ଏସନ ଶ୍ରୀରାମ ମୁଖୁଁ ଶୁଣି ଜାନକୀ
 ବନ୍ଦିଲେ ଶ୍ରୀରାମ ପୟର ଅଗ୍ନି କରିଣ ସାକ୍ଷୀ । ୩୨ ।
 “ବାରମ୍ବାର କୂଳ କାମିନୀ ବହିଃ ପରୀକ୍ଷା ନାଥ
 ବିହିବାକି ଭବେ ସୁନ୍ଦର ମନେ କଲ ନିଷ୍ପତ । ୩୩ ।
 ବଞ୍ଚକ ଜନକ ବାକ୍ୟରେ ମତି ଦେଲ ଟକାଇ
 ବିଚଳିତ ପ୍ରଜା ରଞ୍ଜନେ ସିନା ମନ ବଢ଼ାଇ । ୩୪ ।
 ବୃଥାରେ ବିହିଲ କାନନ ବାସ ଦଣ୍ଡ ନିରାଶ
 ବାଲମୀକ ମହା ତାପସ ବାକ୍ୟେ ନାହିଁ ବିଶ୍ୱାସ । ୩୫ ।
 ବହୁଜନ କଥା ନମାନି ମୋତେ କରି ପରୀକ୍ଷା
 ବହୁ ପଞ୍ଚରୁଷେ ଇଚ୍ଛାଲି ପ୍ରଜାରଞ୍ଜନ ଦୀକ୍ଷା ” । ୩୬ ।
 ବାକ୍ୟ କହୁଁ ଶୋକ ଗଦଗଦେ ଡେଇଁ ଉଲଟ ବହିଁ
 ବିମୋହନ ଦିବ୍ୟ ମୂରତି ଘେନି ଉଠିଲେ ପୁଣି । ୩୭ ।
 ବିବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀରାମ ବଦନ୍ତୁ ଆଉ ନନ୍ଦରେ ବାଣୀ
 ବିହ୍ୱଳେ ଆସନ୍ତୁ ଉଠିଲେ କର ବାହୁଲେ ପୁଣି । ୩୮ ।
 ବଇଦେହୀ ପାଦ ସମୀପେ ଧର ହେଲା ବିଦାର୍ଶ
 ବିଚିତ୍ର ଶୋଭାରେ ହୋଇଲେ ବସୁମତୀ ଉତ୍ତାର୍ଣ୍ଣ । ୩୯ ।
 ବକ୍ଷରେ ଘେନିଲେ କାନକୀ ସେ ଯେ ଜଗଦ୍‌ବନ୍ଦିନୀ
 ବି ତଳକୁ କଲେ ଗମନ ଧରି ଧର ନନ୍ଦିନୀ । ୪୦ ।

ବିଚିତ୍ର ଘଟଣା ଦେଖିଣ ଗମ ତୁମ୍ଭିଲେ ମହୀ
ବୈମାତୃକେ ଧାଲି ଧରନ୍ତି ଅତି କାତରେ ରହି । ୪୧ ।

ବିଚଳତ ମର ଅମର ଗଣ ଚକ୍ଷ କିନ୍ତରୀ
ବିଚଳତ ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତର ବାଜମୁକୁଦ ହରି । ୪୨ ।

---୦୦---

କାବ୍ୟଛାୟା

୧ମ ଛାନ୍ଦ

(ଗଗନ-କଳଶ)

ବିଜ୍ଞାନେ ବହୁ ପଥ ପଥକ ଯେସନ,
ବିଜ୍ଞାନି ଖୋଜଇ କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ବର୍ତ୍ତମାନ । ୧ ।
ବର୍ଷିବାରେ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଉତ୍ତର ଚରିତ,
ବିଦୁଷେ ସନ୍ଧିଷ୍ଠେ ତାହା ହୋଇବ କଥିତ । ୨ ।
ବୈଦେହୀ ବିରହେ ରାମ ନୟନରୁ ବାରି,
ବହୁଥାଏ ଅବିରଳ ଦିବସ ଶର୍ବରୀ । ୩ ।
ବୈଦେହୀ ସ୍ବରୂପ ସ୍ବୟେ ଜାଗ୍ରତେ ଶୟନେ,
ବ୍ୟଥିତ କରଇ ସଦା ଦାଶରଥୀ ମନେ । ୪ ।
ବିକିତ ହୃଷିକ ହୃଷୀକେଶ ରଘୁନାଥ,
ବୈଦେହୀ ବିରହେ ଦୁଃଖୀ ନୋହିଲେ ସନ୍ତତ । ୫ ।
ବିଜ୍ଞ ପାତ୍ର ମିତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ପରମର୍ଶ ଘେନି,
ବିବେକୀ ଶ୍ରୀରାମ ଦୁର୍ଗା ପାଳିଲେ ଅବନୀ । ୬ ।
ବିଧୁବଶେ ସର୍ବେ ଗଲେ ଜନନୀ ବିମାତା,
ବେକୁଁ ବେଳ ଦୁଃଖ ଶୋକ ଘଟାଇଲ ଧାତା । ୭ ।
ବିନାଶୀ ଦୃଷ୍ଟ ଲେମ୍ବୁ ଗନ୍ଧର୍ବ ନୃପତି,
ବସାଇଲେ ତାର ଗଙ୍ଗେ ଉତ୍ତର ସନ୍ତତି । ୮ ।
ବୀର ଲକ୍ଷ୍ମଣର ବୀର ସେ ବେନି କୁମର,
ବିଦିତ ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରକେତୁ ଅଙ୍ଗଦ ଆବର । ୯ ।
ବେନି କୁମର ଯେ ଧନୁର୍ବୀରୀ ହେଲେ ଗଙ୍ଗା,
ବୀରେ ଅଶ୍ବମେଧ ଦେଶେ ପାଜିଲେ ପରଜା । ୧୦ ।
ବସିଲେ ମଥୁରା ପୁରେ ଶତ୍ରୁଗ୍ଧ କୁମର,
ବୈରୀଘାତୀ ସୁବାହୁ ସେ ବେନି ସହୋଦର । ୧୧ ।

ବୀର ଲବକୁଶ ଯେ ଯମଜ ଭ୍ରାତା ବେନି,
 ବିଧିରେ ପାଳି ଅଯୋଧ୍ୟା ନନ୍ଦିଗ୍ରାମ ଘେନି । ୧୨ ।
 ବିଧିରେ ବିଧିର ଦୂତ ସେ କାଳ ପୁରୁଷ,
 ବେଶ ସନ୍ଧ୍ୟାସର ଧରି ସାକେତେ ପ୍ରବେଶ । ୧୩ ।
 ବିହିତ ଆସନ ଦେଇ ଆଗମନ ବାର୍ତ୍ତା,
 ବିନୟେ ପୁଛିଲେ ତହୁଁ ଅଯୋଧ୍ୟାର କର୍ତ୍ତା । ୧୪ ।
 ବୋଇଲେ ସେ ଦଣ୍ଡଧର ସଧୀରେ ଉତ୍ତରି,
 ବିଜନେ ଆଳାପ ତବ ସଙ୍ଗ ଦଣ୍ଡଧାରୀ । ୧୫ ।
 ବିଧି ବଶେ ଏଥେ କେହି କଲେ ଆଗମନ,
 ବିଧିର ଆଦେଶେ ତାଙ୍କୁ କରିବ ବର୍ଜନ । ୧୬ ।
 ବଚନ ଏସନ ଶୁଣି ଡାକିଲେ ଶ୍ରୀରାମ,
 ବୋଇଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଦ୍ଵାର ରଖ ସାବଧାନ । ୧୭ ।
 ବହିର୍ଦ୍ଵାରୁ ଏଥି କାରେ ନ ଦେବ ସେ ଯାଇ,
 ବିଧି ବଶେ ତେଜିବି ମୁଁ ହୋଇଲେ ସେ ଭାଇ । ୧୮ ।
 ବୀର କଲେ କାଳ ସଙ୍ଗେ ତହୁଁ ସମ୍ପାଷଣ,
 ବିଧାତାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଯା ନୁହଇ ଖଣ୍ଡନ । ୧୯ ।
 ବ୍ରହ୍ମ ମାୟାରେ ଦୂର୍ବାସା ସେ ଉଗ୍ର ତପସୀ,
 ବାରଣାସୀ^୧ ଦ୍ଵାରେ ତହୁଁ ପ୍ରବେଶିଲେ ଆସି । ୨୦ ।
 “ବୋଇଲେ ଶ୍ରୀରାମ ସମ୍ପାଷଣ ଯିବି ମୁହିଁ,
 ବାବୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣରେ ମୋତେ ପଥ ଦିଅ କହି” । ୨୧ ।
 ବିନୟରେ ଉତ୍ତରିଲ ସୁମିତ୍ରା ନନ୍ଦନ,
 ବିରଜେ କରନ୍ତି ବିଧି ଦୂତ ଆଳାପନ । ୨୨ ।
 ବିହିଲେ ଆଦେଶ ପ୍ରଭୁ ଯେବା ପ୍ରୟୋଜନ,
 ବିସ୍ତରି କହନ୍ତୁ ତାହା କରିବି ସାଧନ । ୨୩ ।
 ବଚନ ଏସନ ଶୁଣି କୋପିଲେ ସେ ଯତି,
 ବିଦିତ ଭବେ ଦୂର୍ବାସା ମହା ଉଗ୍ରମତି । ୨୪ ।
 ବୋଇଲେ ସେ ବ୍ରହ୍ମଶାପେ କରିବେ ସହାତ,
 ବିଚ୍ଛବସ୍ତୁ ବଂଶ ପୁଣି ଅଯୋଧ୍ୟା ନଗର । ୨୫ ।

ବିଲେକି ମୁନିର କୋପ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଛାସିତ,
 ବ୍ୟଥିତେ ବର୍ଜନ ପୁଣି ମଣିଲେ ଉଚିତ । ୨୬ ।
 ବର୍ଜନ ମରଣ ପଛେ ଜରିବେ ବରଣ,
 ବ୍ରଜ କୋପାନଳୁ ରକ୍ଷା ହେବେ ପ୍ରଜାଜନ, । ୨୭ ।
 ବିଗୁରି ଏସନ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ତପୋଧନ,
 ବିଜନେ ଶ୍ରୀରାମ ପାଶେ କଲେକ ଗମନ । ୨୮ ।
 ବୈବସ୍ବତ ସୂତେ ରାମ ଦେଇଣ ମେଳଣି,
 ବିନୟରେ ପଦ ପୁଜି ଘେନିଗଲେ ମୁନି । ୨୯ ।
 ବରଷେ ଥିଲେ ସେ ଯତିବର ଅନାହାରେ,
 ବିବିଧ ଅଳ ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ତୋଷିଲେ ସତ୍ପରେ ! ୩୦ ।
 ବିଧୁର ବିଧାନ କେଉଁ ନୁହୁଛିଟି ଆନ,
 ବାଧା ଦେବା ପାଇଁ ଭବେ କେ ନୁହେଁ ଭଜନ । ୩୧ ।
 ବିଦାୟ ଘେନିଣ ମୁନି ସ୍ଥାନେ ଚଳିଲେ,
 ବାଳମୁକୁନ୍ଦ ବିଧୁର ବିଧାନ କଳିଲେ । ୩୨ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ଛାନ୍ଦ

(ବାଗ—ଶଙ୍କର ଭରଣ)

ବିଷାଦରେ ବସି ଗମ କରନ୍ତି ଭବନୀ

ବିଧିବଶେ ଘଟିଲ ସେ ଆସି ଦୁର୍ଘଟନା

ବୀର ଭଲ ସେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ,

ବରଜିବେ ରଘୁନାଥ ଏ ଘୋର କଷଣ । ୧ ।

ବିଶେଷରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଯେ ଅନୁଗତ ଭଲ

ବଜ୍ରଦେହୀ ଗନ୍ଧ୍ୟଧନ ଅଧିକ ନୁହଇ

ବିହି ହେଲ ଏଡ଼େ ବାମ

ବର୍ଜିବେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତେଣୁ ଚିନ୍ତିତ ଶ୍ରୀରାମ । ୨ ।

ବିଧିବଶେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶେ ପାଳିବାରେ ସତ୍ୟବ୍ରତ

ବିରାଟ ମାଗିଣ ଗମ ହୁଅନ୍ତେ ବ୍ୟଥିତ

ବୀର ସରମିତ୍ରୀ ଆସି

ବିନୟେ ଶ୍ରୀରାମ ପାଶେ କହିଲେ ଆଶ୍ଵାସି । ୩ ।

ବ୍ରତ ପିତୃ ସତ୍ୟ ପାଳି ତେଜି ଗନ୍ଧ୍ୟ ଦେଶ

ବୀର ବେନି ବର୍ଷ କରି କାନନ ନିବାସ

ବରଜିଲ ବଜ୍ରଦେହୀ

ବର୍ଜନେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବ୍ରତ ପାଳ ଭବଗ୍ରାହୀ । ୪ ।

ବିକଳ ଶ୍ରୀ ରାମ ନେତ୍ର ଛଳ ଛଳ ପାଣି

ବିନୟେ ହର୍ଷ ଦୁଃଖରେ ଘେନନ୍ତେ ମେଲଣି

ବନ୍ଧିଲେ ସେ ଗୁରୁଜନ

ବଶିଷ୍ଠ ନାରଦ ଆଦି ଯେତେ ମୁନିଗଣ । ୫ ।

ବିକଳ ହୁଅନ୍ତି ପ୍ରଜା ପାତ୍ର ମିତ୍ର ଜାଣି

ବୀର ଧୀର ଚିତ୍ତେ ତହୁଁ ଘେନିଲେ ମେଲଣି

ବନ୍ଧି ହୁଏ ରଘୁନାଥେ

ବେଶେ ସ୍ତବେଶିଲେ ସଚୟନ ଖର ସ୍ରୋତେ । ୬ ।

ବିଷ୍ଣୁ ରୂପ ଧ୍ୟାୟା ବୀର ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଜାନ,
 ବରକୁଣ୍ଠେ ବିଷ୍ଣୁ ଅଂଶେ କରିଲେ ଗମନ
 ବ୍ୟାପେ ହା ହା କାର ଧୁନି,
 ବିକ୍ରାପ ଜହନ ଗେଜ ଆକାଶ ଅବନୀ । ୭ ।
 ବୀରର ମହା ପ୍ରୟାଶେ ଅଯୋଧ୍ୟା ନଗରୀ
 ବିଷାଦ କାଳିମା ଛାୟା ଘୋଟିଲ ଆବୋରି,
 ବିରୁରନ୍ତି ଗମ ବସି,
 ବିଷଣ୍ଣ ହୃଦେ ଭଜନ୍ତି ଅଯୋଧ୍ୟା ନିବାସୀ । ୮ ।
 ବରଜି ପ୍ରିୟ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଭ୍ରାତ ନନ୍ଦନାଥ,
 ବରଜନେ ଗଜଦଣ୍ଡ କରି ମନୋରଥ,
 ବେଗେ ବୁଝାନ୍ତେ ଭରତ
 ବର୍ଷିଷ୍ଠ ବଚନେ ନ ହୋଇଲେ ସନମତ । ୯ ।
 ବୀର ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବିହୀନ ପରଶ ଶ୍ରୀରାମ,
 ବହନେ ନ କଲେ ତିଳେ ତହିଁ ମନସାମ,
 ବାର୍ତ୍ତା ପାଇ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ,
 ବେଗେ ସେ ମଧୁ କଟକ୍ କଲେ ଆଗମନ । ୧୦ ।
 ବୀର ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ପାଦ ବୀରେ ଶିରେ ଧରି,
 ବିରସରେ ଜହନ କରିଲେ ଶିଶୁ ପତି,
 ବୋଇଲେ ସେ ବେନି ଭଲ,
 ବାରିଜ ଚରଣ ବିନା ଆନଗତି ନାହିଁ । ୧୧ ।
 ବୈକୁଣ୍ଠେ ମହା ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଇଚ୍ଛିଣ ଶ୍ରୀରାମ,
 ବୋଲଇଲେ ସକଳେ ଗଜନ୍ୟ ପ୍ରଜାଗଣ,
 ବାର୍ତ୍ତା ପାଇଣ ସକଳେ,
 ବିକଳେ ଅଯୋଧ୍ୟା ପୁରେ ପ୍ରବେଶିଲେ ହେଜେ । ୧୨ ।
 ବିଜେ ପୁରୀ, ହନୁ, ଜାମ୍ବବାନ କପିଗଣ,
 ବିଜେ ନଳ, ନୀଳ ଚେପତି, ବିଭୀଷଣ,
 ବ୍ୟସ୍ତେ ପୁଛନ୍ତି ସେ ଧାଇଁ,
 ବିଭୁ ପଦ ସେବି ସର୍ବ ଧାମେ ଯବା ପାଇଁ । ୧୩ ।

ବୋଇଲେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶୁଣ ଗଜା ବିଭୀଷଣ,
 ବିହୃତ ନୁହଇ ତବ ସ୍ବରାଜେ ଗମନ,
 ବିଦିତ ସେ ପୁରୀ ଗୁଣି,
 ତସି ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ଲଙ୍କା ପୁରୀ ପାଳ ଦଣ୍ଡଧାରୀ । ୧୪ ।
 ବାତ ସୁତ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ହୁଅଯେ ଅମର,
 ବିଶ୍ଵାସ କର ସେ ଦାସ୍ୟ ଭକତି ତୁମର,
 ବୋଲେ ତହୁଁ ବାତସୁତ,
 ବିଭୁ ନାକ ଶିରୀ ମୋର ନୁହଇ ଇପ୍ସିତ । ୧୫ ।
 ବାଞ୍ଛା ମୋର ନୁହେଁ ପ୍ରଭୁ ଅମର ନିବାସ,
 ବାଞ୍ଛା ତହିଁ ଯହିଁ ତବ ନାମର ପ୍ରକାଶ,
 ବୋଲିଣ ତଥାସ୍ତୁ ବାଣୀ,
 ବିରସେ ଶ୍ରୀମତୀ ଦେଲେ ତକ୍ଷଣେ ମେଲଣି ! ୧୬ ।
 ବିଭୀଷଣ ମିତ୍ରେ ପୁଣି କରି ସମର୍ପଣ,
 ବେନି ସୁତ ଲବକୁଶେ ଦେଲେ ଗଜ ପଣ,
 ବୀର ହୋଇ ହୁଷ୍ଟ ମନ,
 ବରଜି ଅଯୋଧ୍ୟା ପୁର କରିଲେ ଗମନ । ୧୭ ।
 ତହୁଁ ପୁରବାସୀ ପାତ୍ର ଦିତ୍ର ମୁନିଗଣ,
 ବିକଳେ ଗମ ପକ୍ଷାତେ କରିଲେ ଧାବନ,
 ବୀର ସୁଗ୍ରୀ ଅନୁଚରେ,
 ବେଗେ ସର୍ବେ ଚଳିଲେ ସେ ତଟିନୀର ତୀରେ । ୧୮ ।
 ବିମୁକ୍ତ ପୂର୍ବ ପୁରୁଷ ଯା ଲାଗି ହୋଇଲ,
 ବହେ ସେ ସରଯୁ ସ୍ବଚ୍ଛ ପବିତ୍ର ସଲିଳା,
 ବିଜେ ତହିଁ ତିନି ଭଲ,
 ବଢ଼ିଲେ ଦିବ୍ୟ ଶରୀର ନୀରେ ଅବଗାହି । ୧୯ ।
 ବିଗ୍ରହ ନରର ତେଜି ଅପୂର୍ବ ମୂରତି,
 ବହିଣ ସେ ଗୁଣି ଭଲ ଭାଙ୍ଗେ କଲେ ଗତି,
 ବିଧୁ ହେଲେ ହରଷିତ,
 ବେଗେ ପାଛୋଟିଲେ ଘେନି ସୁସଜ୍ଜିତ ରଥ । ୨୦ ।

ବିଧି ବିଧାନେ ସତ୍ୟାନ ସରଗ ସୁଜନ,
 ବସିଲେ ଆନନ୍ଦେ ତହିଁ ଅନୁଚର ଗଣ,
 ବିଜେ ବଜ୍ରକୃଷ୍ଣ ପୁରୀ,
 ବିଦିତ ଭୁବନେ ଯେହୁ ବିଷ୍ଣୁ ଅବତାରୀ । ୨୧ ।
 ବାସନା ନକରି ସଦା ବିଷୟ ଜାତରେ,
 ବନ୍ଧ ଜୀବ ଚିନ୍ତ ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରୟାଣ କାଳରେ,
 ବାଳକୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ଧ୍ୟାୟି ,
 ବୈକୁଣ୍ଠ ମିଳନ ଛାନ୍ଦ ରଚନା ଚିତ୍ତେ । ୨୨ ।

—xOx—

ମୟ ଛାନ୍ଦ

— ଗର— କଳଶା —

ବିଷ୍ଣାରି କହିବା ଶୁଣ ବଲ୍ଲଭ ଧାମ ,
ବିଚିତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣନ ଶୁଣି ପୂରୁ ମନସାମ । ୧ ।
ବାସୁକି ସସ୍ର ବଦନେ ବର୍ଣ୍ଣ ନପାରଇ ;
ବାଜିଶ କବି କଳ୍ପନା ଛାର ତାର ତହିଁ । ୨ ।
ବଲ୍ଲଭ ନାମେ ଜଡ଼ମୟ ସ୍ଥାନ କାହିଁ ?
ବିଶେଷେ ଅପୂର୍ବ ଚିଦାନନ୍ଦ ଧାମ ସେହି । ୩ ।
ବିଦିତ ସେ ଧାମ ଜଡ଼ ଜଗତ ଅତୀତ ,
ବିଦିତ ଚିନ୍ତୟ ନିତ୍ୟ ଦୋଷ ବିବର୍ଜିତ । ୪ ।
ବିଲେତନେ ନୁହଁଇତି ତାର ଦରଶନ ,
ବୈଷୟିକ ମାନସର ନୁହଇ ଚିତ୍ତନ । ୫ ।
ବିରହିତ ଦୁଃଖ ଶୋକ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଧାମ ,
ବିବର୍ଜିତ ଜଗ ବ୍ୟାଧି ମରଣ ବିକ୍ରମ । ୬ ।
ବିମଳ ପବିତ୍ର ପ୍ରେମ ଅମୃତର ବିନ୍ଦୁ ,
ବହି ଶାଶ୍ୱତ ଶଇଳୁ କ୍ଷରେ ସୁଧା ସିନ୍ଧୁ । ୭ ।
ବିଷ୍ଣୁ ପରମ ପୁରୁଷ କାନ୍ତା ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରିୟା ,
ବିଷ୍ଣାରେ ଅପୂର୍ବ ରସ ପ୍ରକୃତିର କ୍ରିୟା । ୮ ।
ବିଗଜିତ ନିତ୍ୟ ତହିଁ କଳ୍ପ ତରୁବର ,
ବିଷ୍ଣାରି ବିମଳ ନିତ୍ୟ ଛାୟା ସୁଶୀତଳ । ୯ ।
ବିଦିତ ସେ ଚିତ୍ତାମଣି ମୟୀ ଭୂମି ଘେନ ;
ବଚନ ଗୀତ ମୂଳ୍ୟରେ ଅମୃତ ସେ ବନ । ୧୦ ।
ବିଗଜିତ ଜ୍ୟୋତିରୂପେ ଚିଦାନନ୍ଦ ଯହିଁ ,
ବର୍ତ୍ତମାନ ନିତ୍ୟକାଳ ବ୍ୟାପକଟି ତହିଁ । ୧୧ ।
ବିଗଜିତ ନିତ୍ୟଲୀଳା ରସ ଅଧିକାରୀ ,
ବିଗଜିତ ଶଙ୍ଖଚକ୍ର ଗଦା ପଦ୍ମଧାରୀ । ୧୨ ।

ବହି ନବରୂପ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଅବତରି ।
 ବସୁଧା ଉଦ୍ଧାରି ବଳକୃଷ୍ଣେ ଯାନ୍ତି ହରି । ୧୩ ।
 ବିଷ୍ଣୁ ସ୍ଵାମୀ ଶୁଭିଂଶେ ହୋଇଲେ ଜନମ,
 ବିଷ୍ଣୁ ଗମ, ଭବତ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ଶତ୍ରୁଘ୍ନ । ୧୪ ।
 ବିହିତ ହେତୟାୟୁଗେ ବିଷ୍ଣୁ ଅବତରି ,
 ବିଧୁରେ ପରକାଶିଲେ ଲୀଳାର ମାଧୁରୀ । ୧୫ ।
 ବିଗ୍ରହ ନରନ ତେଜି ଗଲେ ଶୁଭିକ୍ଷଣ ,
 ବଳକୃଷ୍ଣେ ଏକଦେହେ ହେଲେ ନାରାୟଣ ! ୧୬ ।
 ବଳଦେହୀ ହରିପ୍ରିୟା ଲକ୍ଷ୍ମୀରୂପା ହୋଇ ,
 ବରପଦେ ସେବିଲେ ସେ ମୋହି ଭବଗ୍ରାହୀ । ୧୭ ।
 ବାସୁକି ପୁଷ୍ପେ ଶୟନ ରଚିଲେ ଅନନ୍ତ ,
 ବେଦ ବ୍ରହ୍ମା ହର, ନପାଇଲେ ଆଦିଅନ୍ତ । ୧୮ ।
 ବ୍ରହ୍ମା କୋଟି କୋଟି ଯୁଗ କରି ଯୋଗଧ୍ୟାନ ,
 ବୁଝିବାକୁ ଯା ମହିମା ନୋହିଲେ ଉଚ୍ଚନ । ୧୯ ।
 ବୃନ୍ଦାରକ ବୃନ୍ଦ ଯାର ନ ପାଆନ୍ତି ସୀମା ,
 ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଗୋସାଇଁ ତୋର ଅନନ୍ତ ମହିମା । ୨୦ ।
 ବିଶ୍ଵ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ନାଥ ତୁ ଆଦି କାରଣ ,
 ବିଶ୍ଵ ଚକ୍ରର କରେ ତୋର ଯଶଗାନ । ୨୧ ।
 ବିଗଜିତ ନାଥ ତୁହି ସକଳ ଜୀବନେ ,
 ବିଗଜିତ ଜଳ ସ୍ଥଳ ଗଗନ ପବନେ । ୨୨ ।
 ବିଜନେ, ଭବନେ, ନିଦ୍ରା, ସ୍ଵପ୍ନ ଜାଗରଣେ ,
 ବିଦ୍ୟମାନ ତରୁ ତୃଣ କାଷ୍ଠ ଯେ ପାଷାଣେ । ୨୩ ।
 ବଚନେ ମନନେ ତୁହି ଚିନ୍ତା ଚକ୍ରତନେ ,
 ବିପଦେ ସମ୍ପଦେ ପୁଣି ହରଷେ ହ୍ରଦନେ । ୨୪ ।
 ବ୍ୟାପିଣ ସର୍ବତ୍ର ନୁହଁ ନୟନ ଗୋଚର ,
 ବିଗଜି ମୋର ଅନ୍ତରେ ଥାଅ ଅତି ଦୂର । ୨୫ ।
 ବିଗଜ ଯହିଁ ତହିଁବା ଯେ ରୂପେ ସେ ରୂପେ ,
 ବାରେ ତାର ବୁଝିଲେ ମୁଁ ତ୍ରିଦୋଷ ତ୍ରିତାପେ । ୨୬ ।

ବିଷମ ଏ ମାୟା ମୋହ ଅନ୍ଧକୂପ ଭବ,
 ବିପଦେ ଅଭୟ ପଦ ଆଶ୍ରୀକରୁଁ ଜୀବ । ୨୭ ।
 ବିଜ୍ଞ, ଗୁରୁ, ପିତା, ମାତା, ଆଶୀର୍ବାଦ ଫଳେ,
 ବାର ବଂଶରୁ ସାହା ଶାରଦା ମୋ ଗଳେ । ୨୮ ।
 ବିଦିତଯେ ପଞ୍ଚାମୃତ ସିନ୍ଧୁର ଲେଖକ,
 ବହୁଦର୍ଶୀ ସୁଦର୍ଶନ କବି ମୋ ଜନକ । ୨୯ ।
 ବନ୍ଦନୀୟା ଜନନୀ ଯମୁନା ମୋର ମାତ,
 ବିନୟୀ ଶ୍ରୀ ଜୟ ନାରାୟଣ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରତ । ୩୦ ।
 ବେନି ଜନିଷ ସୋଦର ଗଧାକୃଷ୍ଣ, ଗମ୍ଭୀର
 ବହେଶୀ ଏକୋଇ ମନୋରମା ଯାର ନାମ । ୩୧ ।
 ବିଂଶ ଏକ ନୃପନ ଶତପଞ୍ଚମ ବଂଶେ
 ବିଗ୍ରହ ମୋ ଧର ଧୂଳି କରିଲୁ ପରଶ । ୩୨ ।
 ବାଞ୍ଛା-ବାଦ ପ୍ରଗଣା ଜିଲ୍ଲା ଯେ କଟକ;
 ବସିଛି ଯେ ପଲ୍ଲୀ ନାମ ନହର କଣ୍ଠକ । ୩୩ ।
 ବଣିକ ଶ୍ରୋତାୟ, ଧନୀ, ନଦୀ ବୈଦ୍ୟ ମାନ,
 ବିଦ୍ୟମାନ ଛତି ପୁଣି ନାନା ହରିଜନ । ୩୪ ।
 ବିଦ୍ୟା କୁଶଭଦ୍ରା ଦୟା ପ୍ରସୂତୀ ଭଗବତୀ,
 ବିଘ୍ନଜୟ ତା ପୁଲିନେ ମୋର ପଲ୍ଲୀ ଛବି । ୩୫ ।
 ବାଂଶ ପୁନାଗ, କେତକୀ, ଗୁଆ, ନାରିକେଳ,
 ବଞ୍ଜୁଳ, ମଞ୍ଜୁଳ ନୀପେ ମାଳତୀର ମେଳ । ୩୬ ।
 ବିରଜିତ ତହିଁ ଏକ ମହିର ସୁଦତ୍ତ,
 ବର ପ୍ରଦାୟକ ଶିବ ସେ ସପନେଶ୍ୱର । ୩୭ ।
 ବତୀଏ ପଲ୍ଲୀଶ୍ରୀ ଚୂଡ଼ା ବନ ଦେବଦାରୁ,
 ବାପୀ ରକ୍ତ କୋକନଦେ ଦିଶୁଥାଇ ଗୁରୁ । ୩୮ ।
 ବିଜେ ଶାଖୋଟ ନିକୁଞ୍ଜେ ମହା ଭଞ୍ଜରବୀ
 ବନ ଦୁର୍ଗେ ବାସେଲେଇ ଯେ ମୋ ଇଷ୍ଟ ଦେବୀ । ୩୯ ।

ବଡ଼ ପ୍ରିୟ ସ୍ଥଳୀ ଏହି ମୋ ଜନମ ପଲ୍ଲୀ,
ବିରୁରଇ ପୁଣ୍ୟ ପୀଠ ନାହିଁ ଏଥୁ ବଳି । ୪୦ ।
ବହୁବାର ସୀତା ଗମ ପଶୁଛି ଶରଣ,
ବସୁମତୀ କୋଳେ ଧିଲୁ ଅତିମ ଶୟନ । ୪୧ ।
ବାଦି ନିୟମେ ଏ ଛାନ୍ଦ-କାବ୍ୟ କରି ଶେଷ,
ବାଳ ମୁକୁନ୍ଦ ଚିତ୍ତେ ବଇଦେହୀ ଲଗି । ୪୨ ।

ଶବ୍ଦାର୍ଥ

୩

ମଙ୍ଗଳା ଚରଣ

ବାରଣ — ହସ୍ତୀ	ବାରଣ — ମନୀ
ବିଶାଖ — କାର୍ତ୍ତିକେୟ	ବିଶାବ — ବର
ବିବିକ୍ତ — ବିବେକୀ	ବିବୁଧ — ବିଜ୍ଞ
ସୁଦର୍ଶନ — କବିଙ୍କର ପିତା	ସମୁଦ୍ରା — କବିଙ୍କର ମାତା

ଉପହମ

ବୁଧ — ପଣ୍ଡିତ	ବିଭକ୍ତ — ସୂର୍ଯ୍ୟ
ପିନାକୀ — ଶିବ	କଉଶାପ — ଋଷସ
ରକ୍ଷ — ଋଷସ	ବାମନେଚନା — ଉତ୍ତମା ସ୍ତ୍ରୀ
ବାତ ସ୍ତୁତ — ହନୁମାନ	ବଞ୍ଚୁଳ — ଅଶୋକ
ବଳୀମୁଖ — ବାନର	ବିଗ୍ରହ — ଯୁଦ୍ଧ
ଅମର — ଦେବତା	ବେନିବେନି — ଶୁଭି
ଦମ୍ଭ — ଋଷସ	ଦୂରିତ — କଳୁଷ ପାପ
ବିଂଶବେନି — ୨୨ଶ	

ପ୍ରଥମ ଛାନ୍ଦ

ବିଶ୍ୱବା ସ୍ତୁତ — ଋଷଶ	ବିଦେହଜା — ସୀତା
ବହିର୍ମୁଖ — ଦେବତା	ବଲ୍ଲବଣ — କୁବେର
ବିଧୁରୁଦ — ଋତୁ	ବିୟତି ପଥେ — ଆକାଶରେ
ବାସବ — ଜୟ	ଖଗପତି — ପକ୍ଷୀରାଜ ଗରୁଡ଼
ବିଧୁର — ଦୁଃଶ୍ମତ	ବାତପୋତ — ବ୍ୟୋମଜାନ, ଉଡ଼ାଜାହାଜ
ବର ରଜତ — ସୁବର୍ଣ୍ଣ	ବିତଳ — ଭୂମିଭୁ
ବିଭବସ୍ତ — ଅଗ୍ନି	ରତସେ — ଶୀଘ୍ର
	ବିବୁଧ — ଦେବତା

ପୁମ-ପୁଷ୍ପ	ଅରୁଧ-ଅସ୍ମୁଶ୍ୟ । ହରିଜନ ବା ଆଦିବାସୀ ।
ବଜ୍ରକ୍ଷ-ଶୁକ୍ଳ	ବାହୁକ-କ୍ଷତ୍ରିୟ
ବରବାମା-ଭରମା ପ୍ରୀ	ବିଗ୍ରହ-ଶରୀର
ବାମ ଦେବ-ମହାଦେବ	ଅଶନ-ଭୋଜନ
ବାତାପି ସୁଦନ-ଅଗନ୍ତ୍ରି ରକ୍ଷି	ବିଶେଷ-ସୂର୍ଯ୍ୟ
ବନବାସୀ-ରକ୍ଷି ଗମତୟ	କଳ୍ପଭକ-ଦିଗ
ବିଶେଷ-ବୈଶାଖ୍ୟ ଭବରେ	ଭଦିତୀ-ଭରର ଦିଗ
ବିକର୍ମ-ନିଷାମ କର୍ମ	ଆଶା-ଦିଗ
ବିଘ୍ନସ-ଭୋଜନ	ଶମନଶ୍ୱସା-ଯମୁନା
ନିଷାଦ-ଶବର	
ବାରିଜ-ପଦ୍ମ	

ଦ୍ୱିତୀୟ ଛାନ୍ଦ

ବାହାଁ ବହୁ-ଦୂତ	ବାରଣ ବୃଷା-କଦଳୀ ଗଛ
ଗଜାବ-ପଦ୍ମ	ବଦରୀ-ବରକୋଳି
ବାରବେନି-ଚଉଦ	ଶକ୍ତ ପାଦପ-ଦେବଦାରୁ ବୃକ୍ଷ
ସାକେତ-ଅଯୋଧ୍ୟା	ବିତାନ-ଗୁମୁଆ
ବିଭବରୀ-ଗନ୍ତ୍ରୀ	ଆଗ୍ରମ-ଉଦ୍ୟାନ
ବିଭଜର-ସୂର୍ଯ୍ୟ	ବିକଟ-ସ୍ୱଚ୍ଛ
ବୈତାଳିକ-ଭଟ	ପୃଷ୍ଠାଧାର-ଫୁଲଦାନୀ
	ବଜାରତି-ଜୟ
ବରବର୍ଣ୍ଣନୀ-ଶେଷା ପ୍ରୀ, ହଳଦୀ	ଅମଗ୍ରବତୀ-ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ପୁର
ବୈକ୍ଷଣ୍ୟ-ପତାଳୀ	ସୁଷମା-ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ
ବାରଣାରି-ସିଂହ	ବାରଣ ବନ୍ଧନୀ-ଗଜ ବନ୍ଧନୀ
ବାୟୁ ବର୍ଣ୍ଣ-ଆକାଶ	ବାଜି ଅଶ୍ୱ
	ବନପ୍ରିୟ-କୋକିଳ

ତୃତୀୟ ଛାନ୍ଦ

ବିଭଜିଲ-ପ୍ରଭତ ହେଲ	ନଳିନୀ-ପଦ୍ମ
ବାସର-ଦିବସ	ବୃଜିନ-ପାପ

ମହାରଜତ ପୁରଣ

ଅନଙ୍ଗ-କନ୍ଦର୍ପ

କଞ୍ଚି-ପଦ୍ମ

ବ୍ୟଙ୍ଗନ-ପଞ୍ଜା

ବାଣୀ ପାଣି-ସରସ୍ୱତୀ

ଶେଷ-ଅନନ୍ତ, ବାସୁକି

ଦଶକନ୍ଧ-ରାବଣ

ଅଜ-ବ୍ରହ୍ମା

ସୁରଧ୍ୱନୀ-ଗଙ୍ଗା

ମୁନିପନୁ-ଅହଲ୍ୟା

ବନଜ-ପଦ୍ମ

ବିଲେତନ-ନେତ୍ର

ପଦାର ବିନ୍ଦୁ-ପାଦପଦ୍ମ

ଭୂତନାଥ-ଶିବ

ବୃଷଧ୍ୱଜ-ଶିବ

ବୈଭବ-ଶୈଶ୍ୟ

ଦ୍ରବିଧ ତାପ-ବାତ, ପିତ୍ତ, କଫ

ସବୁ ରଜ ତମ,

କରଳ-ଭୟଙ୍କର

କୌଳିନ-ସର୍ପ

ଅରି-ରିପୁ

ତରସ-ଭୟ

ଅମାତ୍ୟ-ମନ୍ତ୍ରୀ

ଅୟନ-ବର୍ଷ

ଅନନ୍ତ ପୁଣ୍ୟାମ୍ବୁ

ପ୍ରକୃତି-ପ୍ରଜା

ଆଧୁ-ଭେଗ

ଚତୁର୍ଥ ଛାନ୍ଦ

ବଳହର-ଅସୁର

ଦର-ଭୟ

ବ୍ୟାହତ-ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ

ବିପାକ-ଯନ୍ତ୍ରଣା

ବଚନୀୟ-ନିନ୍ଦନୀୟ

କଟକା-କୃଆପଥର

ପ୍ରାବୃତ୍-ବର୍ଷାକାଳ

ବଲୀ-ଲତା

ବଳୀବନ୍ଧ-ବଳଦ

ତଡ଼ାଗ-କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟ

କାର୍ମନୀବାର-କାର୍ମନୀ ଗଣ

ଶେଷ-ବାସୁକି

ପଞ୍ଚମ ଛାନ୍ଦ

ବିଧୁ-ଚନ୍ଦ୍ର

ରଥାଙ୍ଗ-ଚକ୍ର ଆଚକୋଇ

ସାଙ୍ଗ-ଶେଷ

ବିରମ-ବିଶ୍ରାମ

ମୀନ କେତନ-କନ୍ଦର୍ପ

କଳରବ-ପାରବତ ବା ପାର

କୀର-ଶୁଆ

କଳିଙ୍ଗ-କଞ୍ଚଳ ପାତା

ଭୃଙ୍ଗ-ଭ୍ରମର

ବସନ୍ତସଖା-କୋଇଲି

କାର୍ମୁକ-ଧନୁ	ବର୍ଷବର-ନପୁଂସକ
ବଞ୍ଚୁକ-ଅଶୋକ	ରଜ-ଦତ୍ତ
ବାସବ-ଇନ୍ଦ୍ର	କଳତିକା-ପାନିଆ
ମୟପୁର-ମୟଦାନବ ରଚିତ ପୁର	ବଳାହକ-ମେଘ
ମଣିକାର-ଶିଙ୍ଘି, ବଣିଆ	ତାରକ-ତାର ସମୂହ
ତରସ୍ତ-ଭୟାଳୁ	ଶରସନ-ଧନୁ
ଶୃଙ୍ଗାରହାର-ଘଙ୍ଗଶିଖରୀ ପୁଲ	ଶାରଙ୍ଗ-ମୃଗ, ଧନୁ
ବକ-ଘରଣ ପୁଲ	ଅନଙ୍ଗ-କନ୍ଦର୍ପ
କର୍ଣ୍ଣିକାର-କନିଅର	ବ୍ରୀଡ଼ା-ଇଙ୍ଗ୍ୟା
ବାପୀ-ତଡ଼ାଗ	ମଂଜିର-ନୁପୁର
ବିସ୍ତ୍ର ପ୍ରସନ୍ନ-ପଦ୍ମ	ସୁଧାକର-ଚନ୍ଦ୍ର
ବଲରୀ-ଲତା	ବରବର୍ଣ୍ଣିନୀ-ସୀତା
	ବରବର୍ଣ୍ଣିନୀ-ହଳଦି

ଷଷ୍ଠ ଛାନ୍ଦ

ଅନୁକ-ସାନଘର	ଯୋଗିତା-ନାରୀ
ବୌଦ୍ଧାରିକ-ଦୁଆରି ବା ଦୂତ	ବକରତ-ସୂର୍ଯ୍ୟ
ପ୍ରଣିଧି-ଦୂତ, ଚର	ବାଜିଶ-ମୂର୍ଖ
ବନକ୍ ଯୋନି-ବ୍ରହ୍ମା	

ସପ୍ତମ ଛାନ୍ଦ

ବାରୁଣୀ-ପକ୍ଷିମ ଦିଗ	ବନ-ଜଳ
ଅରୁଣ-ଲେହିତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଗୌରବ-ନରକ
ତରଣି-ସୂର୍ଯ୍ୟ	ବିଭତ-ପ୍ରଭତ
ବାସ୍ତ-ଅଶ୍ରୁ	ବନବାସିନୀ-ଲକ୍ଷ୍ମୀ
ହଂସବଂଶ-ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ	

ଅଷ୍ଟମ ଛାନ୍ଦ

ବୃତ-ଡେମ୍	କମଳିନୀ-ପଦ୍ମ
ରଘୁବଂଶୀ-ରମଚନ୍ଦ୍ର	ଲକ୍ଷଣ-ନୟନ

ନିଶାପତି-ଚନ୍ଦ୍ର	ଉତ୍ତଙ୍ଗ-କୋକ
ସରେ-ପୁଷ୍ପରିଣୀରେ	ଗବାକ୍ଷ-ଝରକା
ଭୟିବର-କଇଁଫୁଲ	ଚତଂଶ-ଭୂଷଣ
କମଳିନୀ-ପଦ୍ମ	ବଡ଼ଭୀ-ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା
ଦୁକୁଳ-ବସ୍ତ୍ର ଆବରଣ	ବରଗେହା-ଉରମା ସୁନ୍ଦରୀ ସୀ
ବ୍ରତଟୀ-ଲତା	ବରଣ୍ୟ-ପୂଜ୍ୟ
ବିଚପ-ବୃକ୍ଷ	

ନବମ ଛାନ୍ଦ

ରତ୍ନବର-ରଥ	ଅଛତା-ଭଲୁ
ଆନନ-ମୃଗ	ପ୍ରାଣ-ପବନ
ସ୍ୟାନ୍ତନ-ରଥ	ବୈଦ୍ୟସ୍ୱତ-ଯମ
ରମ୍ୟଚନ୍ଦ୍ର-କଦଳୀ ବୃକ୍ଷ	ବାତାୟ-ମୃଗ
ବ୍ରହ୍ମ (ବରଧନ)-ସୂର୍ଯ୍ୟ	କୁରରୀ-କପୋତୀ
କକୁଭ-ଦିଗ	ନିଧନ-ଶବ୍ଦ
ଦର୍ଭ-କୁଶ	ବନଗୁରୀ-ତପସ୍ୟା
	ଦହନ-ଅଗ୍ନି

ଦଶମ ଛାନ୍ଦ

ବଞ୍ଚକ-ପ୍ରତାପକ, କପଟୀ, ଠକ	ବରନକ-ଚନ୍ଦନ
ବ୍ୟବହିତ-ଗୁପ୍ତ	ବିଷଦ-ଶୁକ୍ଳ
ବାତାପୀ-ଅସ୍ତର	ବୃନ୍ଦାବନ-ଦେବତା
ବାତିହୋତ୍ର-ଅଗ୍ନି	ଚିତ୍ରଭନ୍ତ-ଅଗ୍ନି

ଏକାଦଶ ଛାନ୍ଦ

ବିଭୁପାକ୍ଷ-ଶିବ	ପବନାନ-ପବନ
ଅବରକ-କନିଷ୍ଠ	ଆସାର-ବୃଷ୍ଟିଧାର, ଅସର
ଦରେ-ଭୟରେ	ଅସରପ-ଅସ୍ତର
ନଳଭୂତ-ରାକ୍ଷସ	ଅଗ୍ନି କାଳ-ଶତ୍ରୁ
ନଳଭୂତ-ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମ କୋଣ	ବୃକ୍ଷା ଗୋପ-ସାଧବ ବୋହୂ ଜୀବ

ଯାଦୁଧାନ-ଗନ୍ଧାସ	ମହାଲତା-ଜିଆନାଳ
ନାଗର-ଶର	ବିଶାଦ-କର୍ଦ୍ଦମ
ଜୀମୂତ-ମେଘ	ବେଶବ-ସରେବର
କର୍ବୁର-ଜଳ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ, ଗନ୍ଧସ,	ହରି ଦ୍ଵାରେ-ସିଂହ ଦ୍ଵାରେ
ସୁନିତ-ଗର୍ଜନ	ମନୁଜ-ମନୁଷ୍ୟ
ଦମୋଳି-ବକ୍ରନାଦ, ଘଡ଼ଘଡ଼ି	ଚୁହ ଉନୁ-ଅଗ୍ନି
	ମହାଜନ-ମହାମା ଗାନ୍ଧି ।

ଦ୍ଵାଦଶ ଛାନ୍ଦ

ପରେତ ସାଇଁ-ଯମ	ବୃଜିନ-ପାପ
ରସା-ବିପରୀତରେ 'ସାଉ'	ପୁଷ୍କର-ଜଳ, ପଦ୍ମ
ମରୁତ-ଦେବତା, ପବନ	

• ଦ୍ଵାଦଶ ଛାନ୍ଦ

ପ୍ରସାଧନା-ପାନିଆ	ବଳୀ-ଭୂମି, ଧରଣୀ
ବିଶେଷନ-ଚନ୍ଦନ	ଦରବାଣୀ-ସୁବର୍ଣ୍ଣ
ଅପାଙ୍ଗ-ନେତ୍ରକୋଶ	ଅଙ୍ଗୁରିକ-ମୁଦି
ପରିପାଟୀ-ଶୋଭା	ବରକ-ସୁବର୍ଣ୍ଣ
ଆଭୂଷଣ-ଅଳଙ୍କାର	• ଚନ୍ଦନ-ରକ୍ତ
କରବଳୀ-ହସ୍ତଲତା	ଗୁଞ୍ଜ-କାଞ୍ଚିତ ପକ୍
ଗୋମୟ-ଗୋବର	କଳଧ ଉତ-ସୁବର୍ଣ୍ଣ

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଛାନ୍ଦ

ବାଧିକା-ଶ୍ରେଣୀ	ଛତ-ଧ୍ଵନି
ତଟି-ସମୂହ	ବର୍ଷାଭୂ-ବେଙ୍ଗ
ପ୍ରତୀକ-ବିରୁଦ୍ଧ, ପ୍ରତିକୂଳ	ତାଣୀ-ସରସ୍ଵତୀ,

ପଞ୍ଚଦଶ ଛାନ୍ଦ

ବୈଶଙ୍ଗ୍ୟ-ତତ୍ ନାମକ ସର୍ଗ	ବିସ-ପଦ୍ମନାଭ
ବାରଧର-ମେଘ	ବିଶ୍ଵସ-ପ୍ରଣୟ

ଷଷ୍ଠଦଶ ଛାନ୍ଦ

କଚର-ହାତୀ ଛୁଆ	ପ୍ରିୟକ-କଦମ୍ବ
ପଲ୍ଲବ-ପୁଷ୍ପରିଣୀ	
ବାହୁଣୀ-ଅଗସ୍ତି ରଷି	ବ୍ୟୋମକେଶ-ଶିବ
ରଦକ୍ଷଦ-ଗଣ୍ଡ ଦେଶ	ଅବଧ-ଗର୍ଭ
ଅନନ୍ଦ-ପୁଣ୍ୟାମ୍ବୁ	କୁମୁଦ ବନ୍ଧୁ-ଚନ୍ଦ୍ର
ପୁରନ୍ଦର-ଜୟ	ଆଶୁତୋଷ-ଶିବ
ମନୁଥ-ମଦନ	

ସପ୍ତଦଶ ଛାନ୍ଦ

ମଖଶାଳା-ଯଜ୍ଞ ଘର	ବାଜ-ଯଜ୍ଞ,	ବୀଚଭଦ୍ର-ଯଜ୍ଞ ଅଶ୍ବର ନାମ
----------------	-----------	------------------------

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଛାନ୍ଦ

ସରଣୀ-ପଥ	ଉଦୁମ୍ବର-ଯଜ୍ଞଭୂମର	ବସୁକ-ଅରଖ
ସ୍ବୟ-କାର୍ତ୍ତିକେୟ	ବାନପ୍ରସ୍ଥ-ମହୁଲ	ସିନ୍ଧୁକ-ବେଗୁନିଆ
ବୃଷ୍ଟି ସଦ୍‌ବେ-ମନରେ	ଶ୍ରୀପର୍ଣ୍ଣୀ-ଗନ୍ଧାରୀ	ଗଣିକା-ଯୁକ୍ତପୁଲ
ମିହିର-ସୂର୍ଯ୍ୟ	ବାନୀଚ-ବେତ	ଦୁର୍ଗଧା-ଚେକି ଚେକିଆ
ବିଶ୍ଵପାଣି-ରବଣ	ଅମ୍ଳିକା-ତେନ୍ତୁଳୀ	ବହୁସୂତା-ଶତବରୀ
ଆଶୁର-ଶର	ବୀରବୃକ୍ଷ-ଅଜ୍ଞାନ	ବୃକ୍ଷଭ-କକଡ଼ା ଶୁଙ୍ଖୀ
ବୁରୁଥିନୀ-ସେନା	ଗାୟତ୍ରୀ-ଶରର ଗଛ	ବୈଷ୍ଣବୀ-ଚୂଳସୀ
ଅକ୍ଷୋହିଣୀ-ଫଣ୍ୟା ବିଶେଷ	ବାତପୋଥପ-ଲକ୍ଷ ଗଛ	ତପସ୍ବିନୀ-ଜଟାମାସୀ
ଜମ୍ବୁକ-ବିଲୁଆ	ଶମୀ-ଶମୀ, କଣ୍ଡା କୁସୁମ,	
ବିଜେଶୟ-ସର୍ପ	ବ୍ୟାଧୁଗାତ-ଦୁନାରି ଗଛ	ବାହୁକା-ବଡ଼ ଅଳେଟ
ଶାଖା ମୃଗ-ବାନର	ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ-ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ	ବିଶଲ୍ୟା-ବିଶଲ୍ୟକରଣୀ
ବହୁପାଦ-ବରଗଛ	ମଦନ-ମରୁଆ	ବ୍ୟାଘ୍ରନଖ-ନଖୀ
ବେ ଧ୍ରୁବମ-ଅଶ୍ବତ୍ଥ ଗଛ	ବିଷମ ଛଦ-ଉଡିଆନା ଗଛ	ଗେଶ୍ବର-କେଉଟିଆ ମୁଥା
ଲେଧ-ଲେଧ ଗଛ	ଶିତି ସାରକ କେନ୍ଦୁ	ବୃକ୍ଷ ଦାରକ-ବୃକ୍ଷବିଶେଷ
କୁମ୍ଭୀ-କଟ ପକ	ନାରଙ୍ଗ-ନାରଙ୍ଗ ଲେମ୍ବୁ	ହୈମବତୀ-ଶୁକ୍ରବତ
କୁମ୍ଭ-ଗୁଣ୍ଡଗୁଳି	ବ୍ରହ୍ମଦାରୁ-ଗନ୍ଧା ଅଶ୍ବତ୍ଥ	ସର୍ବସାରିକା